

TEDENSKA TRIBUNA

46

LETO XIX.
CENA 1 DIN
LJUBLJANA
17. NOV.

1971

STRAN
2-3

V ČIGAV ŽEP POJDE DRAŽJI KRUH

(RE)KON- STRUKCIJA

Gospod v peugeotu: o dogodku, v katerem nastopate, so mi pripovedovali, torej je iz tretjih ust, a ne bodite presenečeni, če ga bom opisal zelo neposredno. Tako znan mi je namreč. Kot tudi vi: osebo vas ne poznam, pa bi vas upal narisati skoraj do podobnosti, če bi bil slikar ali vsaj karikaturnist. Toliko podobnih sem že srečal, namreč.

In ko obračam in obračam vaš primer okrog osi dvoma v sebi, ki mi prišepetava, češ, kakšen smisel le še ima takole časnikarsko pridiganje, se mi zde tudi vse vzgojne poante, štrleče iz njega, že milijonkrat pogrete in zlagane, povrhu pa še votle in neodmevne. V svetu zavesti in morale je pač tako, da z upoštevanjem fizikalnih zakonov ne opraviš ničesar. Klic v resničnem prostoru toliko bolj zaznavno odjekne, kolikor je ta prostor zamejeno votlejši, klic v omejeni votlosti zavestnosti in odgovornosti pa je tako rekoč neslišen.

Če bi vam, denimo, vrgel v brk, da ste primer ek brezobzirnosti, nasilnosti, samozavervane in (samo)pogubne posurovelosti in nevednosti, bi me vi osebno utegnili še tožiti za razžalenje časti, naši desakralizirani filozofi pa bi me žalili in poniževali, češ da sem sentimentalni humanist, ki ne razume več osamosvojenega, močnega človeka naše sodobnosti.

Zato sem se dokopal do druge rešitve, ki da je meni proste roke, bralcem pa odpira vpogled v zagate vsakogar, kdor med nami še dvigne glas zoper tisto, kar smo že omenili (brezobzirnost, nasilnost, posurovelost in njih korvine).

Javno bom zapisal, da so kraj, čas in nastopajoči v dogodku izmišljeni, vsaka podobnost pa naključna. Tako ste iz — med nama zaupno povedano — skrajnje problematičnega primera naše sedanje družbe postali posplošen zgled, ki ga ne bo — zagotavljam vam — nihče podobneje raziskoval.

In sva si bot. Hvala za dobro snov, ki jo bom, odkar sem jo tako prebrisano razosebil, razčasil in razprostoril, lahko prodal svojim sodobnim filozofskim in umetnjakarskim racionalistom kot duhovito konstrukcijo, preprosto kot igro, kakršno sem si vnaprej zamislil: ena glavnih prometnih vpadnic, fantič na kolesu, reka avtomobilov, v enem izmed njih fantičev oče. Pa jim ne bo treba z lupine danosti, ki se je po njihovo ne da nadzorovati in usmerjati, kaj šele spreminjati, spet naporno pripitiati med resnične ljudi in njihove mučne zadeve.

Torej k vpadnici, fantiču na kolesu in reki avtomobilov. Pred nekaj tedni je le-ta res rohnela skozi podvoz proti semaforu ob Delavskem domu. Voznik (recimo, da je bil to ta ali oni od bralcev, vi — gospod iz peugeota — in vam podobni seveda izvzeti) je nenadoma skoraj sunkovito stopil na zavoro: med avtomobilom se je namreč zavijugal fantič na kolesu.

Kaj naj storim, je šlo skozi voznika: ali ustavim in tvegam kako veržno trčenje lai brezbrizno nadaljujem vožnjo, sredi katere je nedozorelo in nezadosno mlado človeško bitje v očitni smrtni nevarnosti.

Iz omahovanja ga je rešila žena, ki mu je sedela ob strani. Odvila je okence in začela dečku prigovarjati, naj se ja čimprej umakne na kolesarsko stezo. Takrat pa — pazi vendar, zavri! Pred našim voznikom je naenkrat zastavil spredaj vozeči peugeot.

Naš voznik se je kljub neprijetnemu šofer-skemu šoku, ki ga je srečno preстал in tudi sam ustavil vozilo, na tihem močno razveselil, pa še vest zaradi lastnega neodločnega ravnanja ga je malce zapekla, ko je pomislil: No, vendarle eden, ki je v skrbi za otroka tvegati tudi trčenje.

A ga ni dolgo pekla. Razpekčila se je v jezo, ko je voznik iz peugeota počasi pristopil k odprtemu oknu njegovega vozila in mu zmerjal ženo razločno in jasno takole:

Gospa, vi najprej svojega moža naučite šofirati, potem pa dajajte nauke mojemu sinu.

In prometno — pa še kako drugače brzkone tudi zanimiva družina je mimo miličnika na dveh in na štirih kolesih odbrzela skozi mravljinčje gosto križišče. Neverjetno skonstruirana zgodba, kajne?

mi smo

PRIHODNJIČ:

SLOVENIJA JE ŽE ZELO
ONESNAŽENA

VSI SI ŽELIMO ZDRAVO IN
LEPO OKOLJE

Vsega hudega se počasi navadiš, pravijo. Če ti le dovolj pogosto in v zadostnih količinah kaplja na glavo. Po tej hvalevredni in za uboge nadvse dragoceni logiki naj bi se že zdavnaj navadili (in tudi v najbolj trdovratnih primerih vsaj začeli navajati) na to, da se pri nas najmanj vsak teden nekaj novega podraži. Zdaj niti ne napišemo več, diplomatsko »nove cene za to in to«, kajti ljudstvo je že dovolj utrjeno. Ob zadnjih podražitvah smo že v naslovih lepo in pošteno napisali, da gre za višje cene.

In čeprav se navadiš vsega hudega, si ne moreš kaj, da ti sem in tja le še ne bi prekipelo, ali da se ne bi preplašeno le vprašal:

»Ampak ljudje, kam nas bo vse to navsezadnje pripeljalo?«

Dobrega pol leta bo tega, ko smo se v našem tedniku zadnjič vprašali: ZAKAJ ZAMRZNJENE CENE SE VEDNO RASTEJO? Medtem smo pretolkli poletje, ko se je zavoljo letine in poenitve kmetijskih pridelkov norenje cen na videz nekoliko ustavilo (in ko so neustavljivi optimisti že hoteli namigovati nekaj o začetkih stabilizacije), in zavili v jesen. V zlato jesen z zlatimi cenami, ki so se, zalite z mnogimi »neugodnimi« in »nepredvidenimi« gospodarskimi gibanji spet sunkovito pognale kvišku.

Poletnega optimizma je bilo v hipu konec, in spet smo tam, kjer smo bili (in še malo globlje). Spregovorimo torej o tem nekoliko pobliže:

KJE PRAVZAPRAV SMO?

Kje smo, nas dovolj zgovorno podučujejo najrazličnejše ugotovitve, ki jih zadnje tedne pred nas natresajo časopisi, seje in bilteni. Preberimo si nekaj neprijetnih resnic na to temo:

Inflacijsko dviganje cen, ki zadnje čase pesti malone vse razvite države, in ki ga v teh državah spremlja gromka plat zvona, je v posameznih državah doseglo takšne stopnje: V Avstriji 5,8 odstotkov, v Franciji 6 odstotkov, v Italiji 5 odstotkov, v ZR Nemčiji 5,5 odstotkov. In tako naprej.

V oktobru letos pa so bili v Jugoslaviji v primerjavi z istim mesecem lani življenjski stroški višji za 22,5 odstotkov, stroški za prehrano pa so v primerjavi z lanskim oktobrom porasli kar za 24,1 odstotkov!

Le v zadnjih dveh mesecih so se podatki Zveznega zavoda za statistiko povišali življenjski stroški za 4,5 odstotkov, kar je približno toliko, kolikor znašajo v posameznih zahodnih državah podražitve v celem letu dni. »Splošna draginja v svetlu«, na katero se tako radi sklicujemo, nima torej z našim divljanjem draginje in življenjskih stroškov nič opraviti, oziroma tega divjanja ne more prav nič pojasnjevati.

V letošnjem letu so se dvignile cene v treh najbolj občutljivih sektorjih gospodarstva: na področju energetike, v prometu in na področju kmetijske proizvodnje. Verižna reakcija, ki jo je to draženje potegnilo za seboj, se doslej zrcali že v okoli 40 odstotkih vseh povišanih cen, pa še vedno ni pri kraju.

Preostalih 60 odstotkov zvišanih cen je pogodilo deloma dviganje (in ostala gibanja) cen na svetovnem trgu, deloma pa je posledica nekontroliranega in pogosto povsem neupravičenega »nategovanja« cen, kjer je bilo to le mogoče.

Seveda moramo pri tem pripomniti, da so na obzorju že nove, še radikalnejše podražitve, ki bodo najbrž še krepkeje načele življenjski standard delavcev.

Kajti, čeprav osebni dohodki v poprečju dohitvajo divjanje cen, moramo upoštevati, da pomeni to poprečje z drugimi besedami tudi: tisti z višjimi osebnimi dohodki cene ne le dohitvajo, ampak si kljub njihovem divljanju življenjski standard nenehoma zvišujejo, tistim s podpopprečnimi osebnimi dohodki pa se življenjska raven neusmiljeno znižuje.

Zato ni čudno, če so sindikati pred štirinajstimi dnevi razločno povedali: »V gibanju cen, življenjskih stroškov in standarda je prišlo do motenj, ki bi mogle pomeniti zvonec za splošni preplah... Se pred nedavnim bi se to slišalo kot dramatičiranje in ustvarjanje nepotrebnih panike, zdaj pa so sindikati že predvideli, da bodo decembra življenjski stroški višji za 20 odstotkov, kot v istem mesecu lani, če ne celo za več...«

Da je stanje na področju cen zadnje čase spet »izredno zaskrbljujoče«, priznava tudi Zvezni izvršni svet. Kljub temu pa »... na področju cen sedaj

ŽALOSTNI PELE-MELE O NORENJU CEN

V ČIGAV ŽEP POJDE DRAŽJI KRUH

niso v pripravi posebni ukrepi, razen predloga, naj bi se podaljšal odlok o ustavitvi cen na tedanji ravni. Ker za liberalizacijo cen ni pogojev, je bilo predlagano podaljšanje odloka...

Kam plovemo?

Potrkali smo na Zavodu za cene

PLAZ Z GORE »BAZNIH PODRAŽITEV«

V direktorski pisarni to pot nismo našli dr. ing. Frančka Pajenka. Že dolgo nam je obljubljal »da ima te norišnice s cenami že do vrh glave«, pa njegovih besed nikoli nismo vzeli čisto zares. Zato pa jih je vzel zares direktor in se pred kratkim preselil na novo, vsaj na videz prijetnejše delovno mesto: k »Slovenija vinu«...

Kljub temu zadeve seveda ne smemo gledati simbolično, čeprav se primerjave te vrste človeku kar same po sebi vsiljujejo. Odpodili smo jih kot nadležne muhe in se zatopili v pogovor z novim krmarjem barke, vršilec dolžnosti direktorja ing. TONE TOM MASTNAKOM:

— Vidimo, da cene neusmiljeno rinejo navzgor. Se bo to po našem mnenju v bližnji prihodnosti kaj uneslo?

»Najbrž ne. Samoupravni sporazumi bodo vsaj v začetku poprečju osebne dohodke najbrž zvišali. To bo pomenilo dodaten pritisk kupne moči na trg, kar bo imelo za posledico ustrezno zviševanje cen...«

— K vam se steka vrsta predlogov delovnih organizacij za zvišanje cen posameznih proizvodov, oziroma uslug. Vi jim znate pogledati pod prste (upamo vsaj!) in jih primerno spregledati. Povejte nam odrito: dražijo naša podjetja resnično le iz ekonomske nujnosti, zaradi zunanjih vzročnikov, so torej resnično le nedolžne žrtve objektivnih pogojev, kot trdijo vsakič; ko zavijejo novo ceno navzgor?

»Osnovna želja podjetij pri draženju je, da bi zadovoljili potrebam akumulacije in potrebam svojih osebnih dohodkov. Z drugo besedo pomeni to, da si skušajo na rovaš cen izboljševati svoj ekonomski položaj. Seveda pa pogosto vplivajo na predloge o podražit-

vah tudi dražji repromateriali, bazne podražitve in tako naprej.«

— Kaj menite z baznimi podražitvami?

»Mednje sodi letošnje povečanje cen nafte, električne energije, premoga, skratka energetike, pa PTT storitev, prevoza in tako naprej. Deloma je na podražitve vplivala devalvacija, ker so se pri tem podražili uvoženi repromateriali. Izredno so se tudi povečali stroški investicijske izgradnje.«

— Večino novih cen »požegnajo« na Zveznem zavodu za cene. Mislite, da so pri tolikšnem navelu interesentov kos poglobljenim analizam in spregledajo tiste tiče, ki cene svojim izdelkom neupravičeno navijajo?

»Brez izredno velikega aparata si Zvezni zavod za cene ne more privoščiti globalnih analiz o upravičenosti oziroma neupravičenosti posameznih predlogov za povišanje cen. Sicer pa menim, da je trenutno sploh vprašanje smotrnosti takšnega nadzorstva, kajti strogo administriranje še ne zagotavlja reda.«

»Kako to mislite?«

»Reči hočem, da so po slavni zamrznitvi začele divjati cene bolj kot kadar koli poprej.«

— Menite, da je to divjanje povzročila zamrznitev?

»Reči hočem, da zamrznitev tega ni mogla preprečiti.«

KNOCK-OUT ZA ZLOGLASNO SPORAZUMEVANJE O CENAH?

— Sicer pa se nam dozdeva, da se ta hip pripravamo za oslovo senco, kajti dobro vemo, da dandanes novih cen ne krojijo zavodi za cene, ampak zloglasno sporazumevanje med proizvajalci in potrošniki. Celo na vrhu so ta sporazumevanja medtem že proglasili za »neposrečena«. Se bo vsaj v tem pogledu v bližnji prihodnosti kaj spreminilo?

»Novi zakon predvideva v tem pogledu precejšnjo zaostroitev. Predvsem bodo pri dogovorih o novih cenah dobile aktivnejšo vlogo zbornice, ki bodo morale dati k vsakemu sporazumu tudi svoje mnenje, torej mnenje vsega gospodarstva in ne le mnenja znotraj posamezne, zainteresirane panoge. Doslej

NAŠ VSAKDANJI KRUH SE BO PODRAŽIL: hudo je, kadar se kaj draži, toda najhuje je, če se podraži kruh. In ne le, da se bo kruh podražil, videti je celo, da se bo preveč (in neupravičeno) podražil.

vemo, da so bile zbornice le institucije, kamor so drugi prihajali nekaj sklepat.

Poleg tega naj bi veletrgovine po novem ne bile več predstavniki potrošnikov. Pri pogovorih o novih cenah za reprodukcijske materiale naj bi jih nadomestile tiste gospodarske organizacije, ki te materiale uporabljajo (in ki so končno potrošnik teh dražjih materialov), pri dogovorih o novih cenah za blago široke potrošnje pa naj bi trgovino nadomestili sindikati in po potrebi še ustrezni organi Socialistične zveze.

— Saj to je naravnost krasno! Do kdaj naj bi novi zakon sprejeli?

»Sprejeli naj bi ga do konca letošnjega leta. Mislim, da bo to sicer vplivalo na odpravljanje določenih anomalij, kakšnega bistvenega vpliva na višanje cen pa tudi to ne bo imelo. Stvari imajo osvoj tok, svojo notranjo logiko. Naraščanje cen je le del kepe, ki se vali s hriba.«

— Torej so vsi sedanji stabilizacijski ukrepi resnično le žegnana voda?

»Teh ukrepov ne poznam tako podrobno, da bi o tem lahko meritorno sodil. Nekateri pa bodo nedvomno blazilno vplivali na cene in tudi že vplivajo. Denimo: omejevanje na področju investicij, predvsem pri industrijski proizvodnji. V predzadnjem kvartalu letos so v industrijski proizvodnji narasle cene v povprečju le za 1,1 odstotka, kar ni pretirano.«

KAJ BO DRAŽJE?

— Prej ste rekli, da tudi izboljšave pri samoupravnih sporazumevanjih o cenah ne bodo zavrele dvigovanja cen. O tem, kaj se je zadnje čase podražilo, smo že temeljito poučeni. Dajte, povejte nam še, katere nove podražitve so ta hip že na obzoru?

»Premogovniki vse bolj pritiskajo, naj bi jim povišali cene premoga za okoli 20 odstotkov. Podražili naj bi tudi električno energijo, čeprav je bilo zadnje povečanje cen električne energije pravzaprav šele pred nedavnim, spomnimo in poleti letos. Potem je tu ves »prehranbeni kompleks«: proizvajalci zahtevajo višje cene za meso, mleko in mlečne izdelke ter za kruh. Da ne govorim o višjih najemninah, ki naj bi se začele bližati ekonomskim najemniam, o nenehnem neustavljivem naraščanju cen za stanovanjsko graditev in tako naprej.

KAM VODI PRELIVANJE EVROPSKIH CEN?

— Če drugam ne, vodijo nenehne podražitve v tako imenovano »prebija-

nje evropskih cen«. Vemo, da so danes nekateri naši izdelki že preblij to povprečje in so dražji kot enaki izdelki v tujini. Neustavljivo naraščanje cen pomeni torej tudi vse več takšnih izdelkov, s katerimi v evropskem, oziroma v svetovnem tržnem prostoru ne moremo več nastopiti. Če zaradi drugega ne, je že zato odločilnega pomena, da rast cen čim prej energično ustavimo! Kaj menijo, v kolikšnem času bi bilo z radikalnimi ukrepi moč spraviti cene pod vaje?

»Z odločno (pravim: ODLOČNO!) akcijo bi morda uspeli umiriti cene do konca prihodnjega leta.«

— Toda medtem se bodo starim »prebitim« cenam pridružile nove, vse več bo pri nas stvari, ki bodo medtem že postale dražje, kot so enake ali podobne stvari »zunaj«. Kam nas bo to pripeljalo?

»Saj vsi vemo: še bolj se bo splačalo uvažati, še manj se bo splačalo izvažati. Posledica se bo še bolj poznala na zunanjetrgovinski bilanci, na vrata bo potrkala nova devalvacija.«

TO IN ONO O DRAŽJEM KRUHU

Med pogovorom na zavodu smo še posebej povrtali v predlog za višje cene kruha. Dobro namreč vemo, da je cena kruhu pri nas danes še vedno politično bistvo standarda. In že vnaprej moramo reči, da smo izvedeli o tem kaj čudne reči. Nerazumljive reči.

Kruh se je deloma že podražil, deloma pa naj bi se še. In to v kratkem. Za črn kruh zahtevajo pekarska podjetja po novem 220 starih dinarjev (za kilogram), za polbel 260 dinarjev in za bel kruh 300 dinarjev. Medtem, ko prodajajo črn kruh povsod še po starih cenah, so polbel in bel kruh ponekod že podražili.

Nove cene so v povprečju za 15 do 18 odstotkov višje od sedanjih cen. Ker se pri tem surovina, to je cena moke, ni prav nič podražila, pravijo na Zavodu za cene SRS, da bo šla razlika izključno le v žepe pekarskih podjetij. Če to upoštevamo, lahko računamo, da želijo pekarska podjetja povečati razliko med nabavno ceno moke in ceno kruha za okoli 45 odstotkov!

Pri vsem tem moramo upoštevati še, da bodo 1. januarja leta 1972 ukiniteli kompenzacijo za moko, ki znaša

20 starih dinarjev pri kilogramu. Če k dosedanjim predlogom za višje cene prištejemo še to, kar se bo tudi pri priči »podražilo« v cenah za kruh, potem lahko ugotovimo, da gre resnično za izredno povečanje cen kruha.

Ker gre pri tem tudi za silno občutljivo področje potrošnje, so naredili na Zavodu za cene SRS pred kratkim tehtno in izčrpno analizo, ki naj bi pokazala, če so predlogi za nove cene kruha resnično upravičeni.

Analiza je pokazala, da predlagano povečanje cen ni upravičeno! Po izračunih analize, ki jim nedvomno smemo verjeti, bi smela biti nova cena za črn kruh največ 210 dinarjev, za polbel kruh največ 250 dinarjev in za bel kruh največ 290 dinarjev. V teh cenah so strokovnjaki upoštevali normalno akumulacijo pri proizvodnji omenjenih vrst kruha. Če poleg tega upoštevamo še, da dajejo posebne vrste kruha in pecivo pekarnam že tako izredno visoko akumulacijo, pravijo na zavodu za cene, potem bi tudi »popravljen« cena Zavoda pekarskih podjetij prav gotovo ne spravila na beraški boben.

Zal pa Zavod za cene SRS nima moči, da bi pri tem drastično ukrepal. Cene kruha sodijo v pristojnost posameznih občin in njihove uvidevnosti do občanov, oziroma uvidevnosti do pekarn. Preostaja nam le upanje, da bodo občinski predsedniki naš članek prebrali in se ustrezno zamislili!

Obenem pa naj se ob koncu naše ga jadikovanja o cenah ustavimo še ob precej nerazumljivi odločitvi Sveta za gospodarstvo pri ljubljanski Mestni skupščini. Le-ta je namreč sodila, da je predlog pekarskih podjetij povsem upravičen in ga je uvidevno podprl!

Zanimivo bi bilo zvedeti, pravijo na Zavodu, na kakšni osnovi so člani Sveta sodili, da so predlogi pekarn za nove cene kruha povsem upravičene? Pomeni to, da je njihovo mnenje bolj utemeljeno, kot dolgotrajne in pretehtane analize Zavoda za cene? Veseli bi bili, če bi o tem kaj podrobnejšega zvedeli!

Resda je lahko vrtanje v to za nekoga le nepotrebno in nepomembno »bezanje«, tako, kot bo marsikomu spornih 10 dinarjev za kilogram kruha čisto odvečna malenkost.

Nam pa se ne zdi tako. Zdi se nam, da tiči prav v takšnem in podobnih obnašanjih in odnosih eno bistvenih vprašanj naše politike, oziroma nepolitike cen.

BERNARDA RAKOVEC

POSV SALT

Letos spomladi so mi v Washingtonu pripovedovali anekdoto, za katero še danes ne vem, ali je resnična ali izmišljena.

Melvin Laird si je hotel privoščiti sovjetskega kolega Andreja Grečka. Ukazal je izgotoviti čedno, veliko, bleščečo se fotografijo Grečka, kako pred sovjetskimi obrambnim ministrstvom v Moskvi seda v avto. V spremnem pismu je zapisal: »Posneto iz satelita. Z najboljšimi željami — Melvin Laird.« V Pentagonu so si veselo meli roke, češ kako bo le zaripnil sovjetski obrambni minister, ko bo to videl...

Čez nekaj dni pa pride z redno pošto rjava ovojnica uradnega videza z mnogimi pečati v cirilici, naslovljena na ministra Lairda osebno. V njej je bila, saj ste uganili, čedna, velika, bleščeča se fotografija Lairda, kako zamišljeno guba čelo, zroč skozi določeno pentagonsko okno — vse skupaj v barvah. In pismo: »V skrbeh zaradi satelitov? Ni treba, snemajo komaj kaj slabše kot naši. Z najboljšimi željami — Andrej Grečko.«

Spomnil sem se te anekdote zadnje dni ob prebiranju poročil, kako sta se na Dunaju spet sestala gospoda Gerard Smith in Vladimir Semjonov; kako sta njuni delegaciji pretehtano sedli k šestemu krogu truda polnega dela; kako so si delegatje, kot da gre za kovanje zapletene trgovske pogodbe, ob začetku zaželeli uspehov pri zahtevnem poslu; in kako sta zastopnika Brežnjeva in Nixona »izrazila upanje«, da se bo naposled vse izteklo po sreči.

Glavni razlog za optimizem Semjonova in Smitha je, kakor se temu reče, jedrsko-raketna pariteta. Sploh se v pogajanjih o omejitvi strateškega oboroževanja skoraj vse dogaja v znamenju paritete, enakosti, ustreznosti. Še sama kratica se glasi po ameriško SALT in po rusko POSV, s štirimi črkami v obeh jezikih. Paritetni, enaki ali ustrezni so tudi pojmi, ki jih uporabljata obe strani. Pravijo, da so se ob začetku oboji bali, da bodo porabili precej časa, preden bodo drug drugemu po vseh teh letih ljubosumnega zapiranja vase in mrzličnega izdelovanja orožja dopovedali, kaj je to in kaj pomeni ono. Da je ICBM v bistvu MKR ali da je PRO pravzaprav ABM in da se MIRV lahko reče tudi SNCZ. A kadar se hoče, se more in baje so po treh tednih vzajemnega raziskovanja že »govorili skupni jezik« presenetljivo gladko.

Seveda se je ob tem mimogrede razkrilo tudi nekaj neenakosti, ki so manj važne. Na primer, da imata odgovorni sili velikanki v svojih arzenalih 99 odstotkov svetovne razstrelilne moči, vsi drugi pa vse preostalo. A za to se pravzaprav nihče ne puli, ker svet zdajle vlaga še zadnje deleže v letošnjo piramido investicij za orožje, ki bo segala 220 milijard dolarjev visoko. To je približno dvajsetkrat toliko, kolikor znaša letni jugoslovanski družbeni proizvod. Velikanki zvesto prispevata tri četrtine.

Obstajajo še druge disparitete. Na sestankih NATO, med ministri ali v drugih odborih, je celo pri zvestih zaveznikih slišati tožbe, da sploh ne vedo, kaj se Američani pogovarjajo z Rusi na SALT. Kajti: tudi če bi jim Američani hoteli povedati vse, bi jih oni ne razumeli, ker sami tega ne proučujejo in proučevati ne morejo. Morda bi bilo mogoče slišati kaj podobnega tudi izza kulis varšavske zveze. Toda ko že omenjamo ICMB ali MKR, PRO ali ABM, MIRV ali SNCZ ter NIOKR in RAND, se spomnimo še poročila iz Pugwasha.

V mednarodnem združenju znanstvenikov Pugwash so ne tako dolgo od tega razpravljali o razorožitvi. Prišli so strokovnjaki za politične vede iz mnogih držav. Že v hotelu so se Rusi in Američani nastanili skupaj, vsi drugi pa drugod. Potem, ko se je simpozij o razorožitvi začel, so neposvečeni samo še poslušali, razumeti pa jim ni bilo dano: predstavniki velike dvojice so govorili v marsovskem jeziku simbolov, kratic in relacij, ki drugim preprosto ni bil dostopen.

In za to gre. Tisto, o čemer se pogajata Semjonov in Smith na POSV ali SALT, je dejansko že ustvarilo dva razreda držav in ljudi. To je lahko nalezljivo, še zlasti ker izhaja iz resničnih razmerij moči. In če upoštevamo, da je moč razstrelilna, vidimo, da ni v vsem tem niti več tiste težaške elegancije, s kakršno sta se slikala in si želela vse dobro ministra Grečko in Laird.

DUŠAN DOLINAR

Izdaja in tiska ČGP »DELO« v Ljubljani — direktor publikacij Mitja Gorjup — urejuje uredniški odbor — glavni urednik Dušan Benko — odgovorni urednik Zoran Jerin — uredništvo 61000 Ljubljana, Tomšičeva 3/II, p. p. 150-III, tel. 23-522, kolportža za zunanje prodajalce Ljubljana, Titova cesta 57, telefon: 323-879; naročniški oddelček: Ljubljana, Titova 57, telefon: 311-897. Naročnina: celoletna 48 din, polletna: 24, četrtletna 12, mesečna 4 din. Oglasi oddelček: Ljubljana, Šubičeva ulica 1, telefon 21-896, številka žiro računa SDK 501-1-157/2 — Telefon 23-522 do 23-526. Kolportža za Ljubljano: Ljubljana, Šubičeva ulica 1 — tel. 22-575. Rokopisov ne vračamo.

Letošnja jesen je bila vsaj do teh dni ena najlepših v zadnjem desetletju. Toplo sonce in tople zrak sta vabila na plano; na dežnike smo že malodane pozabili, v nekaterih gostiščih pa so stregli zunaj še prve dni novembra. Ves ta čas, ko smo uživali v rekordno lepem jesenskem vremenu, pa je v goricah zorel še en rekord. V vinogradih je dozorevala ponekod tako odlična letina, kakršne že dolgo ni bilo — nekateri celo pravijo, da je bilo v tem stoletju boljše vino morebiti samo še leta 1917.

Zato — in zato, ker je bilo v četrtek Martinovo — se napotimo v slovenske vinograde in pogledimo in poizkusimo, ali je res, kar ljudje govorijo. Že prvi vtis nam pove, da je letos ne le izjemno lepa jesen, ampak da se tudi v vinskih kletih dogaja nekaj izjemnega. Vinogradi te dni niso zapuščeni, zlasti ob sobotah in nedeljah je v njih vse živo. In veselo. Gostje zaradi poplatega vina, vinogradniki zaradi dobre kapljice, ki ji je menda edini te dni cena upravičeno zrastle. Malo zato, ker vina nasploh letos ni kdovekoliko, največ pa zato, ker je več ko izvrstno.

To velja za večino sort, za večino vinogradniških predelov. Nikakor pa ne velja nasploh in vsevprek.

Velja tudi skorajda že nekakšno pravilo: tisti vinogradniki, ki so pustili trto dolgo zoreti, tisti, ki se niso ustrašili kratkotrajnega dežja v začetku oktobra, so nekoliko tvegali, a tveganje se je izplačalo. V gorzdju je ves oktober (september in oktober sta tista meseca, ko trta potrebuje mnogo sonca, ker grozdje takrat zori) nastajal sladkor, ki da potem vinu moč, nastajale so še druge snovi, ki mu dajejo prijeten vonj, okus, pa še kaj.

Vendar niso imeli vsi sreče. Pozno polet na toča je uničila velik del pridelka, ponekod, na širših področjih, tudi sedemdeset odstotkov letine, drugod, na ožjih področjih, celo ves pridelek.

CVIČEK DOBER KOT LE REDKOKDAJ

O tem, česar ni več, pač ne moremo pisati. Zato poskusimo tisto, kar je ostalo.

Začnimo pri cvičku, ki je trenutno najbolj konjunktorno vino, vsaj tako nekateri mislijo. (Veliko popraševanje po cvičku utemeljuje s tem, da je to vino kakor nalašč za tiste šoferje, ki čisto trezni nikakor ne znajo sesti za volan, ker je to vino lahko, ker nima veliko alkohola in zato šoferjev ne zmede. Seveda pa je morda vzrok povpraševanja po njem tudi kje drugje). Ko sem bil pred dnevi na Dolenjskem, mi je neki vinogradnik takole pripovedoval: Jaz sem star človek, zato vam o letošnjem cvičku lahko povem samo, tole: Najstarejši ljudje pravijo, da je bil doslej cviček najboljši leta 1917, to je tisti slavn zibcener. Boljšega ne pomnijo niti najstarejši ljudje. Za letošnji cviček pa vam lahko že zdaj rečem, da bo bržkone še boljši od zibcenerja.

No, morda so bile te besede nekoliko pretirane. Morda pa je mož govoril tudi po resnici. Kot rečeno, kaj splošnega kakovosti letošnjega vina ni mogoče reči. Vse je odvisno od tega, kje je zrastle, odvisno je od vrste, od kleti pa kletarjevega znanja, od sodov in še mnogih dejavnikov. Preden bomo poizkusili posamezne vrste na različnih področjih in v različnih kletih, lahko zapišemo samo to, da je letošnje vino v glavnem zelo dobro. In kako je torej s cvičkom?

Največ vina, iz katerega nastaja cviček, smo poizkusili v kostanjevi kleti, v gradu. Pri tem sta nam pomagala enologinja ing. Jana Pintar iz Ljubljane in ing. Kozole, ki nam je v kleti točil vina.

Kot vemo, je cviček sestavina kraljevine, žametovke, frankinje, morda še laškega rizlinga in še katere vrste. To so seveda samo žlahtne sorte. Prevladuje mnenje, da je letos najboljša frankinja, čeprav so tudi druge sorte vina, ki sestavljajo cviček, zelo dobre. Drugod na Dolenjskem pa marsikje mislijo drugače, trdijo namreč, da prav frankinja ni dolgo zdržala in da so jo morali zato prej potrgati. »Da, letošnje vino lahko primerjamo z letnikom 1954, ko je bil cviček zelo dober,« pravi v Kostanjevici. In kdaj je bil najboljši? »Tega pravzaprav ne vem. To je težko reči.«

V kleti poizkusimo nekaj sort. Ing. Pintarjeva ugotovi, da je kraljevina okusna, vendar še v vrelom stanju. Letos v marsikateri kleti vino zaradi izredno toplih dni konec prejšnjega tedna še vedno nekoliko vre, čeprav je staro pravilo, da je treba na Martinovo sode zabiti. »No, tale laški rizling je pa že izgrajen, ima že bouquet, fino aromo. Alkoholna stopnja bi bila nekje okrog 10. Tale sauvignon še malo pogreni in vsaj meni diši po bezgovem cvetju, drugim menda po svežem senu.«

»Tale vino pa bo treba kmalu pretočiti, pri pretoku bo žveplovdik (smrdi po gnilih jajcih), ki ga je še čutili, izginil.«

Splošen vtis: cvičkove sorte vina so letos dobre. In koliko letošnjega cvička bomo lahko Slovenci popili? Samo kleti v Kostanjevici in v Krškem bosta imeli kakih 80 vagonov cvička.

TAVCAR IN NJEGOV TERAN: »Z letošnjim vinom sem več ko zadovoljen«

SPREHOD PO VINOGRADIH IN KLETEH NA MARTINOVO NEDELJO

LETOŠNJE VINO KAKOR „ZIBCENER“?

Preden se napotilo na druga vinorodna področja, stopimo iz kleti še h kakemu vinogradniku, saj je znano, da nekateri ljudje bolj cenijo vina iz majhne kleti kakor pa vino iz velike kleti.

Na hribu nad Kostanjevico smo pri vinogradniku Goltsu poizkusili vino iz treh sodov.

Nam se je zdelo zelo dobro. A prepustimo besedo enologinji.

Prvi sod: »V tem vinu je še precej ogljikovega dvokisa, sladkorja pa ne več dosti. Ima zelo prijetno barvo in okus, dasi je bil na tropu zaradi toplega vremena le kratek čas.« (Če je dlje na tropu, se v njem poveča koncentracija fenolnih snovi, postane trši, kar ni v redu, dobi pa zato lepšo barvo, kar je seveda v redu. No, letos očitno s tem zaradi ugodnega vremena ni bilo težav).

Drugi sod: »V tem je več kraljevine, je bolj prazen in ni kdovekako močan.«

Tretji sod: »To vino je manj čisto, a precej bolj polno kot drugi dve.«

Zmešali smo vino iz vseh treh sodov in mešanica se nam je zdela najboljša. Skrivnost cvička je res v tem, kako vina mešaš.

KRAŠEVCI ZADOVOLJNI S TERANOM

O letošnjih štajerskih vinih vemo pravzaprav manj. Ker vseh vinogradniških področij res nismo mogli obiskati, smo vzeli samo nekaj podatkov o letošnji letini. Pravijo, da so bila nekatera štajerska vina v letih 1946 in 1947 najboljše v zadnjih desetletjih. In kako je letos? Vino s Kalvarije (poznega trgatve) ima sladkorno stopnjo od

20 do 24, povprečno pa 23, kar bi ustrezalo 13,5 odstotka alkohola. Torej zelo močno vino. Kisline pa je v njem malo.

Sauvignon: koncentracija kisline v primerjavi z letom 1946 nekako enaka, sladkorja precej, če bi ves povrel, bi vino vsebovalo 16,5 odstotka alkohola. Ta številka približno ustreza tisti iz leta 1946, pri traminu pa je na 14, pri šiponu prav tako na 14. Torej vse tako kaže, da bodo letošnja štajerska vina skoraj prav tako dobra kot v izrednem letu 1946.

Bizeljsko področje: letošnja sladkorna stopnja normalna za to področje, medtem ko je bila nekaj let nazaj pod normalo. Tudi sladkorna stopnja je visoka. Pridelovalci si lahko manejo roke.

Popeljimo se na zadnje še na Kras in v Brda. Kraševci samo zadovoljno kimajo. »Letos je res nekaj izrednega,« pravijo, »teran bo tak, kakršnega že dolga leta nismo pili. Imeli smo srečo, da toče ni bilo, zato je tudi pridelek precejšen.«

Vozimo se mimo vinogradov in občudujemo živo rdečo barvo trtnih listov. Tega ne vidiš nikjer drugje, samo na Krasu. Drugod je trta rumenkasta, rjavkasta, na Krasu pa živo rdeča. Kakor teran. Kmetje nam pripovedujejo, da je pritiskala huda suša. Najboljši teran pa je zrastle bolj v nižinah in dolnicah, ne na vzpetinah. »To pa zato,« pripovedujejo, »ker je v nižinah zemlja bogatejša in manj izsušena.« Trgali so od 5. oktobra dalje. Torej se je grozdje več ko naužilo sonca. »Grozdje je bilo izredno sladko in — kar je najbolj razveseljivo — vse zdravo. Pridelek ne bo nič manjši kot lani.«

Ustavimo se pri vinogradniku Tavčarju pod Tomajem. »Da, letos res nismo našli nobene gnile jagode. Vino pa bo vsaj tako dobro, kot je bilo pred štirimi leti. Vsebovalo bo skoraj 10,5 odstotka alkohola,« nam z zadovoljstvom pripoveduje. »Jagode so bile velike in ne drobne, kakor v sušnih letih, ko iz njih iztisneš manj mošta in ko se ti zdi, da so jih same luščine. Tropine so bile letos čisto rdeče.«

Teran bo zdaj čakal v sodih do aprila, ko ga bodo pretočili. In takrat bo najboljše, dobil bo okus in duh, ker se bo razkisal. Zdaj pa je res še nekoliko kisel, dasi teran pač mora biti takšen.

MERLOT ŽE DESET LET NI BIL TAKO MOČAN

Teran, kupljen pri Tavčarju, poizkusi še naša enologinja: »Videti je že zelo zrelo vino. In okusno. Je brez svežine in ni najboljše predstavnik.«

Naslednja naša postaja je bila vinska klet v Dobrovi.

Pogovorimo se s Tomom Širkom, ki je šef kleti: »Moram vam precej povedati, da je vina letos polovico manj kakor prejšnja leta. Toča je opravila svoje. Vendar smo, pridelovalcem letos plačali za grozdje več kot prejšnja leta. Po našem mnenju ga nikjer v Jugoslaviji ne plačujejo tako dobro. Zato smo kljub slabši letini dobili precej grozdja, precej tistega, kar bi sicer pridelovalci hranili za domačo rabo.«

A nas zanima samo kakovost. »Rebula in tokajec kot prejšnja leta. Letošnji merlot, ki ga trgamo najkasneje, pa je gotovo v zadnjih desetih letih najboljše. Vendar bo do prišle nekatere kvalitete do veljave šele čez čas. Tako bo dobil pravi bouquet šele čez leto dni, medtem ko je z rebulo drugače. Ta je najboljša sveža. Zato je tudi ne mislimo arhivirati.«

»Če je letos vino tako dobro, pričakujemo, da ga boste precej shranili za poznejša leta?«

»Nekaj ga bomo že, toda popraševanje po naših vinih je tolikšno, da komaj ustrezemo vsem željam.«

Rebula ima po navadi sladkorno stopnjo 17, letošnja ima več, okrog 18. To pomeni, da bo v njej okrog 11,5 odstotka alkohola. V merlotu pa je kar 13,5 odstotka alkohola!

In še mnenje naše enologinje o rebuli in merlotu, ki smo ju prinesli iz Medane. Rebula: »Premalo skladna, precej milo vino, rahlo grenko, vendar ima prijeten vinski vonj.« Merlot: »Se ni dozorel, je pa tipičen, nekoliko grob — grobost bo izgubil šele čez daljši čas — je pa zelo močan.«

Skratka, naš sprehod po nekaterih vinogradih na Martinovo nedeljo, torej v času, ko naj bi se mošt spremenil v vino (čeprav je res, da zaradi izredno tople jeseni v marsikaterem sodu še vre), nas je trdno prepričal o tem, da je letošnje vino v glavnem povsod izvrstno. Če naj bi bilo tudi rekordno dobro in boljše od slavnega »zibcenerja«, kar bi seveda vsi radi, o tem pa res ne bomo počakali do aprila, ko bo v ustih pokazalo vse svoje lastnosti. Še boljše pa bi bilo seveda počakati nekaj let. A kaj, ko je skušnjava hujša od potrpljenja. Slovenci pa smo pravzaprav vedno žejni.

O STARSŠIH REJNIKIH, IN OBČINSKI SOCIALI

»Črvi so mu zgrizli nogo. Smo še ljudje? Kdo je krivec? Ne pustimo se obrekovati!« Ne le stolpce, cele strani dnevnega in drugega časopisja ter revij polnijo zadnji čas vesti o starih, ki umirajo sami in zapuščeni v svojih porušeni bajtah. Kdo je kriv sedaj, ko je prepozno, se sprašujejo in prepirajo vsi, nihče, prav nihče pa se ne spomni, da bi vprašal sebe in druge, kje so prvi zametki tega kako je do vsega tega prišlo.

Zakaj nimajo ti ljudje, ki so mnogi pridno delali, niti pokojnine niti kakršnihkoli drugih dohodkov na starost? Ljudje, ki na podeželju ostajajo sami, so dvojni. Taki, ki imajo nekaj zemlje, in tisti brez zemlje in lastnega doma, ki so bili le priložnostni delavci tu in tam.

Pri tistih brez zemlje se začne vse skupaj veliko prej kot pri ljudeh z zemljo. Ti ljudje so sami in zapuščeni velikokrat že v otroški dobi. Res je, da pravijo, da imamo danes zelo razvito socialno službo, ki skrbi za otroke alkoholikov, kriminalcev in drugih za vzgojo nesposobnih ljudi. Mogoče je res, da skrbijo za to v mestih, toda na našem podeželju je žal drugače.

Naj navedem za dokaz usode dveh od enajstih otrok. Njihovi starši sicer ne revnih niti ne posebno bogatih ljudi z nekaj hektari zemlje, ki ni nikoli trpela pomanjkanja niti ni živela v pretiranem razkošju, bila pa res ena najprijaznejših deklet, danes pa iz občine, kjer živi, poročajo o njej, da je skupaj z možem delomrznica in podvržena alkoholu.

Zadnje, kar vemo o materi teh otrok, o ženski, ki je bila hčerka sicer ne revnih niti ne posebno bogatih ljudi z nekaj hektari zemlje, ki ni nikoli trpela pomanjkanja niti ni živela v pretiranem razkošju, bila pa res ena najprijaznejših deklet, danes pa iz občine, kjer živi, poročajo o njej, da je skupaj z možem delomrznica in podvržena alkoholu.

Pred štirimi leti se je nenadoma vrnila v domačo vas in pripeljala s seboj dvoje otrok. To sta bila dveletna Irenica in štiri-letni Zlatko. Irenico je pustila pri svojih daljnih sorodnikih, ki jim je povedala, da gre v Nemčijo na sezonsko delo in se bo v jeseni vrnila. Zlatka je vzela vdova, ki je imela doraščajočega sina. Mati je obljubila, da bo uredila vse potrebno, da bo do otroka lahko začasno prijavila, in ker je ženska, ki je vzela Zlatka, želela le tega obdržati pri sebi, ko je videla, da tako številna družina ne more biti v redu prekrbljena, je mati tudi obljubila, da bo uredila vse potrebno na občini.

Od takrat so pretekla štiri leta. Mati in oče se nista nikoli več pojavila v našem kraju. Rejniki so imeli nešteto nevednosti, pisarili so in zahtevali dokumente in precej časa je preteklo, preden so dobili izpiske iz matične knjige, da so otroka lahko vsaj prijavili. Otroka sta bila sicer nekoliko slabotna, dekletce polno glist, drugače pa dobro razvita in bistra. Pri ljudeh, katerim sta prišla, sta našla zares tople dom. Irenica se je znašla v krogu številne družine, ki jo je sprejela za svojo. Danes je bistra šestletna deklica, ki se prav nič več ne spominja svojih staršev, čeprav ve, da jih ima, in včasih pravi, da ima dve mami.

Zlatko je fant od fare, kot pravimo. S teto sta sicer sama, ker je domači sin pri vojaki, toda razumeta se zelo dobro. Navihani fantič je ljubljenec okolice, sosedov in otrok. Hodi že v drugi razred in njegov uspeh v šoli je vedno prav dober. Tudi običen je lepo in toplo, čeprav mora teta desetkrat obrniti vsak dinar, preden ga izda.

Ljudje so torej vzljubili otroka, dajejo jima zavetje in resničen dom imata. Do tu je nekako vse prav, toda tu so tudi druge

stvari, ki pa niso majhne. Otroka nista socialno zavarovana. Oboji rejniki so kmečki zavarovanci. Kmečko otrok ne morejo dati zavarovati, ker nista njhova. Knjižice ne dobijo, ker jim nista prek občine dana v rejo. Lastnih knjižic nimata, ker oče ni redno zaposlen. Staršev ni blizu. Rejniki so hodili na občino, saj v šoli zahtevajo knjižice, in otroka sta vendar nekako brezpravna brez kakršnekoli pravice do zdravniške pomoči, čeprav sta do nje še kako upravičena. Tako kot sta sedaj, je celo protizakonito. Rejniki bi bili lahko za svojo dobroto celo kaznovani.

Domača občina noče imeti s tem opravka, kar je razumljivo, saj ima dovolj svojih otrok, ki ne živijo ravno v rožnatih razmerah. Svetovali so rejnikom, naj se obrnejo na pristojno občino. Le-ti so se prek domačega skrbstvenega organa res obrnili in prosili za minimalno rejnino. Ne zahtevajo cele, niti za nazaj, le zakonito bi radi imeli pri sebi otroka, ki so ju vzljubili kot svoja. Starši se ne prikažejo, niti ne odgovorijo na pisma. Ko so materi pisali, da bodo prišli k njej zaradi otrok, je odpisala, naj ne hodijo, ker se je pravkar vrnila iz bolnišnice, njega pa ni doma in da je poslala rojstne liste, drugega ne more in nimajo nobenih knjižic.

V takem primeru mora vsekakor pomagati občinski skrbstveni organ. Rejniki so se pismeno obrnili nanj. Poglejmo sedaj njihov odgovor in ga potem skušajmo razčleniti. Glas se dobesedno:

SKUPŠČINA OBČINE LENART

Odd. za obč. upravo in družbene službe

Številka: 56-136/71 2/4

Datum: 23. 8. 1971

Zadeva Ml. Zorec Irena, plačevanje rejnine

V zvezi z vašim dopisom z dne 11. 8. 1971, katerega nam je odstopil skrbstveni organ skupščine občine Ormož, vam sporočamo, da smo na osnovi razgovora z materjo vaše rejenke Zorec Irene in na podlagi poizvedb v domačem kraju rejenke ugotovili, da sta Zorec Ema in Jakov, to je starša nedl. Irene zdrava, sposobna za delo, vendar nagnjena k delomrznosti in alkoholizmu.

Zaradi tega sta tudi devet od enajstih otrok razdelila tujim družinam ter sploh ne skrbita zanje.

Vašemu zahtevku za povrnitev stroškov, ki ste jih imeli v zvezi z oskrbo otroka, ne moremo ugoditi, saj ste vzeli deklico v rejo le na podlagi dogovora z njeno materjo ter naš skrbstveni organ niste o tem nič obvestili. Kot smo že navedli, sta oče in mati sposobna za delo in torej sposobna preživljati otroke, zato naš skrbstveni organ za njune otroke ne bo plačeval rejnine.

V kolikor Irene ne želite obdržati v reji, jo vrnite njeni materi, katera se strinja s tem, da se otrok vrne domov.

Načelnik oddelka za obč. upravo
in družb. službe
Irena Lužar

In sedaj pogledajmo še materino pismo, ki ga je pisala rejnikom potem, ko so jo v zvezi z Ireno in Zlatkom poklicali na občino:

Spoštovana Milica!

Ne zameri, da ti takoj nisem odpisala na tvoje pismo, ker sem zelo jezna na vas. Torej najprej vas vse pri hiši prav lepo pozdravljam, najbolj pa Ireno: Zelo sem bila vesela, ko sem prejela od nje sliko, da sem se vsaj prestrašila, kako lepa, velika deklica je zrasla Torej še enkrat vam hvala za sliko, ki sem jo prejela. Sedaj bi vas pa vprašala eno. Milica, vi ste pisali v Lenart, na

občino, da zahtevate od Irene denar. Zelo grdo ste me ogovarjali, na občini so se drli nad menoj kot nad psom. Torej, zakaj ste me na občini srali, meni bi pisali in bi se mi zmenili. Torej jaz ne morem plačati, ki nisem nikjer zaposlena oni pa nam toliko zaslužijo, da se komaj preživimo. Prej ni hotel delati, sedaj je bil pa na železcu operiran, sedaj pa še manj bo. Torej ako niste več zmogni Irene imeti, mi hitro odpisite, da si pridem takoj po njo in jo odpeljem, pa jo tu nekam dam, tu je še dosti dobrih mest, ki bi radi otroke imeli. Ker vam ne morem plačat. Tolko ste s tem napravili, da me ded preteple, kdaj je doma, pa vas kleče. Tukaj imam otroke okrog razdeljene, nobeden ne prosi za denar, no vi edino. Torej še enkrat vas prosim, Milica tebe, hitro mi odpisite, če nočete imeti Irene, pridem po njo, pa jo drugam dam.

Sedaj pa zaključim, pozdravljam tebe, Milica, pa Ireno!

Cisto enak odgovor z občine je prejela tudi Zlatkova rejnica, mati pa se ji od takrat, ko je pustila Zlatka pri njej, sploh nglasila ni. Čeprav ženska ni sorodnica, nadomešča fantu mater in očeta, saj je njeno srce zvrhano ljubeznj do otroka, in otrok to čuti. Za vse na svetu bi ne zapustil svoje tete Micke in se vrnil v tisto življenje, ki je v njegovem spominu.

Sedaj pa skušajmo razčleniti dopis z občine! Ni nam veliko znanega o družini Zorec, vendar ljudje vedo, da stanujejo v eni sami podnajemniški sobici. Čeprav je iz pisma razvidno, da je mati nekako otopela, vendar, če pomislimo, da je do svojega šestintridesetega leta dvanajstkrat rodila in da živi enajst otrok, ali ne pre- vzame ob tem človeka občutek spoštovanja. Če pomislimo še na to, kar omenja dopis in vedo povedati ljudje, da je oče kroničen alkoholik, kakšno je torej življenje žene, ki neprestano ima enega otroka pod srcem, drugega v plenici, tretji ji komaj hodi in govori. Pomislite, matere!

Koliko pisanja je bilo ob mariborskih četverkah, kompletno ogromno stanovanja, dve otroški negovalki in kaj še vse. Kaj pa je dobila kje mati, revna žena, ki je izkazala neverjeten pogum, da je rodila in iz najhujšega vzredila enajst otrok, kajti nobenega ni oddala kot dojenčka? Nagrada za to, da ni uničevala z abortusi in mazaštvom spočetih človeških življenj, je...?

Zato pozivam občino Lenart, naj mi na moje odprto pismo odgovori na naslednja vprašanja:

1. V dopisu trdite, da sta starša zdrava in sposobna za delo, vendar nagnjena k delomrznosti in alkoholizmu. Zato sta devet od enajstih otrok razdelila tujim dru-

žinam. Kaj pa je z njihovim stanovanjem? Kaj je storila občina ali kdorkoli? Trinajst- članska družina v podnajemniški sobici, res zelo posrečen primer!

2. Dvakrat pišete o alkoholizmu. Je skušal kdo pri očetu tako številne družine doseči, da bi se zdravi proti alkoholizmu? Ga je poklical kdo in mu razložil, da je njegova odgovornost zelo velika? Ima končno doma možnost za stalno zaposlitev?

3. Je kdo poučil mater o kontracepciji, ji je dal vsaj kakršnokoli moralno oporo? »Na občini so se drli nad menoj kot nad psom,« piše. Je to res humanost? Verjemite ali ne, ni vse denar, tudi topel človeški odnos je veliko vreden.

4. Kako, v kakšnih razmerah živi drugih sedem razdanih otrok? Upajmo, da so tudi drugi našli prav tako dobre rejnike kot Zlatko in Irena, vendar mati piše, da drugi rejniki ne zahtevajo nič. Posvojeni ti otroci najbrž niso, vsaj pet od njih pa je šoloobveznih. Kako in kje so zavarovani? Rejniki jih kmečko prav tako ne morejo zavarovati, kot jih ne morejo v naši občini. Če eden teh otrok zboli, če mora v bolnišnico, kdo jo bo plačal? Rejniki za nagrado, ker otroke redijo? Starši nimajo s čim, kajti mati v zadnjem pismu piše tudi, da imajo plačati 350.000 din bolnišnice, ker je bil mož operiran na železcu. Če je tako, potem tudi za težko delo najbrž ni več sposoben.

5. V kakšne razmere se bosta vrnila Zlatko in Irena, če bi ju rejniki res vrnili? »Mene ded preteple, kdaj je doma, vas pa preklinja.« Kaj bo šele takrat! Otroka, ki sta navajena mirnega družinskega življenja, bosta gledala pijanega očeta, ki bo pretepal mater in vsekakor tudi njiju, saj je jasno, da jih ne bo sprejel z ljubeznijo, če že sedaj preklinja rejnike, ker hočejo doseči, da bi bila otroka zakonito dana v rejo in bi imela svoje zakonite pravice.

Upam, da se je skrbstveni organ občine pobrigal vsaj za otroke, ki so dani v rejo v domači občini in bo lahko odgovoril pozitivno.

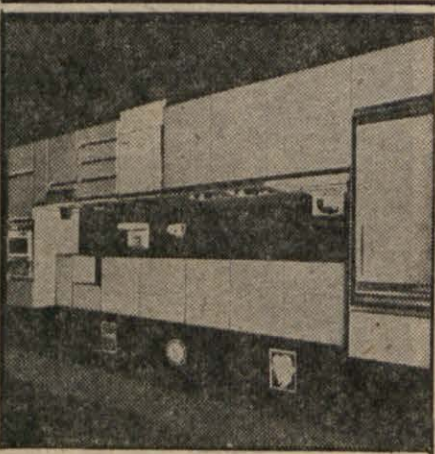
Vas bralce, zlasti matere pa prosim, povejte svoje mnenje, povejte, ali je otrok res predmet, ki ga daš kamorkoli in komurkoli. Ali ni naravnost brutalen odgovor občine: »Kot smo že navedli, sta oče in mati sposobna za delo in torej sposobna preživljata otroke, zato naš skrbstveni organ za njune otroke ne bo plačeval rejnine.«

Še enkrat pravim: Ni vse denar, je še nekaj drugega, kar je mnogo važnejše, in svetujem organom občine, naj malo pogledajo zakone o postopku z otroki alkoholikov.

SLAVA RAKOVA

**vsak petek žrebanje
nagrad iz popolnega
proizvodnega
programa gorenja**

**za več kot 30.000.000
st.din nagrad, ki jih
gorenje poklanja
naročnikom dela**

- kuhinja GORENJE z vgrajenimi gospodinjstskimi
- 3 barvni televizijski sprejemniki, stroji
- televizijski sprejemnik TV AUTOMATIC,
- nov superavtomatski pralni stroj PS 664 BIO
- stroj za pomivanje posode,
- hladilnik H 717
- super štedilnik E 436 GASL,
- električni štedilnik E 436 GAL,
- plinski štedilnik P 346 GL,
- kombinirani štedilnik EP 546 GL,
- trajno goreča peč TGP 150,
- peč na olje OP 750Q,
- 56 mešalcev 3 MIX,
- 56 sušilnih haub SUPRA,
- 56 električnih rezalnih strojkov UNIVERZAL,
- 56 stenskih kuhinjskih tehnic REKORD,
- 56 mlinčkov za kavo MOCCA,
- 56 vlažilcev zraka s higrostati.

in še posebej samo za nove naročnike!

**vsakemu novemu
naročniku lepo
knjižno darilo**

**vsakemu desetemu
novemu naročniku
stensko kuhinjsko
tehniko gorenje**

črp
DELO

prodajna služba
naročninski odd.
61000 ljubljana
titova 57

naročam dnevnik-dele za najmanj 6 mesecev
pošiljajte mi gana naslov:

ime in priimek _____

ulica _____ št. _____

kraj _____ pošt. št. _____

naročnino 25 din mes.
bom plačeval pismonoši ali inkasantu podpis _____

Pesem je zvenela kakor društvena himna. Triglav, moj dom. Triglav tako rekoč v narekovaju. Devetnajst pevcev v belih srajcah in s črnimi metuljčki je strmelo pevovodji Milanu Edru v oči. Vse skupaj je imelo značaj vrhunca dogodkov. »Triglav, moj dom, kako si krasan«, so peli, in marsikateri oči so se slovesno zabeležale. Že prej je rekel Avgust Teropšič, dolnjsko-švicarski vrtnar in predsednik zürškega planinskega društva »Triglav«: »Triglav je v Stuttgartu, Triglav v Zürichu, Triglav po celem svetu,« da se je kar zaiskrilo iz ploskajočih rok. In potem je svojemu stuttgartskemu kolegu kovaču Zdravku Volk, ki vodi slovensko planinsko sekcijo pri »Triglavu«, pripel na suknjič značko zürškega društva, s kretinjo, kakor da mu pripenja kolajno. Ne, to ni bil »sestaneček«, ustanovni občni zbor slovenskih delavcev v württembergem glavnem mestu je bil nekaj posebnega, nekaj narodno prebudniškega je bilo v njem, prepasal bi ga s čitalniško trobojnico, če ne bi bila čas in kraj takšna, kakršna sta bila, in če ne bi bil nekdo sredi diskusij rekel: »Nismo prišli sem živeti, temveč delati.«

Dvorana Dolinškove gostilne je bila nabito polna. Za podolgovatimi, kakor za veselico postavljenimi mizami je sedelo kakih sto petdeset ljudi. Tršati mladi fantje, praznično oblečeni, skrbno opraviljena dekleta v modrih pričeskah, pa vmes srednji in starejši rod, zbrano in slovesno zroč na napis nad odrom: »Prvi občni zbor SKUD Triglav Stuttgart«. Zbor se je začel z enournu zamudo, tudi sobota je delovni dan, nekateri so prišli ob treh šele domov. Toda zamuda nikogar ni motila, nasprotno, tako je bilo več priljubljenosti za pogovore. O napovedani stavki kovinarjev je šla beseda in mnogi so obžalovali, da se niso vpisali v nemške sindikate, dobivali bi stavkovno podporo. »Sli bomo domov, dokler bo štrajk,« meni livar iz okolice Črnomlja Janko Stukelj, drugi mu pritrujejo. Doma je življe, nje cenejše. Mlada mati pripoveduje o svojem sinu, ki je začel hoditi k slovenskemu dopolnilnemu pouku, in ji je malce nerodno, ker je v nalogi napisal »sede« namesto »zdaja«, »sima« namesto »zima« in da piše »voda« z »w«. Postaven fant, gradbeni inženir po poklicu, razlaga, zakaj je šel v tujino: ne zato, ker ne bi imel službe, temveč da bi se kaj naučil. »Doma bi med pripravniško dobo hodil po cigarete, tu pa so me že po štirinajstih dneh enakopravno vključili v delo.« Večinoma pa teče pogovor o hišah, ki jih zdomeci gradijo v domačih krajih, in o carinah.

Občni zbor je začel 32-letni predsednik pripravljalnega odbora inženir Marcel Božič, uslužbenec enega izmed v Stuttgartu zastopanih slovenskih podjetij. »Idea se je rodila v Sindelfingenu,« pove, in vsak se spomni lanske revije slovenskih ansamblov v »Mercedesovem mestu«, kjer se je več sto slovenskih delavcev prvič zbralo na večji prireditvi in začutilo, da je »treba nekaj narediti«. Kmalu so osnovali pripravljalni odbor in ustanovili sekcije, februarja je bilo že »slovensko pustovanje«, kmalu nato »slovenski pikniki«, pevski zbor »Domači zvon« je začel pridno vaditi in nastopati — in v letu dni dosegel velik napredek, kakor se je razločno slišalo na njegovem kratkem koncertu po občnem zboru. Požrtvalnost pešice ljudi, ki se je takrat lotila organizacijskih poslov (»ti stanejo čas, denar in živce«, kakor je rekel podpredsednik, strojni tehnik Franc Horvat), se je splačala. Društvo postaja znano, se širi, dvesto petdeset doslej vpisanih članov (člana-rina: 12 mark na leto) je lep uspeh.

Zbor poteka natančno po modelu, ki so ga zdomeci vajeni od doma. Delovno predsedstvo vodi tajnica pripravljalnega odbora in dejavna organizatorica slovenskega in jugoslovanskega družabnega življenja v Baden-Württembergu Metka Vrhunc, a njej, zastopnici ene izmed ljubljanskih bank (ali pa je samo ena?) gre prva kritika: bančno predstavništvo v Stuttgartu ima prospekte samo v hrvaščini. »Od koga pa naj še pričakujemo, da bo posloval v slovenščini, če niti slovenska banka tega ne stori in se ji ne zdi vredno niti reklamirati tiskati v slovenščini,« se hudoje diskutant. »V Ljubljani vedno znanja denarja, kadar gre za primerne poslovno propagando,« razlaga zastopnica, očitno pa tudi sama ne verjame pravljicam svojih šefov.

Pozdravno pismo nekega strojnika: V Ljubljani naj bi izdal žepni priročnik s pregledno spisanimi seznamom vsega, kar zdomec potrebuje, ko je še na poti ven, ko že dela v tujini in ko se hoče vrniti. Elektrotehnik Valentin Brojan, ki vodi izletniško sekcijo, meni, da bi morali slovenske otroke pošiljati v kolonije in na taborjenja v domovino. Predsednik glasbene sekcije Milan Eder prosi za notno gradivo in za glasbenega strokovnjaka za ansamble. Napoveduje, da bo njegova sekcija ustanovila, seveda ne v bližnji prihodnosti, glasbeno šolo za slovenske otroke, in že sama zamisel je povabilo k strokovnemu sodelovanju slovenskih institucij. Orodjar Franček Černeželj, vodja filmske sekcije, mimogrede pove, da že štiri mesece čaka odgovor na pismo s prošnjo, da bi mu iz Ljubljane poslali nekaj slovenskih kulturnih filmov. Balingenski socialni delavec Milan Laznik opozarja na možnost, da bi Nemci finančno strokovno izpopolnjevanje naših delavcev, znati pa je treba nemško.

Spregovori inženirka arhitekture Olga Klarič iz Maribora. Pred petimi leti so ji

„TRIGLAV“ (MOJ DOM)

USTANOVNI OBČNI ZBOR SLOVENSkih
DELAVCEV V STUTTGARTU JE BIL NEKAJ
POSEBNEGA, NEKAJ NARODNO
PREBUDNIŠKEGA JE BILO V NJEM

zaradi zmanjšanja števila delovnih mest v podjetju dali odpoved, nove službe ni dobila, z družino se je stiskala pri starših, zato so se odpravili v tujino. Čez dve leti bi se radi vrnili. Zdaj polemizira z nejasnostjo naših stališč glede vračanja delavcev v domovino. »Govorijo se o pomanjkanju kvalificiranih ljudi v Delu pa Republiški zavod za zaposlovanje objavlja, da je samo nekaj deset delovnih mest prostih — hkrati pa vemo, da je prijavljenih več tisoč brezposelnih iz raznih poklicev. Kaj zdaj drža? Deklarativne izjave o nujnosti vračanja ali številke?« Potem združi svoje misli in ugotovitve: »Vključevanje zdomecev v staro okolje mora biti vsaj tako dobro organizirano, kot je organiziran njihov odhod v tujino. Ustanovili naj bi operativni republiški organ, ki bi deloval tukaj, v Zahodni Nemčiji. Ta organ naj bi sklepal delovne pogodbe, tako da bi imel povratnik delovno mesto zagotovljeno. Povratnikom je treba pomagati pri gradnji ali nakupu stanovanj«. Klaričeva je tudi ostro proti »nestimulativnim carinskim predpisom« in predlaga, naj bi sedanjo mejo desetih let — šele po desetih letih lahko povratnik pripelje gospodinjstvo opremo brez carine — znižali na pet let. Navaja predpise v Avstriji, kjer dovoljujejo brezcarinski prenos opreme že po polletnem bivanju v tujini.

Njene besede razgibajo poslušalstvo. Ni

človeka v dvorani, ki bi o teh stvareh ne razmišljal. Matjaž Jančar, naš stuttgartski vicekonzul, razlaga predpise in pojasnjuje nesporazume. V prostoru visi neizgovorjeno vprašanje, po kakšnem načelu naj bi dajali prednost tistim, ki so odšli, pred onim ki so ostali?

Metka Vrhunc ki ima zaradi svojega poklica mnogo stikov z našimi delavci pripoveduje o neurejenih življenjskih razmerah, o izolaciji, v kateri živijo delavci, in o njihovi »zavestni življenjski žrtvi«, da bi čim več zaslužili in šele potem »zaživeli«. Več kot polovica obolenj tujih delavcev v Zahodni Nemčiji izvira iz psihičnega nelagodja. Po njenem mnenju bi morali biti mnogi bolj povezani z domovino, kajti to jim daje življenjskih sil. Sodi, da bi moral imeti kölnski radio enkrat na teden samo slovenski program. Pravega časopisa tudi še ni, takega, ki bi se ukvarjal samo z zdomeci in ki bi bil bližje dogajanjem v ZRN in ki bi po možnosti brezplačno prihajal v »vsako slovensko sobo«. Bistvenega pomena pa so tudi samostojna slovenska društva. »Ni treba, da bi s takimi društva postavljala visoke cilje, mnogo že pomeni, da društvo daje prijetno možnost za pogovor v domačem jeziku, za branje, poslušanje domače glasbe, za sodelovanje na prireditvah, kakor smo jih vajeni doma. Kruh v tujini ni trd,« je menila, »lažji je kot doma, a je grenak.«

S šegavo besedo, a avtoriteto klasičnega slovenskega šolnika je nastopil na občnem zboru učitelj Jože Košorok, ki je pred kratkim začel poučevati slovenske otroke v Stuttgartu. Od osemdesetih slovenskih otrok, kolikor jih jej menda v Stuttgartu, jih za zdaj nudi k popoldanskemu dopolnilnemu pouku samo štirideset. Dva sploh ne znata slovensko, 26 jih samo govori, pisati in brati ne znajo. Košorok je opozoril, da ravnaajo starši zelo neodgovorno, ko otrok ne pošiljajo k temu pouku — republiški sekretariat bo namreč nostrificiral nemška šolska spričevala samo, če bodo imeli otroci potrjeno konzulata, da so obiskovali tudi dopolnilni slovenski pouk. Verjetno bodo v prihodnjih mesecih poslali iz Slovenije še štiri učitelje, ki bodo potovali po württembergih mestih in poučevali. Slovenskih šoloobveznih otrok v deželi Baden-Württemberg je približno štiristo. Seveda, ostaja vprašanje otrok v drugih zahodnonemških deželah. »V zraku« je predlog, naj bi se jih lotili z nekakšno dopisno šolo — toda kdo je voljan in sposoben to organizirati?

Ure tečejo, k besedi se priglašajo gostje iz domovine in predstavniki jugoslovanskih konzulatov in želijo novemu društvu delovnih uspehov. Na vrsti je statut, ki ga sprejmejo brez pripomb. S tem se društvo lahko prijavi pri zahodnonemških oblasteh. Medtem so že tudi razdelili kandidatsko listo za predsedstvo, ki je v celoti potrjena. V predsedstvu so Marcel Božič iz Kranja, Valentin Brojan iz Domžal, Franc Černeželj iz Ptuja, Milan Eder iz Jurjevskega dola, Franc Horvat iz Beltincev, Alojz Jerak iz Rake pri Krškem, Jože Košorok iz Sodražice, Mariborčani Antonija Partljič, Srečko Plutnik in Ana Stuhec, Ana Vitković iz Novega mesta ter brata Jože in Zdravko Volk iz Topolšice.

Občni zbor je končan. Marcel Božič bere pismo Sergeju Kraigherju in Stanetu Kavčiču s pozdravi in željami, da bi domovina posvečala zdomecem več pozornosti kot doslej, in na koncu prosi predstavnike iz Slovenije, naj ponesejo slovenski javnosti pozdrave vseh navzočih.

In že se zbira ob odru črno-beli Ederjev »Domači zvon« in zapoje »Triglav, moj dom« pa »Mrzli veter tebe žene«. Majčkena Darja Oseli stopi na stol in pove pesmico o »Ovčji moji belci«, za njo Andrej Modic z »Maruško«, potem še njegov večji bratec Tomaž: »Slovenec sem, Slovenec sem.« Za konec zapoje zbor Ipavčevo »O mrakus, o zvonu, ki milo poje čez tujo, tujo plan in zbuja mi na dom spomin, in za nekaj trenutkov čezrže nabreknje v nekaj bolečega, a že je tu zabavni trio »Seher« in prikupni mladi Mariborčanki Irena in Sonja zapojeta nekaj poskočnega, zabava s plesom se je začela.

Ob mizah se razvijajo sproščeni pogovori. Oštr Martin Dolinšek iz Sevnice, ki je v stuttgartskem predmestju Rohr najel to gostilno, »Kanonnenbäck« imenovano, skrbi za jedajo in pijačo. Skoraj vsi navzoči so njegovi dobri znanci, njegova gostilna je slovenska gostilna, vsako soboto in nedeljo je tu slovenski ples. »Triglav« si bo v kratkem omislil lastne prostore, toda družabne prireditve bodo tu, pri Dolinšku. »Tu smo kakor doma,« pravijo njegovi rojaki.

SLAVKO FRAS

NAŠA FOLKLORNA MED ZDOMCI — dobrodošel vsak dih domovine

POKOP TEZE O SREDNJEVEŠKEM
VERSKEM REVIZIONIZMU

BOSENSKI STEČKI SO SPOMENIKI NARODNE KULTURE

Tako zagotovo, kot so včasih v Sloveniji vodili tuje delegacije v Litostroj in na Bled, te v Hercegovini napotijo v Mostar, Počitelj, na Vrelo Bune in v Radimljo. Če si lovec, pa še na Hutovo blato. To je že utrjena turistična smer, in lahko rečemo, da se nihče ne pritoži čeznjo. Celo eksotike željan obiskovalec najde kaj za svojo radovednost in svoj fotografski objektiv.

Šestindvajset kilometrov južno od Mostarja se od glavne ceste odcepi lokalna proti Stolcu. Še petnajst kilometrov po njej in turistični (ali strokovno ekskurzijski, saj je vseeno) avtobus se nenadoma ustavi. Za čudeno se ozirajo potniki po kraški pokrajini, v daljavi nizki hribi, posuti s kamni, njem, po dolini tu in tam šop trave ali betežen grm med kamenjem, na levi precej visok hrib — kot groblja. O, da, celo vinograd je tu in veek rigolni plug počiva na vozaru. Le kako lahko orje po teh grobljah? Potem zvemo, da je kamenje samo pri vrhu, pod njim pa da je kak meter zelo plodne prsti, ki se je skrila podenj potem, ko so posekali in popasli površinski gozd in rušo. Toda za to se vendar nismo ustavili?

Prvi potniki so že izstopili in potem tudi mi svojim očem naravnavamo ostrino na bližnje plane. Nenadoma se zavemo, kje smo: med morda najbolj nenavadnimi nam grobnimi spomeniki, kar jih poznamo v Jugoslaviji in morda v Evropi, med stečki. Kar sredi gmajne so razmetani in v svojih čudnih pismenkah in primitivnih skrivnostnih reliefih skrivajo uganko svojega nastanka in ljudi, katerih spomin naj bi hranili za pozne rodove.

Radimlja je eno najbolj znanih bosenskih srednjeveških pokopališč. Ne največje, saj steje komaj 133 stečkov; včasih jih je bilo morda 150 — nekaj so jih potolkli za odlago ceste proti Stolcu, ki preseka pokopališče na severovzhodni strani. Kar je ostalo, je v marskaterem pogledu zelo zanimivo.

Predvsem je to najbrž edino nahajališče

stečkov, ki leži v dolini, zato je lahko dostopno in temu primerno tudi popularno. Vzrok za to je bila bosenska srednjeveška naselbina severovzhodno od grobišča, visoko gori na hribu. Hrib se imenuje Ošanić in na njem je istoimenska vas. Na vzhodnem delu hriba pa je ledinsko ime Batnoge. No, tam je tudi srednjeveška cerkev in na njenem dvorišču sta dva kamnita »prestola«. Napis na enem izmed njiju pove, da je bil to stol vojvode Šipana Miloradovića. Na pokopališču pa počiva, kot pove napis na stečku, »dobri Radoje na svoji baštini na Batnoga«. Pa so bili zgodovinarji zadovoljni — dokaz za povezavo je bil tu.

Radimlja — ime je dobilo grobišče po potočku, ki se niže zliva v Bregavo — leži v dolini najbrž tudi zato, ker so blizu ilirske gomile. Znano je, da so novoseleci radi nadaljevali z izročilom kulta mrtvih — v tem primeru so se vsaj odločili za isto mesto. Svoje pokojne — stečki so predvsem spomeniki na grobovih plemičev in veljakov, preproste ljudi, kmete so pokopali kar v zemljo in na vrhu označili grob z venčnim kamnom — so polagali v zemljo kakih 60 cm globoko in na grob postavili klesan masiven spomenik, ki so ga urezali kar iz vnožja Ošanićkega hriba — še danes se vidi kraj in »kahup« — izrez stečka, ki so ga, morda zadnjega, izklesali iz raščene skale. Na grobu so domači klesarji spomenik okrasili z ustreznimi znamenji in napisli, da je duhu časa primerno predstavljati mrtvega z vsemi njegovimi lastnostmi in častmi. Če bi bili spomenik okrasili že prej, bi se bili reliefi pri prenosu gotovo poškodovali.

Zaradi oblike, še bolj pa zaradi čudne, nenavadne in nerazumljive ornamentike oziroma okrasne simbolike so stečke dolgo pripisovali eni izmed številnih srednjeveških sekt — bogomilstvu, ki je bilo prav v Bosni in sosednjih deželah precej razširjeno. K temu so jih navedli liki na teh nenavadnih spomenikih: kolo, kot simbol son-

ca, polmesec in spirala, kot simbola žive vode, po kateri plove mesec-ladja, zelo redek motiv križa in podobno. Vse to so razlagali z bolj znanim simbolnim inventarjem drugih, tudi sodasnih cerkvenih herez, kot sta bili to manihejska ali patarenska. Nekateri raziskovalci in znanstveniki, zlasti zgodovinarji, so tako počasi utrdili mnenje, da so stečki nagrobni spomeniki bosenskih bogomilov in da so torej verski spomeniki bolj kot umetnostni. O njihovem izvoru, zlasti o duhovni podstati nauka, ki naj bi jih bil spočet, pa so ugibali vse mogoče, celo to, da se v njih umetniško in materialno izražajo nauki gnostikov, ki naj bi iz antične dobe pretrajali v bosenski srednji vek.

Vse pogostnejša raziskovanja, arheološka, zgodovinska in etnološka, tudi na področju cerkvene zgodovine in etnografije pa so počasi, košček za koščkom, trgala staro, nejasno in nepopolno predstavo in jo nadomeščala z novo, bolj dokazano in s stališča modernega znanstvenega pojmovanja bolj sprejemljivo. V tej sliki pa seveda ni nič več mističnega, le še nejasnosti so, a verjamemo, da bodo tudi te sčasoma pojasnili.

Predvsem so zanimive oblike stečkov. Plošče, zaboji, križi, sarkofagi — vse pa s podstavki ali brez njih. Zlasti za masivnejše in bolj razvite oblike, kot so zaboji z dvo. ali štirikapno »strehom« in sarkofagi, so ugibali, ali izvirajo iz staroslavanskega običaja, da so na grobovih postavili majhne lesene hišice kot novo domovanje za pokojnega, ali pa iz tradicije antičnih sarkofagov. No, oboje izvirja iz praoblike hiše in tudi simbolični pomen je isti: posmrtno domovanje, po predstavi doma-hiše za živega.

Vse bolj pogostna in temeljita raziskovanja so ovrgla tudi mnenje o redkem simbolu križa na stečkih. Našli so toliko znamenj križa in celo spomenikov v obliki križa — taki celo povezujejo oziroma »napovedujejo« skupine grobov (morda družinske?) — poleg tega pa toliko pisanih virov, da je skoraj v vseh primerih jasno, da gre pri pokojnikih kar za dobre pravoslavce oziroma še prej, v zgodnjem srednjem veku, za »pravoverne«.

Latinski viri trdijo, da so bosenski krivoverci, to je bogomili, obsojali in celo odklanjali hrano živalskega izvora. Ne samo meso, ampak celo mleko in sir da sta po njihovem verovanju vodila naravnost v pogubljenje.

In zdaj si predstavljajte našo lepo Bosno in kraško Hercegovino v srednjem veku! Polni sta ovčjih in kozjih čred, po gozdovih pa mrgoli divjačine, zlasti jelenjadi in srnjadi. Vse polno drobnega in nekaj malega višjega rodovnega plemstva ima za svoje glavno opravilo in najljubše razvedrilo, hkrati pa za dokaz junaštva — lov in turnirje. Stečki, zlasti tisti v Radimlji, so pol-

ni lovskih in turnirskih scen, ki s svojo dinamiko in ritmom človeka fascinirajo, kljub primitivni predstavnosti in izdelavi. Vse plemstvo, za katero vemo, da si je predvsem postavljalo monumentalne nagrobnike, torej ni jedlo ne mesa ne sira in ni pilo mleka — če so stečki res spomeniki bogomilskih heretikov? Nesmisel, jasno.

Kako je torej prišlo do stečkov? Se vedno smo pri hipotezah, čeprav smo že ovrgli mnoge napačne trditve. Po vdoru Tatarov leta 1242 so številne porušene cerkve v Bosni in Hercegovini kaj počasi obnavljali — vzrok je bilo gotovo bogomilsko krivoverstvo, ki se je takrat v Bosni pojavilo in okrepilo. Umetnostna ustvarjalna sila si je poiskala ventil v oblikovanju nagrobnikov. Ker pa so v dobi bosenske samostojnosti edina znana pokopališča tista s stečki, lahko sklepamo, da so se pod stečke dali pokopavati pripadniki domače, bosenske cerkve. Predstavniki te cerkve pa so na več posvetovanjih s papeškimi odposlanci usklajali svoja mnenja in stališča in pojasnjevali pogostne obtožbe na račun njihove zvestobe in »pravovernosti«.

Bogat umetnostni predstavnostni svet stečkov so deloma pojasnili, deloma pa o njem še ugibajo. Lovske in turnirske scene so razumljive in se, na nižji likovni stopnji, vpenjajo v mrežo podobnega umetnostnega inventarja fevdalne družbe v vsem srednjem veku po vsej Evropi. Verski simboli so deloma jasni: križ, grozdje oziroma trta. Kolesa, zvezde, polmesec — vse to še ni pojasnjeno v vseh zvezdah. Lahko, da gre še za stare, nekrščanske simbole, ki pa so na stečkih že dobili drugo vlogo: ali samo dekorativno ali pa pripovedno. Heraldike, denimo, na teh stečkih ne najdemo, niti na ščitih — pač pa so označeni po nekem pravilu s kolesčki. Zgodovinarje in etnografe čaka tu še mnogo dela.

Po prihodu Turkov se v XIV. stoletju umetnost stečkov neha. Monumentalna obeležja mrtvih v kultu, ki je bil islamu sovražen, seveda Turkom niso bila povšeči — poleg tega so bili to narodni spomeniki, nagrobniki plemstva, ki je ponazarjalo bosensko samostojnost! Samo še enkrat je zraslo podobno pokopališče: ko je turška država preživljala hudo krizo, so v XVII. stoletju obnovili ta kult na severu dežele, in od takrat imam najmlajše nahajališče stečkov v Duboču pri Derventi.

Vseh doslej znanih stečkov je 66.876. To so spomeniki bosenskih veljakov in plemstva iz dobe bosenske samostojnosti v srednjem veku in dolgujejo bogomilstvu samo pogoje za svoj nastanek. Za nas pa so izredne zakladnice etnografskih in zgodovinskih podatkov, prvovrstni spomeniki primitivne umetnosti srednjega veka v Bosni in danes že nasploh eno največjih kulturnih bogastev naše širše domovine.

IVAN HMELAK

OPAL 700 CARBON PAPER

aero

JANEZ, KI JE BIL SKORAJ ČRNI BOG

Dovžani so ponosni na svojega vaščana Janeza Klančnika, trgovca s slonovo kostjo, ki ga je nemiren duh v prejšnjem stoletju popeljal v neznane divjine Afrike, tudi v kraje, kamor še ni stopila belčeva noga. Domorodci so ga zaradi nekaterih ročnih spretnosti, ki jih je bil vešč spoštovali kot boga. Zgodba o Dovžanu, ki je šel srečo iskat na črno celino, je še živa, čeprav so dokumenti zgubljeni. Prigode Janeza Klančnika so se ohranile samo po pripovedovanju.

Dovžan Janez Klančnik je odkrival Afriko dvajset let prej kot Henry Morton Stanley, ameriški raziskovalec Afrike in potopisec, ki je na svoji drugi afriški ekspediciji (na prvi je našel misionarja in raziskovalca D. Livingstonea, ki so ga imeli za zgubljenega) ustanovil za belgijskega kralja Leopolda II. belgijsko kolonijo Kongo, Stanleyu pripisujejo odkritje obal in porečij velikih afriških jezer (Tanganjike, Viktorijinega jezera, Albertovega jezera, Edvardovega jezera), reke Kongo in njenih pritokov ter masiva Ruvenzori.

Naš Janez Klančnik je bil rojen na Dovjem leta 1823.

O njegovi mladosti je komaj kaj znane. Vemo le to, da se je izučil za kolarja

in rezbarja, menda se je obrti učil v Ljubljani. Stanoval pa je v semenišču.

Skupina jezuitov se je prav tedaj pripravljala na pot v Afriko, šli so sejat katoliško vero med plemena Bantu, Vavume, Vanguana in Vanjanveze. O tem se je veliko govorilo, pa so govorice prišle na uho tudi Janezu Klančniku. Ta si je tako zelo zaželel na tvegano pot, da je brž postal član jezuitske odprave. Misionarji so menili, da jim bo obrtnik že tako prišel prav.

Maja 1852 so odpotovali iz Ljubljane proti Trstu. Iz tržaškega pristanišča so odpluli z jadrnico. V Kongo so prispeli šele pozimi 1852.

Dolgo je bilo vse tiho. Misijskarska odprava in Janez Klančnik sta utonila v afriški črnini. Nato je prispelo na Dovje prvo Janezovo pismo. To pismo je med zadnjimi vojno končalo v plamenih. Dovžani pa ga znajo še vedno na pamet.

Svojim domačim je Janez v tem pismu sporočil, da je želel videti daljno deželo in njene prebivalce, hotel pa je v Afriki nakupiti nekaj slonove kosti, ki bi mu pri njegovem rezbarskem poklicu prišla zelo prav. Toda divjina ga je priklenila nase, je še pisal.

DOVSKO POKOPALIŠČE: Med grobovi domačih pokojnikov so razsejani poslednji domovi v triglavskih stenah ponesrečenih alpinistov. Ob zidu spomenik ponesrečenemu plezalcu prof. Aloisu Schmidtu, na njegovi desni moderno oblikovan nagrobnik slavnemu smrčarskemu skakalcu Janezu Poldi

sal. Navadil se je na hudo vročino in na pogostne nalive.

Pismo je bilo naslovljeno na njegova dva brata, od katerih je bil eden menih, drugi pa kmet. Sporočil jima je, da se ne bo vrnil s slovenskimi misionarji, ampak bo ostal v Afriki, v Kongu. Pristavil je še, da se je naučil jezika domorodcev.

Minila so leta in leta, ko ni dal od sebe nobenega glasu. Celih dvajset let je potoval ob rekah in po afriških pragozdovih. Tako je na svojih potovanjih zašel v staro afriško državo Bušongo, dolgo se je zadrževal v državi Mušikongo.

Mnogi belci, ki so se dosti pozneje mudili po krajih, kjer se je potikal on, so bili ubiti. Njega pa so v vseh dvajsetih letih napadli domačini le enkrat.

Imel je namreč svoje stalno spremstvo, ki je bedelo nad njim. Domačinom ni podarjal malovrednih ogledal in ponarejenih biserov, kot so počenjali drugi belci, temveč jih je učil rezbarstva, kolarstva, čevljarstva in mizarstva, vsega, kar se je bil naučil doma. V plemenu Njam, kjer je preživel zadnjih pet, šest let, so ga spoštovali kot boga. Le kdo drug kot sam bog bi lah-

ko znal takšne čudeže, kot jih je znal Janez Klančnik!

Domov so prihajala le redka pisma, ki so jih po dolgih mesecih prinesli misionarji. V enem teh pism je Janez sporočil domačinom, da je videl veliko, se do grla naježil divjine. Razložil je, da bi se nadvse rad vrnil: »Rad bi se vrnil, toda zelo pazijo name. Pleme Njam misli, da sem bog in da bodo vsi pomrli, če odidem.«

Črnil domačinom je končno le dopovedal, da ne odhaja za vedno. Kmalu se bo vrnil in pripeljal s seboj še dvajset ljudi, ki bodo znali vse to, kar zna on.

Dolgo so se poslavljali, s kopji oborožena vojska pa ga je spremljala sto petdeset kilometrov daleč. Še enkrat so mu zabičali, naj se čimprej vrne.

A ni mu bilo dano, da bi še kdaj videl rodno kranjsko deželo in svoje Dovje. Nena doma je zbolel za malarijo in šestnajstega februarja 1871 umrl čisto blizu misijonarskega naselja.

V njegovi rojstni hiši na Dovjem še žive potomci njegovih bratov in njegove sestre. Na pogum in raziskovalno slo svojega prednika so kar ponosni.

PO NAŠI DEZELI NEKOC IN DANES

PRED 100 LETI

MAZILO ZA ČEVLJE

Zopet je nastopil čas, ko bode treba imeti obuvalo, kterege ne voda ne snežnica ne razmoči. Suha noga — pol zdravja: je starodaven pa resničen pregovor. Če tedaj hočeš v mokrem vremenu suh biti v nogah, napravi si sledeče izvrstno mazilo za čevlje: Na funt svinjske masti dodaj pol funta ribje masti in pomepaj oboje; kupi si za desetico kavčuka (gumija elastika) in za toliko tudi terpentinovnega olja, pa zreži kavčuk na drobne koščke in ga deni v terpentinovno olje, da se raztopi v njem. Ko se kavčuk v olju raztopi, zlij vse skupaj v urno mešano mast — in mazila imaš za čevlje, da nam boš hvaležen, dober kup in za dolgo časa.

Novice, 1871

PRED 50 LETI

DARILO ANATOLA FRANCEA ZA GLADNE V RUSIJI

Znani francoski pisatelj Anatole France je poklonil za gladne v Rusiji ves iznos Nobelove nagrade, ki mu je bila prisojena. Ona znaša 160.000 švicarskih frankov.

Slovenec, 1921

PRED 20 LETI

KOMU JE KORISTILA SLADKORNA MRZLICA V AJDOVŠČINI

Pred najnovejšo uredbo zvezne vlade o znižanju cen nekaterim osnovnim živilom, je peščica nergačev vrgla med domačine v Ajdovščini in okolici »novico«, da se bo sladkor podražil. Ta vest je našla rodovitna tla pri prebivalcih mesta in mestne okolice, ki so navalili na trgovini. Rezultat tega navaleta je bil, da so v enem samem dnevu prodali 2700 kg sladkorja. To pomeni, da je vsak prebivalec Ajdovščine kupil po 9 kg sladkorja. Nekateri kmetje iz okolice so si ga nabavili tudi po 30 do 50 kg. Napoved »vsevednežev« se je uresničila — cena sladkorja se je spremenila — padla je.

Slovenski poročevalec, 1951

PRANJE AVTOMOBILOV ALI STRANSKE BRIGI

Tu in tam kupim vaš tednik TT. Da tako redko sežem po njem je krivo tudi to, da so le prevečkrat objavljene stvari, ki zanimajo le ožji krog bralcev ali pa je tema že zastarela ali pa je bila že obdelana v drugih listih.

Da sem začel pisati, me je vzbudilo branje članka »Afera bežigradske avtopralnice«. Celo stran ste porabili za opisovanje problema, ki pa zadeva le ozek krog občanov, ni pa edini in tako aktualen, da bi zanimal široko občinstvo.

Če že mora nekdo dolgočasiti vaše bralce s podobnimi problemi, vam ponujam idejo za članek, ki bi verjetno pritegnil pozornost širšega kroga bralcev TT.

Zadeva je tudi tokrat hrup (in še kaj) le s to razliko, da je krivec še manj občutljiv na grajo javnosti. »Sodbe v imenu ljudstva« pa sploh ni mogoče izreči proti temu »krivcu«.

Pišite o gorenjski vpadnici in njenem neurejenem delu Celovške ceste, tlakovane z granitnimi kockami, na katerih avtomobilske gume povzročajo neznosno tuljenje, kar pride posebno do izraza ponoči, ko za razliko od pralnice, katera tedaj miruje, tukaj promet neusmiljeno s hrupom kliče po podobnem članku. Razlika bo le v tem, da bo članek z zanimanjem bralo mnogo ljudi.

Vpadnica je verjetno najbolj prometna, priznati pa moramo tudi, da je najmanj urejena. Asfalta ne zmanjka tudi za manj potrebne stranske poti. To cesto ne poznamo samo mi »peščica« živeča ob tej hrumeči prometni žili. Za nas predstavlja ta cesta hrup na nemogočem cestišču, za uporabnike nemogočo zanemarjeno za promet varno cesto, za Ljubljano pa sramota.

JANEZ PINTAR,
Ljubljana

POZABITI SLOVENSKO, DOVOLJENO?

Danes sem prejel 43. primerek Tedenske tribune, za katero se najlepše zahvaljujem. Čital sem članek: Pozabiti slovensko, dovoljeno? Tudi jaz kot rojeni Slovenec v lepi domovini Sloveniji, ne bom nikdar pozabil, ali celo zatajil govorice, katere me je učila slovenska mati. Zdaj živim v Nemčiji z družino, žena Slovenka in otroci kljub temu ostanejo slovenskega rodu in govorijo tudi lepo slovensko besedo.

Žalostno in obsodbe vredno za vse tiste Slovence, kateri živijo v Nemčiji in ne učijo otrok slovensčine. Moram pa omeniti, da sem med svojim obiskom v domovini, doživel razočaranje. Iz istega kraja kot sem jaz, so bili na obisku in niso hoteli govoriti slovensko

Vaš kraj v našem zrcalu

PLANINSKO POKOPALIŠČE

Dovško pokopališče ni navadno vaško pokopališče, poleg pokojnih vaščanov počivajo okrog cerkve sv. Mihaela tudi mnogi slavni alpinisti, ki so se smrtno ponesrečili v triglavske stenah. Večidel so to grobovi iz časov, ko je bil prevoz trupla v oddaljene dežele drag in komaj mogoč, pa so se svojci odločili, da ponesrečenca pokopljejo kar na idiličnem dovškem pokopališču. Tu pa počivajo tudi pogumni domačini — gorški vodniki, ki so svoj pogum plačali s prežgodnjo smrtjo.

Na enem od nagrobnikov beremo:

Tu počiva daleč naokoli znan gorski vodnik Gregor Lah.

Na spomeniku triglavskega vodnika Antona Hlebanje sta vklesana verza:

Triglavske je višine

Bil prosti sin planin.

Okrog groba dr. Phil. Klementa Juga je postavljenih štirinajst skal z vklesanimi napismi njegovih najljubših gora: Triglav, Skrlatica, Kukova Spica, Rinka, Grintovec itd.

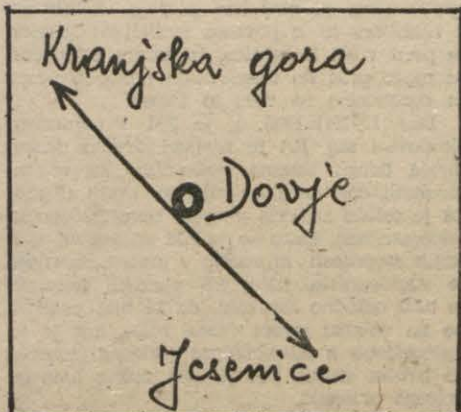
Drug nagrobnik pripoveduje, da se je leta 1895 ponesrečil na Triglavu v svojem dvainštridesetem letu profesor Alois Schmidt.

Na sosednjem spomeniku beremo, da je pomahnil v steni Stenarja sredi svojih Juljskih Alp Jože Ancelj, študent kemije iz Pulje.

Spomenik na južni strani cerkvenega zidu pripoveduje, da je od leta 1889 pa do svoje smrti leta 1927 živel na Dovjem skladatelj, planinski delavec in župnik Jakob Aljaž, ves zaljubljen v visoke gore, zlasti v Triglav, na katerega vrhu je postavil sedaj že slavni stolp — Aljažev stolp.

Na dovškem pokopališču srečamo vklesano še eno slavno ime, ime domačina Janeza Polde, slavnega smučarskega skakalca in športnega vzornika mladine.

Tako je na zunaj skromno vaško pokopališče, negovano in lepo urejeno, tes-

ROJSTNA HIŠA AFRIŠKEGA RAZISKOVALCA JANEZA KLANČNIKA: Na pragu predstavnice treh generacij Jakljevič, ki žive v hiši sedaj. V kamen je vklesana letnica 1816

no povezano z divjim, lepim, neznano čudnim, privlačnim, a žal včasih tudi nevarnim gorskim svetom, pod katerim tiči Dovje.

ŠE EN AFRIKANEC

Zdi se, da je Dovžane že od nekdaj vlekel v veliki svet, a najbolj v črno Afriko. V Afriki se je razen Janeza Klančnika mudil še en Dovžan, ki je imel enak priimek. To je bil Jakob Klančnik, po domače Drašlarjev.

Dovžani vedo zanj, a neradi o njem govorijo tujci. Drašlarjev Jaka je namreč v Afriki pomagal loviti črnce, ki so jih potem

POSLEDNJI DOM DR. PHIL. KLEMENTA JUGA: Namesto nagrobnega spomenika skala, kakršne je ljubil, okrog groba skale z napisi njegovih najljubših planinskih poti

odpeljali v Ameriko. Danes ne preveč spoštovano delo mu je prineslo lepe denarce. Ko si je nabral zadosti cvenka, se je preselil v Trst, kjer je ućakal tudi smrt.

VRTILJAK

Dovje je zelo stara vas, saj jo listine prvič omenjajo že leta 980, drugič pa leta 1033, ko jo je cesar podaril brižinskim škofom.

Idiliko vasi motita dva betonska bunkerja iz zadnje vojne. Domačini povedo, da so ju pustili nalašč, v spomin na grozote zadnje vojne in v svarilo.

Tudi Dovje je v zadnjem desetletju zajel val izseljevanja v druge kraje in v tujino. V vasi je sedaj približno toliko ljudi, kot jih je bilo v začetku stoletja, nekaj več kot šeststo. No, Dovje ne sodi med vasi, ki bodo kmalu izginile z zemljevida, prej nasprotno.

Dovžani, ki niso kmetje, so večidel zaposleni v jeseniški železarni. Iz tovarniških hal se vsak dan vraćajo v svojo idilično gorsko vasico. To jim je kar prav, sprašujejo se le, kdaj bodo vjugasto cesto kaj razširili in modernizirali, če že ne zanje, vsaj za turizem, ki se valja po gornjesavski dolini.

JANEZ KAJZER

VABILO BRALCEM

Ste prebrali današnje prispevke v tej rubriki? Ste jih prebrali zadnji-krat? Bi radi, da obišćemo tudi vaš kraj? Pišite nam, opozorite nas na posebnosti, zlasti na malo znane posebnosti. Sporočite nam imena ljudi, ki se vam zdi vredno o njih pisati v časopisu, ljudi, ki veliko vedo, ljudi, ki so ućakali izjemno visoko starost, ljudi, ki so kaj posebnega naredili. Radi se bomo odzvali vašemu povabilu in prišli v vaš kraj. Resnici na ljubo moramo povedati, da ste nekateri med vami že pisali in nas opozorili na zanimive zgodbe iz vaših krajev. Obiskali vas bomo v kratkem.

STO KNJIG — STO ZMAG

Imenitno in krasno, da je zbirka zbranih del slovenskih pisateljev in pesnikov dosegla svojo stoto knjigo. Sto knjig v četrto stoletje! Ko je leta 1946 izšla prva knjiga, smo bili prijatelji knjige preprićani, da bo šlo le hitreje, da bo imenitno zamisel uresnićila ena sama generacija literarnih zgodovinarjev. Sedaj urejajo Zbrana dela že ljudje, ki so bili leta 1946 še študentje. Tako je sicer prav, toda z novo generacijo so se menjali tudi koncepti. Vseh sto knjig ni več urejenih po enotni metodi. Mimo vsega tega bi šel molče. Rad pa bi zastavil nekaj drugih vprašanj. V začetnih letih je bilo najavljeno, da bo vsak pisatelj ali pesnik kronan z monografijo. V četrto stoletje ni izšla niti ena takšna krona. Je kaj upanja, da izide v prihodnjem četrto stoletje? Objavljeno in najavljeno je bilo tudi, da bodo umetniki manjšega formata, ki pa so prav tako neloćljivi del slovenske literature, deležni izbranih del. Takšne obljube so že davno potihle. Naj ob tej priložnosti še vprašam, kdaj bodo izšli zaključni zvezki Slovenskega biografskega leksikona, ki ga sicer ne izdaja Državna založba Slovenije. Ta leksikon izhaja že od prve vojne sem, torej skoraj pol stoletja. Kaj res ni ljudi in denarja, da bi končali pred petdesetimi leti zaćeto delo, kaj morajo znanstveniki zares delati tako neznansko počasno?

MARKO VONĆINA
Gorica

ZAKAJ DAVEK NA MEHKA SRCA

Prvič sem lahko v vašem članku prebral, da imajo kmetje po novem davćne olajšave, če kupijo traktor ali

kak drug kmetijski stroj ali če modernizirajo kmetijo. Pozdravljam to novost, vesel me, da smo se vendarle ozrli po našem kmetu, ki si je doslej v potokih svojega obraza služil skromen denar.

Morda pa bi bilo prav, da bi bili česa podobnega deležni tudi obrtniki — tako kot v Zahodni Nemćiji in še marsikje po svetu.

Kar pa zadeva glavni namen tega članka: če smo že tako na psu kot v Zahodni Nemćiji, Angliji, Švici in drugih državah, kjer dobrodelne ustanove dobijo veliko denarja ravno od premožnih mehkih src, potem bi morali tudi pri nas uvesti davćne olajšave. Oprostite, da omenjam neljubo preteklost, toda sam sem bil eden izmed tistih, ki je bil ob cestni aferi avgusta 1969. leta pripravljen prispevati milijon za slovensko hitro cesto. Takrat je bilo v Sloveniji še več ljudi, ki bi z veseljem dali večje vsote denarja. Pri takih darilih pa bi seveda pričakovali vsaj to, da jim podarjene vsote odšćetejo od davćne osnove, kot je to v navadi povsod po svetu.

JOŽE BENĆIK,
M. Sobota

STRAŠANSKI HRUP

Z zanimanjem sem prebral zgodbo o strašnem hrupu, ki moti prebivalce v Šarhovi ulici v Ljubljani. Avtomobilska pralnica pa, ki s svojimi napravami proizvaja nič manj kot 101 decibel neprijetnega ropota, mirno obratuje dalje. Lastnica pralnice kot v posmeh sploh nima uporabnega dovoljenja. Če lahko to dela kar naprej navkljub vsem protestom državljanov, ki bi le radi imeli svoj mir, si ne morem misliti

drugega, kot da vlada v bežigrajski občini nenavadna stihija, pomanjkanje oblasti. So uradniki na občini samim sebi namen ali pa so tam zaradi obćanov. In voljeni odborniki? O tem, da Jugoslavija nima zakonitih predpisov, ki bi urejali vprašanja dovoljenega hrupa v stanovanjskih naseljih in da se moramo posluševati tujih norm, berem sedaj že petič ali šestič. Kaj pa delajo jugoslovanski strokovnjaki za akustiko, ki bi bili najbrž dolžni sestaviti takšne zakone? Sejejo? So zadovoljni sami s seboj? Se umikajo pred mestnim hrupom, tako kot drugi državljani, na deželo. In pri tem kolnejo, ker nihće ne napravi redá?

ZELJKO KOZOLOG
Ljubljana

DELOVNO RAZMERJE S SMRTJO

Sam sem pred leti delal v Nemćiji in sém se dvakrat ponesrećil. Stroj so povsod nevarni, tako v Nemćiji kot pri nas. Komaj sém prišel sem, sém že vozil žerjav, ne da bi me kdo o tem poućil. In naredil kar par neumnosti. Naši delavci se še enkrat pogosteje poškodujejo kot nemški, kar je bil tudi vzrok, da je nemška vlada zahtevala poućevanje delavcev o varnem načinu dela na pritisk sindikatov. Zato je bil pri nas tudi nemški minister za delo. Mogoće ima Slavica Doblehar srečo in je zaposlena v res urejeni tovarni, jaz sem bil pa v tovarni s stroji prenatrpani, ter so nemški delavci sami smatrali, da je ta oddelek zelo nevaren. Slišal pa sem, da so zelo urejene švedske in ameriške tovarne, ter da so odšćodnine za poškodbe zelo visoke.

JANEZ ŠTRITOF,
Ljubljana

z menoj, toda jaz sem jim povedal svoje mnenje in vse kar zaslući Slovenec, ki se hoće s tujim jezikom na domači zemlji pobahati in zanemarjati lepo slovensko govorico, to so namreć bili v Stuttgartu živeći elementi. Sramota vsem v Zahodni Nemćiji živećim Slovencem, ki ne ljubijo lepe besede, govorice, ki jih je ućila slovenska mati.

Zato obsojam vsakogar kdor zataji slovenski rod. Živim tudi sam v Nemćiji, toda ostanem do smrti zvest Slovenec, sin slovenske dobre matere. Usoda, vojna me je privedla v Nemćijo leta 1941 v koncentracijski tabor in žena pa izseljena na prisilno delo v Nemćijo. Ne živim v pomanjkanju, samo hrepenenje po domovini pa še vedno v srcu gorí, ker domovina je pać le ena in to je lepa slovenska zemlja z belo Ljubljano.

Družina Ježek ostane jugoslovanska, državljani Jugoslavije in sinovi, hćerka jugoslovanskih staršev, Slovenci. Vesećilo me bo, če se boste spomnili na mene še s kakšno Tedensko tribuno. Zelo želim plaćati naroćnino, toda kakor so mi pisali iz banke v Ljubljani, da vzhodne marke niso v veljavi in jih nobena banka ne sprejme kot plaćilno sredstvo.

Zalostno, da je tako na svetu, kjer se narodi med seboj ne razumejo, to je politika, ko vsak le gleda na svojo moć.

Tako, dragi rojaki, želim vam mnogo sreće in uspehov v nadaljnjem delu Tedenske tribune.

Prisrćno vas pozdravlja rojak

JANEZ JEŽEK Z DRUŽINO,
Gardelegen, DDR

KAKO JE ULICA STARE PRAVDE DOBILA SVOJE IME

NOVI

KRIŽANKI

ZABAVE

ZA

URE

IN

URE

60 strani križank, ugank, novel, humoresk, anekdot, šal

VOLKODLAK

PROZORNA TKA

MUSLIMAN

MESTO POD

Denta

ROMUNIJA

Cacova

Vrsac

Oravita

HOD NIHALA

IKAL

TIT

POLSTIH

MILO IZVAJANJE

ANDREJ JEMEC

ETIOPSKI TEKAC

ILEANA BRATUZ

JEZA

SMER POTI (L.A.)

JANEZ MENART

SESTI

T. PAJK

IGALKKA

NOVI SAD

KAKO PA SOCIALIZEM, GOSPOD HANS SCHULZE?

Stejem si v čast, da vam lahko sredi socialistične države, kjer sem najpogostejše shišal besede marksizem, leninizem, priateljstvo s Sovjetsko zvezo itd., predstavim zasebnega tovarnarja. Čakam ga v njegovi sobi, kjer so razstavljeni modeli ženskih čevljev, izdelek zasebne tovarne. Na stenah visi več priznanj z Ulbrichtovim podpisom, nekaj gesel, kakršna so pred leti visela tudi pri nas. Prepisal sem si eno izmed njih:

»Kdor s Sovjetsko zvezo paktira, ta v zgodovini vedno profitira.«

Tovarniška tajnica je že sporočila, da bo gospod tovarnar kmalu prišel, vprašala pa je tudi, ali gost iz Jugoslavije pije kavo.

Kraj se imenuje Weissenfels, država Nemška demokratična republika, firma Erns Pretzsch KG. Nekje sredi mesta sem videl napis: Weissenfels, čevljarska metropola. Pred mnogimi leti je bilo v mestu veliko čevljarskih delavnic. Tudi firma Pretzsch, ustanovljena leta 1879, je bila ena izmed njih. V njej je bilo takrat zaposlenih deset do dvajset delavcev.

V sprejemnico, kjer je tudi velika vitrina z modeli ženskih čevljev, zadnji kriki mode, je stopil postaven in prijazen gospod, nekoliko osivel, vendar ravno toliko, da je zelo uspešno skrival svojih šestdeset let.

KAKO DELITE DOBIČEK?

»Vi gospod Ernst Pretzsch, in jaz bi rad...«

»Oprostite, jaz sem Hans Schulze!«

»Toda firma se imenuje Pretzsch, in jaz bi se rad pogovarjal z lastnikom?«

»To je le ime firme, pravzaprav ima ustanovitelja, Solastnika tovarne oziroma komplementarja družbe sva Werner Baatz in jaz, Hans Schulze.«

»Oprostite, takoj v začetku bi vas rad vprašal še tole: naj vam rečem gospod ali tovariš. Ljudje, s katerimi sem doslej prišel v stik v Nemški demokratični republiki, so vsi želeli, naj jim rečem tovariš. Gospod ali tovariš?«

»Imam veliko političnih funkcij, nisem pa član S. E. D. (socialistična enotna stranka Nemčije), zato mi bolj redko pravijo tovariš. Prav nič pa me ne bo motilo, če me boste tako imenovali.«

»Najprej bi rad zvedel, gospod Schulze, kako ste postali tovarnar v socializmu?«

Gospod tovarnar si je prižgal debelo črno cigaro. To je le dodatek k njegovemu poslovnemu videzu. Začel je govoriti mirno in preudarno, kot se spodobi gospodu njegovih let:

»To je bila nekoč firma Pretzsch, kot sem že omenil. Gospod je potreboval denar, in midva s sedanjim družabnikom sva mu ga posodila. Najina udeležba je bila brez jamstva. Firma je namreč pozneje propadla, midva pa sva postala solastnika. Tovarna, kjer sedimo zdaj je stara petinpetdeset let, v začetku pa se je imenovala Raketa. Pomislite, že takrat smo si izbrali tako moderno ime! Prej smo delali tudi moške čevlje, zdaj pa le še ženske in otroške. Specializirali smo se.«

»Kakšen je pravzaprav vaš delež v tovarni?«

»Dve tretjini firme imava midva z družabnikom, tretjina pa je državna. Vsaj pravimo bolj preprosto, da je državna, čeprav zastopa ta delež pravna oseba.«

»Tretjina je torej vaša, tretjina od gospoda Baatza, tretjina pa državna. Delite v tem razmerju tudi dobiček, ki ga ustvari tovarna?«

»Za primer vam bom povedal: tovarna ustvari milijon mark dobička. To delimo na tri dele, torej vsakemu 333.333 mark. Toda to je le primer.«

»V resnici torej vaš dohodek ni tolikšen?«

»No, o vsem vam ravno ne bi govoril. Povsod poznajo poslovne skrivnosti, če ne zamerite. Upoštevati pa morate še davke. Na moj delež dobička je nekaj več kot 90 odstotkov davka.«

PRI GOSPODIČNI HELGI

Gospod Schulze je previden poslovni gospod in se zlepa ne da speljati na led. Dan poprej sem bil namreč prav tako na obisku pri polzasebni firmi v vasi Rotta, okrožje Halle. Solastnica tovarne, ki izdeluje šolsko pohištvo, je gospodična Helga Lorenz (46 let). Pokazali so mi tovarniško menzo, kopalnico, razložili so mi, da se je v njihovi vasi ustavil Napoleon, ko se je vračal s pohoda na Rusijo. Za večerjo je imel kapuna, zato ima vas še danes perutnino v grbu. Gospodična Helga je bila tistega dne odsotna, zato so mi o vsem pripovedovali vodilni ljudje iz tovarne in njen brat. Pa sem poskušal zvedeti, koliko je vredna celotna tovarna, katere 40 odstotkov je last gospodične Helge. Rad bi bil zvedel, koliko mark je Helga Lorenz vložila v tovarno. Nazadnje smo se nekako (vendar zelo približno) zmenili, da bi bila tovarna morda vredna milijon mark. Tovarnarka dobi mesečno plačo (okrog 800 mark) in svoj delež pri dobičku, ki znaša, po vseh plačanih davkih, okrog 700 mark. Skupno torej 1500 mark. Tako sem začel računati: obresti v vzhodnonemških bankah so 3,5 odstotka, njen kapital v tovarni pa je približno 400.000. Prej sem še vprašal:

»Ali lahko zasebni tovarnar v NDR vzame svoj delež iz tovarne. Mišlim, ali lahko prodaja svoj del tovarne?«

»Svoj delež lahko prodaja, lahko pa tudi poveča razmerje proti državi.«

»Povejte gospodični Helgi tole: zdaj dobi na mesec okrog 1500 mark. To je plača za njeno delo in to je delež, ki ga dobi pri delitvi dobička. Na leto je to 18.000 mark. Če bi svoj delež, to je 400.000 mark, vložila v banko, bi vsako leto le od obresti dobila 14.000 mark. Brez dela bi torej zaslužila skoraj toliko kot zdaj. Na obresti ji ni treba plačevati nobenih davkov, zato se ji bi to gotovo splačalo.«

»To je vendar moralno vprašanje!« je dejal moj spremljevalec, za njim pa še vodilni ljudje iz tovarne.

Zdaj sem hotel s takim računom speljati na led tudi gospoda tovarnarja Hansa Schulza, toda kot spreten posloven mož me je ustavil sredi računa. Že prej sem nekako izvlekel iz njega, da zasluži na mesec tri do štiri tisoč mark, čeprav o tem ni maral govoriti.

»Poznam ta račun. Ne splača se! Če bi vložil v banko, na primer, pol milijona mark, bi dobil vsako leto od obresti okrog 17.000 mark. Res je, da bi bilo to brez davka. Moram pa računati tudi za naprej. Ko ne bom več delal, ko bom šel v pokoj, bom dobil od svojega deleža pet odstotkov. Torej se tak račun ne obnese.«

»Slišal sem, da je v vaši tovarni zaposlenih 422 ljudi. Rad bi vedel, koliko od teh jih dela v upravi, koliko je strokovnjakov in koliko je delavcev, ki delajo ob strojih.«

»Glede števila zaposlenih ste dobro obveščeni. Okrog deset odstotkov od teh jih dela v upravi tovarne, trije odstotki vseh zaposlenih so tehniki, potem so še kurjači, kuharice, perice, čistilke itd., ob strojih pa je zaposlenih 330 delavcev.«

»Čevlji, ki jih imate razstavljeni tukaj v vitrini, so moderni. Je to pariška moda? Jih prodajate le v NDR?«

ZAKAJ NE PROIZVAJATE VEČ?

»Pariz ne diktira več mode za čevlje. Bolj se oziramo po italijanskih modah. Zdaj izdelujemo petinbrišdeset modelov, toda vse v

majhnih serijah. Čevlje izvažamo tudi v Zahodno Nemčijo, Norveško, Švedsko, Dansko, Francijo in morda še kam. Z modo pa je tako. V NDR imamo modni inštitut. Kreatorji iz državne in zasebne čevljarske industrije se dvakrat na leto sestanejo neke (običajno v privlačnem mestu) in tam modelirajo. Pri tem si seveda pomagajo tudi s tujimi vzorci. Tudi iz Jugoslavije dobivajo modni list, zdi se mi, da prav iz Ljubljane.«

»Dobite za čevlje, ki jih prodate v tujino, tudi sami kaj deviz?«

»Dobimo izvozne premije, v naših markah. Če potrebujemo stroj iz tujine, ki bi ga morali plačati v devizah, pošljemo vlogo na našo zbornico, in tako lahko pridemo do stroja iz tujine.«

»Imate kdaj težave s prodajo? Se vam nikdar ne zgodi, da ne bi našli kupca?«

»Težave imamo s delovno silo, ker je nimamo dovolj. Takoj prodamo vse čevlje, ki jih izdelamo.«

»Če tako zlahka prodajate svoje izdelke — to vam tudi rad verjamem — zakaj jih tedaj ne izdelate še več? Toliko, kolikor zahteva tržišče!«

Zdaj se je gospod Schulze prvič nekoliko zmedel in nekaj časa je tuhtal, kako naj bi odgovoril. Potem je preudarno začel:

»Povedal sem vam že, da nam primanjkuje delovne sile. To je prvo. Najbrž pa vam je tudi znano, da imamo plan. Dosegamo ga in trudimo se, da bi ga prekoračili. Seveda pa je nemogoče in nerealno, da bi ga prekoračili za petdeset odstotkov.«

»Kdo določa plače v vaši tovarni? Imate kaj besede pri tem tudi vi?«

»Obstajajo tarife in obstajajo norme za čevljarsko industrijo. Delavec mora izpolniti normo in potem dobi zaslužno plačo. In če je ne izpolni, boste zdaj vprašali? Takrat se z delavcem pogovorimo.«

SE BOJITE ŠTRAJKA?

»Se ne bojite štrajka v moji tovarni?« Glejte, pri nas imamo samoupravljanje, kljub temu pa se včasih zgodi, da delavci stavkajo. Mislite, da pri vas ne bi moglo priti do štrajka delavcev, ki, na primer, ne morejo dosegati norme?«

»To je nemogoče! Dobro smo informirani, kaj se dogaja v tovarni. Imamo vrsto funkcionarjev, produkcijski svet, v katerem je član vsakega obrata. Tudi sam sem vedno pripravljen delavce o vsem informirati. In zanimam se za obrat. Imamo sekretarja S. E. D., imamo mladinskega sekretarja in še več funkcionarjev.«

»Vi torej niste član S. E. D.! V začetku ste mi to povedali. Vas smem vprašati, gospod Schulze, kateri stranki pripadate?«

»Oba s komplementarjem sva člana L. D. P. D. (liberalna stranka). Kljub temu pa imamo v tovarni tudi sekretarja S. E. D., kot sem že dejal. Je koristno. Tako dobimo natančne informacije od okrajnega partijskega vodstva.«

»Imate stanovanje in imate avto! Kakšen avto vozite?«

»Imam fiat poljski. Potrebujem udoben avto, kajti včasih moram po opravkih v Berlin. Zelo pa mi je všeč nova volva. Tak avto bi zares rad imel.«

»Rad bi vas vprašal: kakšna je potemtakem razlika med vami, ki živite v socialistični državi, in tovarnarjem iz kapitalistične Nemčije? Vzemimo enako firmo v Kölnu ali Düsseldorfu?«

»Tega pa res ne vem. Tam je drugačen sistem. Ne vem tudi, koliko on zasluži. Tam je konkurenca, davčna politika je drugačna, investicije prav tako. Gospodarstvo je tam zgrajeno po starem kapitalističnem sistemu, ki je pri nas preživel.«

Gospod Schulze si najde po službi dovolj časa tudi za politično dejavnost. Je namestnik sekretarja Narodne fronte v okrožju, je član gospodarskega združenja itd.

O svojem zaslužku je povedal:

»Jaz sem socialistično usmerjen. Življenjske zahteve so različne, kljub temu pa sem proti temu, da bi kdo zaslužil na tisoče mark, drug pa veliko manj. Kam pa naj bi sicer del denar? Za konjak in cigare imam, veliko večjih potreb pa tudi nimam. Ničesar ne bom nesel s sabo v grob.« Zdaj sem šestdesetletnega gospoda lahko povprašal, kar sem imel že dolgo na jeziku:

KAJ PA ČEZ ŠTIRIDESET LET?

»Vzemimo čez trideset, štirideset let... Kdo bo prevzel tovarno, ko je vi ne boste več mogli voditi?«

»Hvala za kompliment! Imam sina, ki je zdravnik. Hči je medicinska sestra. Drugi komplementar ima hčer, ki je inženirka kemije. Najini otroci torej tovarne ne bodo preyzeli. Če bi kateri študiral ekonomijo, potem morda. Kaj bom torej storil ob smrti, ste me vprašali na lep način. Morda bo ta obrat kooperiral z drugim obratom, ki že obstaja v mestu. Lahko bi tudi najel pametnega inženirja, ki bi vodil tovarno. Ne razumišljajam še veliko o tem.«

Tovarna v mestu Weissenfels ni v Nemški demokratični republiki nikakršno čudo. Še veliko je v mestih trgovin, ki imajo napise »mit staatlicher Beteiligung«, precej tovarn je v zasebnih rokah, niso pa zadovoljni z obrtniki. Pravijo, da je nadzor možen v trgovini in v tovarni, davčne uprave pa najtežje kontrolirajo dohodke zasebnih obrtnikov.

Z gospodom Hansom Schulzejem sva se pogovarjala tako dolgo, dokler ni njegova debela cigara dogorela. Trajalo je debelo uro.

FERI ŽERDIN

SMUČARJI!

Tu so zdaj vezi vrhunskih smučarjev!

HUBER 155

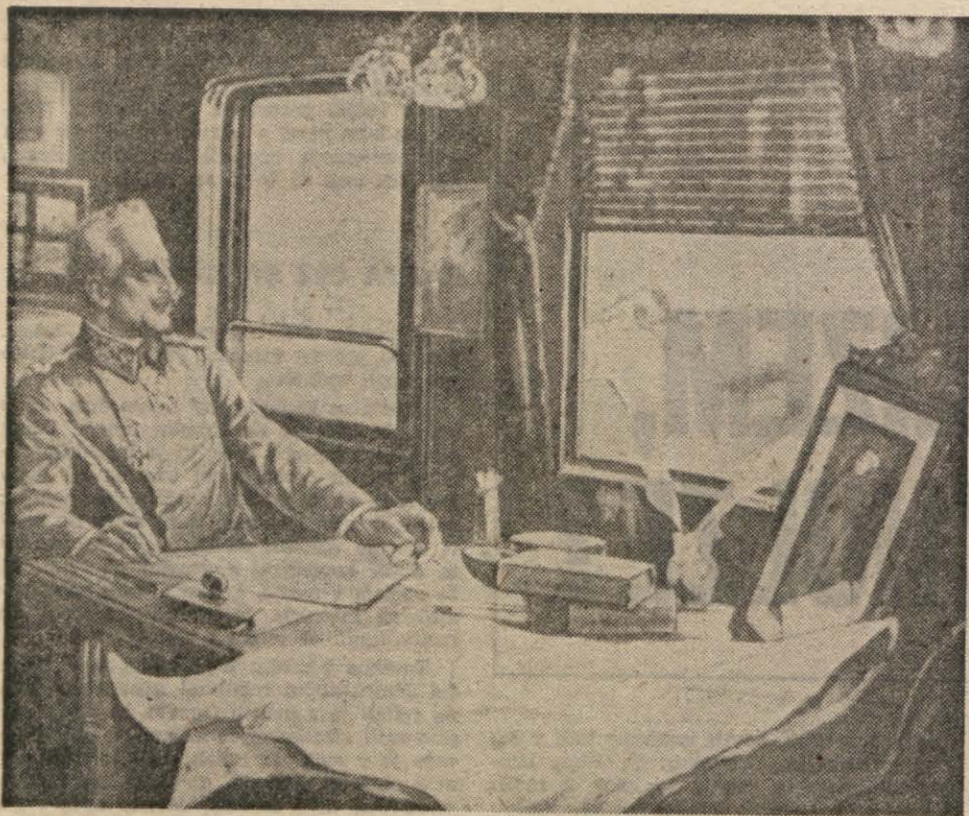

Varnosti na ljubo — vezi
HUBER PERG 155
Made in Austria

Uvoznik:

Terromoto

MARIBOR, PARTIZANSKA 3-5

VILJEM II. V SVOJEM POSEBNEM VLAKU: le malo pred abdikacijo...

VILJEM II. NA SVOJEM HOLANDSKEM POSESTVU: precej let po abdikaciji...

Rübenwinter, zina ob pesi, je zlomila voljo ljudstva. Vojsko prvega rajha pa so strle zavezniške čete, ki so julija zavrnile zadnjo nemško ofenzivo in prešle v protinapad. Samo še ena želja tili — mir, samo še ena bojazen — invazija, samo še ena volja — odpraviti ovire, ki ležijo na poti do premirja.

In ena izmed teh ovir je kajzer, ki noče prestola. Kajti antanta se noče pogajati s Viljemom II. O 14 točkah predaje, ki jih je pred kongresom v Washingtonu formuliral predsednik Wilson, se hočejo Francozi, Britanci in Američani pogovarjati le tedaj, če se bo veliki krivec prve svetovne vojne, najmočnejši vladar Evrope, zadnji avtokrat, tretji nemški cesar, deveti pruski kralj, dvajseti veliki volilni knez brandeburški odpovedal prestolu.

Toda Viljem II. svojemu cesarskemu bratrancu Maxu de Badu, ki je že od 5. oktobra 1918 kancler, trmasto odgovarja: »Hobenzollern ne abdicira!«

VLAK UTVAR

V sami državi pa se nihče več ne zmeni za besede svojeglavega monarha. Vseposvobod se krepijo težnje po osamosvojitvi. Les von Preussen! je geslo. Odcepimo se od Prusije! Revolucija izbruhne v Münchnu, rdeča zastava zaplapolja na gradu v Brunswicku, v Kölnu ustanavljajo delavske svete po vzorcu Leninove Rusije, v Kielu se upre mornarica...

Hobenzollern se prestolu noče odpovedati, toda previdno se oddalji od vrelšč. Ze proti koncu oktobra je ta »pogumni strahopetec«, kot ga je bil krstil angleški kralj Edvard VII., odhitel v Spa, kjer je bil njegov glavni štab.

V Spa je cesar čez dan bival v svoji rezidenci, a spal je v posebnem vlaku, katerega vagoni so bili razkošno opremljeni, lokomotiva pa ves čas pod paro. 1. novembra sta se v villi Fraineuse javila notranji minister Driess in general Groener. Spet je Max de Bade skušal pregovoriti vladarja, naj se spametuje, naj s prostovoljno abdikacijo prehití socialdemokrate, kajti zavezniški bi v tem primeru Nemčiji vsilili manj krute mirovne pogoje in bi bilo kdaj pozneje mogoče obnoviti monarhijo. Tudi Driess je dolgo govoril, dokler ga ni Viljem II. ledeno prekinil:

»In vaša prisega? Prisega zvestobe, ki ste mi jo dali. Ne prisilite me, prosim vas, da vas spomnim nanjo...«

Nato se je obrnil h generalu:

»Vi pa, general, ki očitno dvomite v zvestobo mojih čet, vedite, da so me povsod viharno pozdravili, kjerkoli sem se prikazal!«

V tej vročinski glavi je v tem hipu vzletel nor načrt. Ker v Berlinu peščica razgrajačev — očitno z roko v roki s kanclerjem — rovari proti cesarstvu, bo sam cesar na čelu zvestih čet odkorakal naravnost na uporno mesto!

Z nemirnim pogledom je cesar iskal pri svojih častnikih potrditev načrta.

»Kaj mislite o tem, gospoda?«

Toda nihče mu ni odgovoril.

TE DNI PRED 53 LETI

ZADNJI DNEVI ZADNJEGA NEMŠKEGA CESARJA

TE DNI LETA 1918 SE JE VILJEM II. ODPOVEDAL PRESTOLU IN NEMČIJA JE POSTALA REPUBLIKA

SALON OBUPA

Sestega novembra je nemška vlada poslala k francoskemu maršalu Fochu pet pooblaščenecv prosit za pogoje premirja; o tem koraku se ni s Spa niti posvetovala. Devetega je v Spa spet prispel general Groener, poveljnik nemške vojske v teh zadnjih tednih preskušen. Toda tokrat ni prišel prosit, temveč zahtevati.

V salonu je v kaminu prasketal ogenj. Okrog cesarja so bili zbrani maršal Hindenburg, generali von Marschall, Plessen, Schulenburg, admiral Scheer in drugi. Med pogovorom je vstopil še kronski princ, blede od razburjenja in poniženja, kajti vso dolgo pot so mu ljudje ob cestah žvižgali in ga zasramovali. Njegove prve besede, polne žalosti, so bile namenjene očetu:

»Tako, zdaj vidimo, kam pelje demokracija!«

Groener je medtem znova razlagal, zakaj je potrebna abdikacija. Ni bilo več vprašanje ur, temveč vprašanje minut. Toda Viljem II. ga je spet prekinil:

»Vojska in mornarica me ne bosta izdali.«

Groener je spoštljivo, a trdno odvrnil: »V Berlinu so 4. bataljon lahke pehote, del Aleksandrovega regimenta in vse topništvo že prestopili k upornikom. V Kielu si je brat vašega veličanstva princ Henrik Pruski le z begom rešil življenje.«

»Ni važno! Ponavljam vam, da imam tu zveste regimente... Če jim ukažem, bodo šli za menoj!...«

»Ne bodo vam več sledili, vaše veličanstvo...«

»Saj so vendar prisegli zastavi!«

»Der Faneneid ist nur eine Idee...« je neizprosno odvrnil general. (Prisega zastavi je zdaj le še utvara.)

Kakor da bi ga osebno užalil, se je Viljem tedaj obrnil k Hindenburgu.

»Gospod maršal, kaj pa vi pravite na to?«

Stari vojak, zmagovalac pri Tannenbergu, človek, ki je bil vse življenje slepo vdan domovini in kroni, je zamrmral:

»General Groener ima prav. Vojska ne uboga več vašega veličanstva in se nanjo ne moremo več zanesti.«

Potem je z vzdihom dodal:

»Daj bog, da bi bilo drugače!«

OKNO REPUBLIKE

V tej črni minuti so Viljemu II. previdno, po ovinkih predlagali dve rešitvi, če zares ne bi hotel stopiti s prestola.

Njegov veliki prednik Friderik II. je pri sebi vedno nosil stekleničko strupa. Mar ne bi mogel tudi cesar, sicer premagan, rdeč od prelite krvi, postati zadnja žrtev vojne in tako rešiti pred zgodovino svojo čast?

Viljem II. je odvrnil, da mu verska čustva in obzir do cesarice preprečujejo, da bi storil samomor. Tudi častna smrt na bojišču mu ni prav nič dišala.

»Le čemu tako herojsko glumaštvo? Saj ne živimo več v časih, ko je kronani vladar z mečem v roki povedel svoje zveste v zadnji boji!« je odvrnil ponosni cesar.

Tedaj so pripeljali polkovnika Heya. Vrnili se je z obhoda bojišča, kamor so ga bili poslali pregledat moralo vojakov. Njegovo poročilo je potrdilo mračne napovedi Groenerja in Hindenburga.

»Vi ste tega krivi!« je besno zavpil Viljem II. Groenerju. »Max de Bade in vi, vidva sta mi s svojimi črnogledimi govori demoralizirala vojsko.«

Iz kota salona se je zaslislal posmehljivi glas prestolonaslednika.

»Ob kateri uri pa so že sklicali ta posvet?«

»No, kot je bilo predvideno, navsezgodaj, vaša visokost...«

»In, seveda, ti gospodje so še tešči! Verjemite mi, po dobrem zajtrku in s cigaro v ustih bi bilo ozračje čisto drugačno...« Spet je pozvonil telefon, kajti iz Berlina so ves čas klicali.

»Pa končajmo s tem!« je nenadoma rekel Viljem II. »Ker so me že prisilili, se odpovedujem prestolu!«

In se je sklonil k državnemu tajniku Hintzu ter mu velel:

»Pripravite sporočilo!«

Ob 1.45 pa je spet pozvonil telefon. Max de Bade je bil predvidel vdajo svojega bratrca in je bil že zjutraj predal svoja pooblastila socialistu Ebertu ter ljudstvu oznanil, da je kajzer abdiciral, njegov sin pa se odpovedal prestolu. Čez dve uri je Scheidemann z nekega okna Reichstaga razglasil republiko...

HIŠA STAROSTI

Vest, ki jo je v salonu vile Fraineuse objavil bivši kancler, je učinkovala kot bomba. Viljemu II., ki je nekaj časa upal, da bo ostal vsaj pruski kralj, je ostal na voljo le beg. Bati se je bilo jeze upornih vojakov.

»Vaše veličanstvo mora nemudoma na Holandsko,« je izjavil Hindenburg. In kot zvesti sluga dodal: »Prevzemam vso in popolno odgovornost za odhod vašega veličanstva...«

Minile so dolge ure, preden je nizozemska vlada poslala odgovor, s katerim je dala nekdanjemu kajzerju pravico azila. Iz Berlina je hkrati odpotovala bivša cesarica, podrti velikan pa je med zadnjimi pripravi na odhod preživljal menjajoče se trenutke pobitosti in veličine.

»Ne bojim se smrti!« je vzkliznil v enem takih prebliskov. »Dajte mi peščico zvestih vojakov in vodil jih bom v obupan boji!«

Hip nato pa:

»Ne, ne bom še odpotoval... Počakal bom!«

Ob petih zjutraj je posebni vlak le odrinil. Toda nekdanjega vladarja je čakalo še eno ponižanje. Na mejni postaji Eysden je moral čakati šest ur, da so mu nizozemske oblasti končno dovolile prestopiti mejo. Potem so si zadnje etape hitro sledile. Maestricht, Nimegue, Maarn v provinci Utrecht, kjer je Viljem II., trideset let cesar ene najmočnejših držav na svetu, nekaj časa prebival v gradu Amerongen, pozneje pa do smrti na svojem posestvu v Doornu.

»Na, was sagen Sie dazu?« je dejal, ko so v jesenskem naliivu prišli na toplo v grad. No, kaj pravite na to?

28. novembra je pohlevno podpisal uradno odpoved cesarski in kraljevski kroni.

Korekten gentleman, ki je imel v časih vroč čaj, živahen posestnik, ki se je sprehajal po alejah parka v Amerongenu in pozneje lastnega posestva v Doornu, podiral in žagal debla, priden pisec memoarjev, zvest mož stroge soproge, po njeni smrti leta 1921 pa nekaj časa neutolažljiv vdovec, ki pa se je nato brž potolažil v drugem zakonu s trideset let mlajšo princeso Hermine de Reuss — tak je bil Viljem Hobenzollernski v zadnjih trindvajsetih letih izgnanstva na Nizozemskem.

Weimarska republika mu je velikodušno vrnila skoraj vsa posestva in mu celo zagotovila čisto spodobno rento. Živel je dovolj dolgo, da je lahko opazoval vzpon avanturista, ki je nadaljeval izpolnitev njegovih norih sanj o svetovni hegemoniji. Toda umrl je prezgodaj, da bi dočakal tudi Hitlerjevo strmoglavljenje, kajti mirno je izdihnil 4. junija 1941.

Casopisi so tedaj objavili to novico v desetih vrsticah.

tednik
s stripi

vsak torek
napete
zgodbe

NOVE KNJIGE:

LJUBEZEN IN UMAZANA POLITIKA

Ce nič drugega ne, potem je vsa japonska književnost, zlasti pa še sodobna, za nas vsaj zanimiva: zategadelj, ker jo tako malo poznamo, ker je zavoljo svojega duhovnega, Evropejcem daljnega sveta in tradicije pa posebne filozofske podlage eksotična. Tako premisslujemo tudi ob najnovejšem prevodu iz sodobne japonske književnosti, ob romanu Jukia Mišima **PO BANKETU** (Državna založba Slovenije, 1971). Za pisatelja smo slišali približno pred letom dni, ko je v svojem petinštridesetem letu napravil samomor in s tem dejanjem, pravijo, »protestiral proti družbenemu zlu in političnemu nasilju v svetu«. Sicer pa je Mišima, ki sodi med najboljše sodobne japonske pisatelje, napisal od leta 1948 do svoje smrti okrog dvajset romanov (»Priznanje neke maske«, »Mornar, ki je izdal morje.« »Šumenje valov« itd.) in z njimi naletel na izredno ugoden sprejem. Nekateri so postali japonski bestsellerji, nekateri so upodobljeni tudi že na filmskih ekranih.

Mišimovo pisanje sodi sicer v samo našo sodobnost, vendar je to za okus sodobnega bralca še zmeraj izrazito tradicionalno branje. S tem pa seveda nočemo oporekati pisateljskim kvaliteta, ki jih v romanu **PO BANKETU** ni malo. Zajema današnjo Japonsko skozi zanimiv zornik. Svet se vrti okrog šarmantne petdesetletne Kazu, lastnice uglednega gostišča Secugooan v Tokiu, kjer se na banketu zbere nekoč ugledni, zdaj pa že odsluženi japonski politiki, zvečine diplomati in poslani in evropskih deželah. Med njimi je še edini obdržal nekaj življenja šestdesetletni Noguči, človek skromnosti in trdnih načel. Med njim in Kazu se splete ljubezen, poetična in prav mladostniška, vendar japonsko zadržana in komorna, in se konča s poroko.

Roman **PO BANKETU** pa je v resnici roman o političnih igrah. Radikalna stranka kandidira za svojega poslanca Nogučija, vendar na volitvah pogorijo, čeprav se je v predvolivnem boju Kazu angazirala do zadnjega in čeprav je za kampanjo morala prodati svoje ugledno gostišče. Konservativci so bili pri volivnih igrah bolj domiselni, bolj umazani, imeli so več denarja, zato so tudi zmagali. Za Nogučija je zdaj konec, preseli se s Kazu na podeželje, ženska pa ima preveč življenjske volje v sebi, da bi se s tem sprijaznila. Odloči se odkupiti gostišče, ker pa ne more drugače, si pomaga z zbiranjem daril pri konservativcih. Noguči jo postavi pred izbiro: ali on ali gostišče, in Kazu izbere drugo. Tako je zdaj tudi med njima v vsem končano, saj gre za človeka, ki v njunih svetovih kompromisi ali polovične rešitve sploh niso mogoči.

Mišimovo pisanje nas pritegne zavoljo svoje preprostosti, ki pa je v njej vendarle natresenih veliko globokih misli, filozofskih načel in logike. Dodajmo nazadnje še to, da je roman **PO BANKETU** odlično prevedla Katarina Bogataj, čeprav ni nikjer povedano, iz katerega jezika.

HERMAN VOGEL

NOVO V KINU:

BORSALINO

To je znamka klobuka, zlovesčega pokrivala s klapoušnimi krajci, ki je zaslovelo na glavah gangsterjev. Izdelovali so ga kajpada italijanski tovarnarji, saj so bili njihovi imenitni odjemalci italijanskega rodu.

Ste že slišali za kakšnega poštenega gangsterja, po katerem se ne bi pretakala italijanska krita? Capella in Siffredi. Belmondo in Alain Delon, sta francoska, torej šarmantnejša veja te slavne »zalege« tridesetih let. Prvi prisrčen, neposreden, poln zvijač, z otroško nedolžnostjo na svojem boksarskem obrazu, drugi zaprt vase, namrščen, občutljiv in razburljiv.

Seznani se med pretepom, ki ga ne uprizarita zaradi dekleta (Catherine Rouvel), ampak zaradi tradicije, ki zahteva od pravih moških, da pred njo in ostalimi gledalci v dvoboju dokazeta, kateri je močnejši. Capella in Siffredi sta kar zadeva mišice enaka kavlija (čeprav bi gledalec dal prednost Belmondu), zato končata predstavo ranjenih ponosov in družno sedeta za Lolino kuhinjsko mizo. Lola postane njuna hvaležna in ljubeča (takorekoč materinsko) pajdašinja in njiju to nič ne moti, saj jima pri ženskah in dekletih iz visoke družbe pušča popolnoma proste roke.

Z ženskami v tem filmu niso razčistili: Capelli so njegovo Ginette, ljubezen (v teniško belem) na prvi pogled, ena dva, tri počili, medtem ko se Siffredi z lepo gospo Rinaldi (Corrine Marchand) samo vznemirljivo spogleduje. Prelestna in petična gospa, ki se boji, da bi smrdeela po ribah, kar naprej drobi in žvrgoli okrog Belmonda, on pa nič.

Zakaj to naj bi bil film, »posvečen« prijateljstvu med dvema moškima. Morda se nista našla »ta prava« dva (tako kot sta se v filmu Butch Cassidy in Sundance Kid), da je ta čustveni moment zgodbe propadel, ali pa je imel samo Belmondo smolo, da je naletel ravno na Delona (ki je tudi producent filma)? Fanta ne sodita skupaj, pa naj sta še takšna gangsterja.

Alain Delon je v tem filmu ves čas nesproščen, ves čas enako mrk in namrščen, ob svojem švigajočem in vedno malce zafrkljivo ironičnem partnerju pravi potujoči obešalnik za bele in črne smokinge. Njegove poze in kretnje včasih spominjajo na Molierove blazirane figure; čeprav je res, da ima Siffredi izdelan okus, medtem ko Capella ljubi drevesa in nage ženske po stenah...

Borsalino je dolgočasen film, vsaj za tretjino predolg. Zaradi obeh igralcev pride publika v kino že vnaprej ogreta, pripravljena navdušeno reagirati na še tako nedolžni in banalni gag in zasmejati se njuni še tako neslani in že ničkolikokrat videni šali. Toda ko se po prvi polovici film le noče in noče premakniti z mesta (od zadeve z ribami v vodoravni črti preide k zadevi z mesom, oboje pa traja neskončno dolgo), izgubi potrpežljivost in zapade v zdolgočeno pričakovanje konca filma.

Na področju gangsterstva je Borsalino (režiral ga je Jacques Deray, po romanu Eugena Saccomana, ki so ga predelali sami znani francoski scenaristi) čisto nevznemirljiv, sicer pa površen in neduhovit. Manjka mu vsaj en Lino Ventura (italijanski Francoz), ki bi ob tem mečkanju gotovo izgubil živce in se lotil stvari s pravega konca...

Zaključna panta o tem, da bi si tudi prijatelja, kakršna sta Belmondo in Delon v svoji strasti po gangsterskem žezlu kmalu začela streei po življenju, ki je iz trte zvita. Belmondo že ni bil videti »tak«, Delon brez Belmonda pa tako ali tako ni nič pomenil.

VESNA MARINČIČ

JUGOSLOVANSKI JEZIKI:

SLOVENŠČINA V ČRNI GORI

V Bijelem Polju v Črni gori bodo nekateri prebivalci v kratkem imeli možnost, da se na svoj način seznajajo s slovensko kulturo, literaturo in zgodovino. V gimnaziji »Miloje Dobrašinović« bodo namreč uvedli fakultativen predmet slovenščina, ki bo poleg slovenskega jezika zajela vse sfere slovenske kulturne zgodovinske obstojnosti. Vsa zadeva bo v tej podobi takšna, da dijaki iz tega predmeta ne bodo dobivali negativne ocene, vseh ur pa naj bi skozi šolsko leto bilo okoli 30. Predavatelji bodo predvidoma slovenski književniki in javni delavci, ki bodo svoje ure seveda imeli v glavnem v slovenskem jeziku. Na gimnaziji nameravajo pozneje uvesti predavanja tudi o drugih jugoslovanskih narodih, katerih jezik ni srbski ali hrvaški. Novice tudi govorijo, da ljudje v Bijelem Polju z zanimanjem pričakujejo tovrstni pouk, se pravi predavanja o Sloveniji.

Zlasti dva momenta se zdita privlačna in nova: to je s pedagoškega vidika ocenjevanje, ki ga ne bo, ter drugo, učni kader bodo predstavljali ljudje, ki bodo za stvar zavzeti, kar je seveda eden izmed prvih pogojev, da se bo zbudilo zanimanje za snov tudi pri učencih. Oboje pomeni, da bi lahko šlo pravzaprav za čisto nov pedagoški in izobraževalni prijem, ki ne bo temeljil na strahu in prisili dobre ali slabe ocene, t. j. na avtoriteti učitelja, ki mu je večkrat ocena prva, stroka sama pa deveta skrb. V stoletja starem šolskem sistemu, v katerem ni človeškega razmerja med učencem in učiteljem (pogosti primeri: učitelj se ne zanima za stroko, učenca pa sili k zanimanju), bi se potemtakem prvič lahko pojavila klice in zasnove svobodnejšega in dostopnejšega podajanja snovi. Ker je v tem primeru snov »slovenska«, ji velja toliko več pozornosti.

Seveda se v tej zvezi pojavlja vprašanje, kaj pri nas storiti s poukom srbohrvaščine oziroma hrvaščine in srbsčine, ko se ravno v tem času razpravlja o tem, da tega predmeta naj ne bi več poučevali v taki obliki kot doslej, oziroma naj bi ga ukinitili. V vsakem primeru ne more iti za protiuslugo, kadar bi se odločali za nadaljnji pouk srbohrvaščine — čeprav je po drugi strani res, da je »srbohrvaščina« kot tradicionalen predmet imela pogosto le formalno naravo, da so se otroci tega jezika naučili več s pomočjo javnih občil kakor šole. Nemalo je k temu najbrž prispevala hierarhično, srednjeveško konstruirana metoda podajanja te snovi, z malo ali nič življenjske barve, z malo ali nič smisla za neposredno žitje in bitje tega jezika in literature, z malo ali nič predstave, kako ta »srbohrvaščina« odkrito in neposredno obstaja. Bila je kot vsi predmeti samo predmet, ne pa, skratka, življenje, ki ga tudi učenci živijo in sproti rabijo.

Tako bi bilo zanimivo raznisliti o podobnih oblikah podajanja srbske ali (in) hrvaške »snovi« tudi pri nas: se pravi, zanimivo bi bilo iskati način, kako organizirati spoznavanje drugih republik v naši republiki. Ravno gostje — predavatelji in spremljen ocenjevalni sistem bi pri morebitnem pouku srbsčine in hrvaščine bili novosti, ki bi gotovo imele drugačne posledice kot dosedanje, malo efektne pouk tega predmeta. Čeprav bi kajpada »bijelopoljska« metoda tudi pri nas bila šele poskus, katerega rezultati so neznani. Toda zamisel sama je verjetno tako življenjska, da se vsiljuje vprašanje, kako jo vplesti v naše razmere.

JOŽE HORVAT

JEZIK NAŠ VSAKDANJI: UGOTOVITEV IN TRDITEV

Zadnjič so bili moji zgledi vzeti iz prevajanja. Današnji naj pokažejo, kakšne reči pridejo na papir, kadar časnika zajame okolje, ki uporablja svoj žargon, bolj ali manj oddaljen od norme slovenskega knjižnega jezika.

V poročilu z neke seje smo brali: »...bo potrebno seči tudi po strožjih ukrepih, vključno do predlaganja za razpustitev osnovnih organizacij.« Priznam, da me spreleti srh, kadar zagledam takšno besedilo, ki tako mrcvari našo materinščino. In vendar bi se bilo dalo reči tako preprosto: »...po strožjih ukrepih tja do predloga, naj se osn. organizacije razpustijo« (in še na več drugih načinov). Že tu pa se vidi značilnost tega žargona: **kopičenje samostalnikov**. Nič čudnega, da je malo naprej rečeno: »Kritika javnosti, da so državni ukrepi večkrat neučinkoviti, je bila po večini zavrnjena z ugotovitvijo, da je samoupravljanje krivo in odgovorno za prepočasno reševanje problemov.« Samostalniki rabi se tukaj pridružuje še abstraktnost in brezosebnost, njihov skupni nasledek pa je stavek, kakršnega imamo pred očmi. Poskusimo to povedati osebno: »Kritiko javnosti... so povečini zavračali...« — s čim neki? Kakor je stavek zapisan, vali vso krivdo na samoupravljanje, saj govori o ugotovitvi, to pa seveda pomeni spoznanje neke resnice. Tu moram narediti oklepaj in povedati, da naši površnejši zadnji čas zamenjujejo besedi ugotovitev in trditve. Slednja izraža neka, kar kdo izre-

ka kot resnično, morda tudi verjame, da je resnično, prav nič pa s tem še ni rečeno, da bi bila to prava resnica. To dvoje je svoje dni ločil vsaj vsak izobraženec, pa tudi velika večina drugih, mislim. Danes celo ljudje z vseučiliško izobrazbo uporabljajo »ugotovitev« namesto »trditve«, pač žalostna priča o vedno širšem jezikovnem neznanju. Komaj pred nekaj dnevi sem slišal po radiu, da se lahko beseda »ob tem zasuče k spornim ugotovitvam v zadnji sobotni prilogi Dela«. Ugotovitve sploh ne morejo biti sporne, zakaj brž ko stvari imenujemo ugotovitve, jim tudi priznamo resničnost. Dokler jim tega ne priznamo, so **trditve**.

Ce se zdaj vrnem k našemu stavku, ga je treba popraviti v: »Kritiko javnosti so zavračali s trditvijo, da je prepočasnega reševanja problemov krivo samoupravljanje.«

V poročilu je nadalje poudarjeno, da »ni več časa za odlašanja in oklevanje in za drobne računice«. Oklevanje se po slovensko imenuje **obotavljanje**, glede računice pa jezikovna kritika že dolgo brez uspeha opozarja, da so to v slovenščini knjige, **učbeniki** za računanje. V našem stavku so bili mišljeni **drobni računi**. Kajpada je v poročilu še na drugem mestu rečeno, da je nekaj »posledica svojevrstnih računice in zvez« — tudi tu so navidezne računice v resnici le računi.

Da v tem območju ne znajo po slovensko zanikovati, kažejo kar tri napačne zveze v poročilu:

»Pri tem pa nismo izkoristili tako zbrana sredstva za investicije... saj ne upoštevajo številne skupne interese in kriterij razvrščanja... ki si sami ne znajo odrezati takšen kos kruha.« Lahko se sicer vprašujemo, ali bi poročevalec s seje sam zapisal prav...

En stavek iz tega poročila bi si rad prihranil za prihodnjico, ker za njegovo obravnavo nimam več dovolj prostora. Zato naj namesto tega spregovorim o ogasu, ki je bolj, kot bi to mogla vsa moja dokazovanja, pokazal na miselnost v nekaterih (bojim se, da mnogih) naših podjetjih. Domači jezik in domači človek sta jim postranska stvar, pomembno je samo tisto, kar je za našimi mejami. Lesno industrijsko podjetje Bled je razpisalo natečaj za novo ime podjetja in tam zapisalo dobesedno tole: »Pri izbiri imena naj avtorji upoštevajo: ime podjetja mora biti kratko in lahko izgovorljivo v vseh svetovnih jezikih, po možnosti naj označuje dejavnost podjetja.« (Podčrtal J. G.) Torej lahko izgovorljivo kar v vseh svetovnih jezikih — verjetno tudi v japonsščini in kitajščini. Mislim, da je tu vsak nadaljnji komentar odveč. Prav lahko, da bomo dočakali dan, ko bo kakšna turistična ustanova predložila, naj se tudi imena vseh slovenskih turističnih krajev spreminijo tako, da bodo lahko izgovorljiva v jezikih vseh tujcev, ki prihajajo k nam...

JANEZ GRADIŠNIK

ČLOVEKA NE SPOZNAŠ PO BESEDAM, AMPAK PO DEJANJH... DRŽAVO TUDI!

ČRNI TOPS POPS

Po podatkih Službe družbenega knjigovodstva smo sestavili TOPS POPS lestvico nosilcev izgub jugoslovanskega gospodarstva v prvem polletju.

Tops pops jugo črnega gospodarstva je:

elektroenergetska industrija
premogovniki
kemična industrija
papirna industrija
kmetijstvo
železniški promet
gostinstvo

Spisek je sicer še daljši, vendar na njem ni industrije sončnega obzora.

Natanko vem tudi vzrok, zakaj te industrije ni na spisku množične nelikvidnosti.

Veste, zakaj je ni?

Zato, ker je še nimamo!

BRATSTVO IN ENOTNOST

Tržni inšpektorji v Beogradu so ugotovili, da v vseh jugoslovanskih republikah ni niti enega proizvoda, ki se ne bi podražil od lani.

Končno velika manifestacija enotnosti jugoslovanskih republik!

PRVI V EVROPI

Po najnovejših podatkih vodstva blazajoče se olimpiade v Münchnu so največ vstopnic odkupile ZDA, takoj za njimi pa je Jugoslavija. Anglija, Francija, Italija in ostale evropske velesile so daleč za nami.

Kaže, da smo pri nas tisto olimpijsko načelo »Ni važno zmagati, važno je sodelovati« vzeli na moč resno.

To je lepo. Zelo lepo. Čudno je le, da deviz za naše gospodarstvo nimamo, za izlete pa jih imamo več kot vsa evropska gospodarska skupnost skupaj...

PONOS VELJA

Ameriški producenti so ponudili za distribucijo filma »Sutjeska« v ZDA, nič manj kot milijon dolarjev.

Kreatorji »Sutjeske« so ponudbo gladko odbili, češ da je prenizka.

Prav je tako, da se nočemo prodati pod ceno.

Jugoslovanski ponos nekaj velja, pa tudi poteza je čisto jugoslovanska. Di-

rektor filma Nikola Popović je namreč pred kratkim izjavil, da grozi nevarnost, da bi s snemanjem filma prekinili, ker nimajo denarja...

VRAŽJEVERNA 13

Tuji kapital sodeluje s 13 (z besedo: trinajstim!) odstotki v celotni jugoslovanski investicijski izgradnji.

Ne pravijo zastoj, da je številka trinajst nesrečna.

Žal še ni znano za koga...

KAJ PRIDE PO SMRTI?

Misteriozno tavanje v negotovosti je končno razkritol

Gotovo ni zemljana, ki ne bi vsaj enkrat v svojem piškavem življenju razmišljal, kaj bo z njim, ko bo odbila zadnja ura, ki sploh ni znamke Dar-wil.

Kaj pride po smrti?

Nebesa? Vice? Pekel? Religija trdi svoje. Prah si bil in v prah se povrneš... Nisem zadovoljen s takšno razlago. Prahu imam že v najlepših letih svojega življenja čez glavo. Rad bi kaj bolj oprijemljivega.

Kaj pride po smrti?

Po temeljitih študijah in znanstvenih raziskavah vam končno lahko med prvimi na svetu, zanesljivo zaupamo, kaj pride po smrti.

Podatki so preverjeni.

Kaj pride po smrti?

Po smrti pride račun pogrebnege zaveda, ki je ponavadi tako visok, da šele tedaj spoznaš, kako dragocen je bil pokojnik.

Kaj pride po smrti?

Po smrti pride večje število podnajemnikov povprašat za izpraznjeno stanovanje.

Kaj pride po smrti?

Po smrti pride večje število prijateljev, ki se zanimajo za izpraznjeno delovno mesto.

Kaj pride po smrti?

Po smrti pride večje število sorodnikov, ki jih zanima, kako je z dediščino...

Skratka — posmrtno življenje živih je silno živahno...

KNJIŽNE NOVOSTI DRŽAVNE ZALOŽBE SLOVENIJE

Richard Friedenthal: GOETHE I.—II.

V izvirni in nadvse zanimivi knjigi, ki je izšla v zbirki »Biografije«, je nemški avtor R. Friedenthal do vseh nadrobnosti oživel Goethejevo resnično človeško podobo, hkrati pa mu odvzel nimb nedotakljivosti, nezmotljivosti in univerzalne genialnosti. Približal nam je čas njegovega dolgega življenja in njegova srečanja z velikimi ljudmi tistega časa.

820 strani, cena: pl 175 din.

Ivan Cankar: ZBRANO DELO X.

Deseta knjiga Cankarjevega Zbranega dela, ki je izšla kot 100. knjiga »Zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev«, prinaša dela Na klancu, Življenje in smrt Petra Novljana ter opombe. Knjigo je uredil Janko Kos.

351 strani, cena: pl 88 din.

Lovro Kuhar-Prežihov Voranc: ZBRANO DELO III.

Tretjo knjigo Vorancevega Zbranega dela je uredil Drago Drušković, prinaša pa nezbrane črtice in novele iz let 1945—1950, Solstice in opombe.

630 strani, cena: pl 95 din.

Fran Roš: KORPORAL HUŠ

V knjižici celjskega pisatelja Frana Roša so zbrane novele in humoristično akcentirane črtice, ki vsebujejo a torjeve avtobiografske izpovedi iz obdobja od prve svetovne vojne do današnjih dni.

132 strani, cena: broš 29 din.

KNJIGA MOJSTROV O IKEBANI

To je temeljno delo o japonski umetnosti urejanja cvetja; poleg zgodovinskega ozadja in bistvenih načel te specifične japonske umetnosti prinaša knjiga tudi lekcije predstojnikov trojice vodilnih šol na japonskem. Knjiga je ilustrirana s več kot 400 barvnimi in črno-belimi fotografijami; to je izrazito darilna knjiga, reprezentativna edicija, ki bo odlična praktični priročnik za vsakogar, ki bi se rad posvetil tej umetnosti in se približal njenim skrivnostom.

272 strani, cena: pl 480 din.

SLOVENIJA — PORTRET V PODOBI

V tej edinstveni knjigi je Slovenija predstavljena v besedi in sliki z vsemi značilnostmi in sedanosti in preteklosti. V knjigi so natančno obravnavana regionalna področja Gorenjska, Ljubljana, Dolenjska, Primorska, Stajerska. Besedilo je bogato ilustrirano s 563 fotografijami. Knjiga bo seznanila tuje in naše bralce z vsemi lepotami Slovenije.

380 strani, cena: pl 240 din.

Jukio Mišima: PO BANKETU

»Po banketu« je roman o sodobni Japonski, o značilnostih njenega mišljenja, čustvovanja, človeških naved, običajev, religije in politike. Avtor razkriva politično, družbeno življenje moderne Japonske in prikazuje tudi vse tiste plasti, ki se ne sramujejo svojih vezi s samurajsko preteklostjo in s vnosne na bogato materialno in duhovno kulturo minulih stoletij. Knjiga je izšla v zbirki »Moderni romani«.

182 strani, cena: 69 din.

William Shakespeare: ZBRANO DELO X.

V deseti knjigi Shakespeareovih Zbranih del so izšla dela: Ljubezni trud zaman, Rihard II., Kraj Janez in Benetki trgovci.

382 strani, cena: pl 68 din.

William Shakespeare: ZBRANO DELO XI.

Enajsta knjiga Shakespeareovih Zbranih del prinaša dramo Henrik IV. (1. in 2. del) in Henrik V. Z dvanaesto knjigo, ki bo izšla kmalu, bo zbirka končana (v njej bosta deli Henrik VI. — 1., 2., 3. del — in Titus Andronicus).

336 strani, cena: pl 66 din.

Marija Jurić-Zagorka: SKRIVNOST KRVAVEGA MOSTU I.—II.

»Skrivnost krvavega mostu« v dveh knjigah je prvi roman obsežnega psevdogodovinskega ciklusa o Carovnici z Griča, s katerim je avtorica posegla na tisto področje, kjer sta se najbolj proslavila francoska pisca Dumas in Zevacco.

720 strani, cena za obe knjigi: pl 96 din.

Marija Jurić-Zagorka: MALLEUS MALEFICARUM I.—II.

»Malleus maleficarum« je druga roman Carovnice z Griča. Dogajanje je postavljeno v osemnajsto stoletje, v čas, na Dunaju vlada cesarica Marija Terezija. V začetku prihodnjega leta bo izšla še druga polovica zbirke »Carovnica z Griča« in sicer naslednja dva romana v štirih knjigah: »Tehnika Marije Terezije« I.—II. in »Dvorne spletke« I.—II.

1044 strani, cena za obe knjigi skupaj: pl 104 din.

Knjigo dobite v vseh knjigarnah in pri zastopnikih založbe. Pri večjem nakupu nudi založba možnost obročnega odplačevanja. S priloženo naročilnico lahko naročite knjige pri upravi

DRŽAVNE ZALOŽBE SLOVENIJE
61000 Ljubljana, Mestni trg 26

NAROČILNICA

Neprekinjeno naročam naslednje knjige

Za ek din bom poravnal

tako:

— v mesečnih obrokih po 40 din

Knjige mi pošljite na naslov:

— stalnega bivališča
— na kraj zaposlitve

(Neustrezno prosimo, prečrtajte!)

Kraj in datum:

Podpis:

NASLOV NAROČNICA:

Ime in priimek:

Kraj:

Ulica:

Uslužben pri:

OGLEDALO

Pred vami je letalo Boeing 747 — »Jumbo Jet«. Letalo je pravi velikan, pa tudi cena je astronomska — približno 35 milijard starih dinarjev. Izdelala ga je britanska družba BOAC l. 1970.

(TIM revija za tehnično in znanstveno dejavnost mladine 3)

To je nekako tako, kot bi trdili, da je DC-9 izdelal JAT. BOAC je britanska prevozna letalska družba, boeingi pa so seveda doma iz Amerike.

To je toliko bolj pomembno, ker gre za izvoz v ZR Nemčijo. Na tem trgu se pojavlja Jugoslavija kot tretji uvoznik stekla takoj za Beneluksom in Nizozemsko ter pred Italijo.

(Delo 13. novembra — Prozorna zapreka)

Doslej smo mislili, da je Beneluks gospodarska zveza Belgije, Nizozemske in Luksemburga, pa kaže, da hoče biti Nizozemska zase.

JEVNICA (21 km, 20 min.) Na južno stran po stezi na Janče, 2 uri hoda. Na severno stran pa z brodom čez Savo (če dela!) In potem iz Senožeti po cesti do Velike vasi in po stezi do Miklavža (741 m), krasno razgledišče in lepi smrekovi gozdovi.

(Delo — Pisani petek 12. novembra — Z vlakom ob Savi: 113 km 111 minut in 41 izletišč)

Brod ne dela, vendar nič skrbi! Čez Savo boste vseeno prišli, ker imajo v Jevnici že kakih deset let namesto broda most.

Komponist, pianist in dirigent Leonard Bernstein, 53, bo postal univerzitetni profesor. Prihodnje leto bo prevzel stolico za liriko na harvardski univerzi v Cambridgeu, v državi Massachusetts.

(Dnevnik 12. novembra — Periskop)

Bernstein ne bo šel na stara leta med lirčne pesnike, ampak bo na univerzi predaval operno kompozicijo. Težave pri prevajanju iz italijanščine.

VELIKA BRITANIJA

REŠITEV
ANGLEŠKE
MORALE —
V EGS!

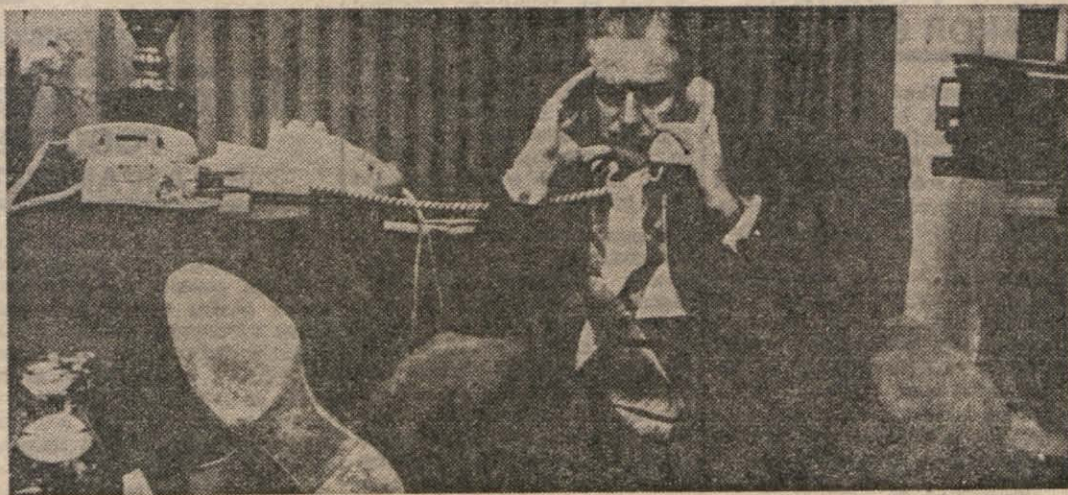
Oseminosemdesetletni angleški pisatelj Compton Mackenzie se zgraža nad tem, kako propada morala Britancev. Ljudje se za mizo vedejo čedalje grše. »Prvi udarec spodobnemu vedenju za mizo so zadali Američani. V uglednih newyorških restavracijah, kjer so morali po dvajset minut čakati med posameznimi jedmi, so si začeli prižigati cigarete. To je bilo nekako okrog leta 1910. Danes se je ta ameriška navada razširila po Veliki Britaniji in, kakor mi je žal, da nekadilci pišejo toliko nesmiselnih reči, razumem njihovo jezo.

Ko sem bil podčastnik v vojski prostovoljcev leta 1900, oficirji nismo smeli kaditi pipe, če smo bili v uniformi, niti ne v železniških vozovih za kadilce.

Lep zgled za propad morale je vedenje ljudi na športnih tekmah. Poleg tega se zdi Mackenziju vedenje ljudi, ki demonstrirajo proti rasnemu razlikovanju v športu, podobno »huliganstvu«. Na srečo se pri nekaterih športih za sedaj še ni uveljavil razkroj morale. »Kraljevska in starodavna igra golf je še vedno ostala na igri prav tako kriket. Spominjam se dr. Beneša, ki je živel med zadnjo svetovno vojno v izgnanstvu v Veliki Britaniji. Povedal mi je, da je na svojem igrišču za kriket nekoliko razširil vrata, tako da je vsakdo lahko spravi žogo skozi njega. Tako se mi je vedno zdel lep primer demokracije.

Nemorala se širi tudi po radiu. Priznava, da je četrti program BBC dober, toda: »Med oddajo za šolarje sem nekega jutra poslušal uro spolne vzgoje, med katero se je smrad zaradi razkroja morale dvignil do neba.

Mackenzie opozarja, da se kaže propad morale tudi v književnosti. »Po mojem mnenju lahko po pravici trdimo, da se je z objavo Joycejevega Ulyessa v Chi-

JOHN CONNALLY: ameriški finančni minister

cagu uveljavila pisateljeva pravica, da ruši konvencionalno moralo. Ko je D. H. Lawrence prebral to delo, ni imel miru, dokler ni napisal Ljubimca lady Chatterley. Mislim, da je med tema deloma velika razlika. Če bi očistili Ulyessa, bi še vedno ostala pomembna umetnina, če pa bi očistili Ljubimca lady Chatterley, ne bi ostalo nič drugega kot novela iz časov kraljice Viktorije.

Razlog za propad morale je po Mackenzijevem mnenju v tem, da so na angleških šolah ukinili obvezen pouk grščine in latinščine. »Ko so leta 1903 ohranili grščino kot prvi izpit na oxfordski univerzi le še za nekatere študente, sem vedel, da jo bodo pri naslednjem glasovanju ukinili. In ko sem v univerzitetnem časopisu, ki sem ga urejal, komentiral to odločitev, sem zapisal, da bo ukinitve grščine navsezadnje privedla do propada britanskega imperija. Takrat si nisem mislil, da bo britanski imperij propadel že za mojega življenja.

Kot trdi Mackenzie, je angleško moralo še vedno mogoče rešiti. Rešitev je v priključitvi k EGS. »Če bodo Veliko Britanijo sprejeli v EGS, mislim, da bo ena od koristi tudi ustavitev propadanja morale. Morala evropskih otrok še ni propadla.

ZAIRE

OD KOD IME?

Ko je nekdanja kolonija belgijski Kongo postala leta 1960 neodvisna, se je preimenovala v Demokratično republiko Kongo. Toda sedanja vlada v Kinšasi je menila, da to ime po krivici slavi pleme Bakongo, ki živi ob spodnjem toku reke Kongo. Zato so poiskali ime, s katerim bo zadovoljna večina, in preimenovali državo v republiko Zaire, reko pa v reko Zaire.

Beseda je nastala kot nespornost — ali napačen zapis — portugalskega pomorskega kapitana Dioga Caa, ki je prijadral v ustje reke leta 1482. V kikongu, krajevnem narečju, se je reka imenovala Mzadi, kar seveda pomeni »velika voda«. Popačena beseda je preživela stoletja v imenu mesta Santo Antonio do Zaire, ki leži na drugem bregu reke, v Angoli, kjer Portugalci s silo orožja še vedno branijo svojo kolonialno posest.

TUNIZIJA

PRED
SPROSTITVIJO?

Tunizija, ki je bila dolgo najstabilnejša arabska republika, je zabredla v hudo politično krizo. Predsednik Habib Burgiba, ki ji vlada od leta 1956, ko si je dežela priborila samostojnost izpod francoske nadoblasti, ima 68 let in je zelo bolan. Vprašanje nasledstva je odprto in izbruhnil je boj za oblast.

Predsednik Burgiba skuša dokazati, da je treba z njim še vedno računati. Na sestanku novo ustanovljenega političnega komiteja tunizijske vladajoče socialistične stranke neodestur je še enkrat pokazal podporo premieru Hedi Nouru s tem, da ga je imenoval za generalnega sekretarja stranke. Poleg tega mu je naročil, naj odstopi kot šef vlade in sestavi nov kabinet.

Vse to se je zgodilo zaradi političnih nemirov, ki so dosegli vrhunec na osmem strankinem kongresu v Monastiru. To je bil prvi kongres stranke po sedmih letih. Na kongresu se je pojavil šestinštiridesetletni Ahmed Mestiri — bil je minister v nekaj vladah — kot vodja večje skupine, ki je zahtevala demokratizacijo in sprostitev političnega življenja. Na kongresu so objavili resolucijo, ki je zahtevala skupno urejanje političnih vprašanj, volitve na vseh političnih ravneh in ukinitve prakse določitev in samovolje.

Predsednik Burgiba je na sestanku centralnega komiteja stranke povedal, da ne nasprotuje liberalizaciji, opozoril pa je na nevarnost, da bi zašli iz ene skrajnosti v drugo. Izrazil je bojazn, da bi preširoka demokracija povzročila nestabilnost in nered, ki sta prizadela druge arabske države.

JAPONSKA

AMERIŠKI MINI-
STER BI JIH RAD
OBOROŽIL

Zdi se, da vplivni krogi v ameriški vladi skušajo prisiliti Japonsko, da bi se začela znova oboroževati in morda celo izdelovati jedrsko orožje. Američani bi tudi radi, da bi zahodnoevropske dežele sodelovale v programu za obrambo pred jedrskim napadom in da bi Francija in Velika Britanija ustanovili skupno jedrsko silo. Ameriško zunanje ministrstvo se v zadnjem času navdušuje nad ameriško pomočjo drugim deželam.

Pobude, da ni treba za vsako ceno ohranjati dobrih odnosov z Japonsko, ter želja, naj se Japonska oboroži, prihajajo iz finančnega ministrstva. Finančni minister John Connally meni, da je breme vojaške pomoči glavna ovira za njegove poskuse da bi popravil ameriško plačilno bilanco. Zdi se, da bi mu bilo prav, če bi se japonski gospodarski potencial preusmeril iz proizvodnje za izvoz v druge smeri — in zakaj ne v krepitev vojaške moči.

Connallyja manj zanimajo splošna zunanje-politična vprašanja kot domače težave in Nixonova ponovna izvolitev. To se ne kaže le v želji, naj ameriški zavezniki sami skrbijo za svojo obrambo, ampak tudi v splošnem zanemarjanju njihovih želja, zlasti gospodarskih.

RADIJSKE IGRE

MARSOVCI SPET
STRAŠIJO

Priredba Wellsove radijske igre »Vojna svetov« še vedno lahko nažene ljudem strah v kosti, so spoznali radijski delavci v Buffalu, ameriška zvezna država New York. Komaj so jo začeli oddajati, že so zazvonili telefoni na policijski postaji. Telefonistka policijske postaje v Buffalu pravi, da je klicalo osemnajst ljudi. »Polovica teh so bile prestrašene ženske, druga pa ljudje, ki so se jezili na radijsko postajo.

Tudi v mestu New York so ljudje telefonirali tamkajšnji radijski postaji in spraševali, zakaj poroča radijska postaja v Buffalu o »eksplozijah in večji katastrofi v Buffalu«. Še mnogo huje razburjenje je povzročila Wellsova drama leta 1938, ko so jo iz gledališča Mercury prenašali po radijskem omrežju CBS. Igra, ki je poročala o invaziji Marsovcov na New Jersey, je povzročila veliko zmedo po vsej deželi. Wells je svojo fantastično temo obdelal v slogu radijskih poročil, in poslušalci so bili prepričani, da gre za resnične dogodke.

TEDENSKA TRIBUNA

OD TORKA DO TORKA

Francoska vlada je sprejela zakon o razširitvi obalnega pasu. Namesto dosedanje tri milje bo meja francoskih teritorialnih voda 12 morskih milj od obale, razen v primeru, ko je razdalja do tuje obale manjša od 24 morskih milj.

Po močni eksploziji na ognjeniku San Evaristo na Kanarskih otokih zazijal nov vulkanski krater. San Evaristo je pred tem že sedem dni bruhal. Eksplozija, ki jo je spremljal manjši potres, je poškodovala hiše v vasi Fuenfuentes blizu vznožja 240 metrov visokega vulkana in povzročila plazove.

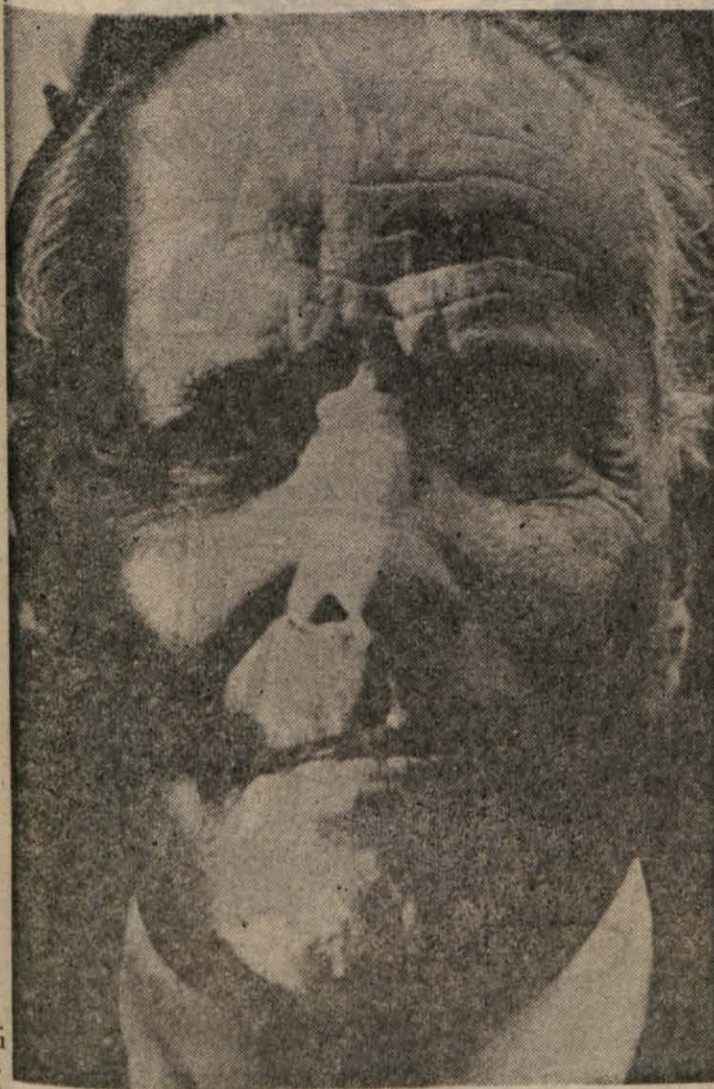
Novi predsednik avtomobilske tovarne Volkswagen Rudolf Leiding je takoj uvedel novo industrijsko politiko. Razveljavil je pogodbe (50 do 125 milijonov dolarjev) za nove Volkswagrove modele letnika 1973. Industrijski strokovnjaki domnevajo, da ta odločitev pomeni konec razvoja modernih volkswagenov, ki ga je začel prejšnji predsednik Kurt Lotz. Vrnitev k prvotnemu »hrošču« je ena možnost, da bi si tovarna Volkswagen zagotovila dobiček, ki so bili v preteklih treh letih čedalje manjši kljub povečani proizvodnji.

Svedska avtomobilska tovarna Volvo je označila Kitajsko »za svoje glavno tržišče v prihodnosti.« Volvo se pripravlja na tekmo z Japonci za tržišče v srednji in jugovzhodni Aziji. Za začetek so pospešili načrte za ustanovitev podružnic v Hongkongu in najavili, da bodo postavili nove tovarne na Filipinih ali v Indoneziji. V teh tovarnah bodo izdelovali dele za montažni tovarni, ki že obratujeta v Maleziji in Avstraliji.

Morda se je papež Pavel VI. razveselil darila, ki ga je čakalo za zaklenjenimi vrati v Vatikanu, toda marsikdo, ki je videl fotografije, se je zgrozil. Darilo je velik (približno 220x360 centimetrov) portret njegove svetosti, naslikan v abstraktnem slogu. Papežev obraz in sklenjeni roki se prikazujejo v središču med nalomljenimi svetlobnimi žarki. Nemški slikar Ernst Günter Hansling je skiciral portretiranca med obiski v Vatikanu. Nikoli mu papež ni poziral, toda Hansling je dobival sedež v prvi vrsti med papeškimi ceremonijami, da je lahko delal. »Hotel sem narediti več kot sliko neke osebe,« pravi Hansling, ki je luteranskega verskega prepričanja. »Hotel sem pokazati napeto stanje v cerkvi, ujeti med različne spore, kot se kaže na papeževem obrazu.

Med obiskom v Hongkongu je britanska princesa Ana stopila v tempelj napovedovalca usode. Zanimala jo je ena sama reč — kakšno finančno stanje se ji obeta. »Sijajno, sijajno,« ji je zagotovil vedeževalec. V potrditev je princesa stresla posodo kitajskih palčic za napovedovanje usode. Na mizo je padla številka 29: »Pred vami je udobna prihodnost, kot si jo želite. V vaši družini je mnogo prijaznosti in vsi so srečni. Imeli boste mnogo potomcev in veliko premoženje.

Danska kraljica Ingrid je zapustila kopenhavensko bolnišnico deset dni po tem, ko so jo operirali zaradi rane na želodcu. Zdravniki pravijo, da je zdravstveno stanje enainšestdesetletne kraljice odlično.

HABIB BURGIBA: komu naj dam vajeti države v roke?

PANORAMA

JUGOSLAVIJA

POZABLJIVOST

IGLA V LEDVICAH

Pred desetim dnevi so v beograjski zabavni televizijski oddaji »Stare bajte« videli, kam pripelje razstresenost zdravnikov. V bolnišnici se je izgubil zapisnik, domnevali pa so, da so ga zašli v nekega pacienta. Spet so ga položili na operacijsko mizo ter ga odprli. Miogrede smo se iz ust zdravniške zvedeli, da se za manjše stvari, ki jih pozabijo v pacientovem telesu, sploh ne razburjajo, temveč jih preprosto odpšejo.

Nikola Kokić se vsemu temu gotovo ni smejal. Operirali so ga letos, v njegovem telesu pa so pozabili kirurško iglo.

Kokić je vodnik naše armade, je doma iz Valjeva, operirali pa so ga v vojaški bolnici na Salati (Zagreb). Operiral ga je polkovnik dr. Ljubomir Križanić, vodja urološkega oddelka. Zaradi operacije tumorja so Kokiću odstranili pol ledvice.

Po operaciji se je Kokiću zdravje kmalu izboljšalo. Se vedno ga je bolelo, toda dr. Križanić mu je pojasnjeval, da je zaradi teške operacije to normalna reakcija organizma. Desetega maja so vodnika odpustili iz bolnišnice, v kateri je ležal dober mesec. Spet je odšel v Jastrebarsko, kjer je služil JLA. Prihodnje mesece se je še pogostejše pritoževal zaradi bolečin, medtem pa je moral na drugo službeno dolžnost v Valjevo. Kokić je bil pogosto v nezvesti, zato je moral na pregled na vojaško medicinsko akademijo v Beogradu. Že na prvih rentgenskih posnetkih so zdravniki odkrili na ledvicah nenavadno senco. Domnevali so, da gre za kirurško iglo. Po mnogih posnetkih so bili zdravniki prepričani, da ima pacient na ledvicah kirurško iglo, dolgo šest centimetrov. Spet bo moral na operacijo.

»Bojim se ponovne operacije, ne morem pa prenašati teh bolečin. Nazadnje sem privolil in te dni me bodo operirali.«

Načelnik vojaške medicinske akademije na Salati dr. Andjelko Kucišec pojasnjuje:

»Pozabljena kirurška igra v telesu Nikole Kokića ni nikakršna senzacija. Žal se tudi to zgodi. Menim, da ta igla ne moti preveč in da operacija ni nujna. Če pa je operacija že nujna, bi želeli, da Kokić pride v našo bolnišnico in mu bomo mi odstranili iglo.«

FILM

TITOV LIK POPAČEN?

Dejan Čurković, podpredsednik UFUS, je težko obtožil filmsko ekipo »Sutjeske«, ki snema filmski spektakel o peti ofenzivi. Napisal je 43 strani dolgo obtožnico, ki jo je poslal na štiriideset naslovov, med drugim kabinetu predsednika republike, podpredsedniku predsedništva SFRJ, predsedniku zveze združenj borcev, zveznemu sekretarju za narodno obrambo itd.

V svoji dolgi obtožnici je zapisal, da dela ekipa skrajno neodgovorno, celo kadar gre za lik vrhovnega komandanta. Po njegovi oceni je njegov lik povsem zgrešen, tako da meji na nedovoljeno. Ugotovil je, da so kadri, v katerih Richard Burton tolmači lik maršala Tita, tako slabi, da bi morali vse te prizore ponovno posneti. Čurković je še posebej analiziral delo režiserja Stipe Delića in izrekel o njem zelo slabo oceno. Meni, da je bilo od vsega začetka jasno, da Stipe Delić ne more takega filma režirati sam, ker da je »Delić nesposoben za samostojno ustvarjalnost pri filmu.«

Čurković po vsem tem odločno predlaga, naj snemanje filma takoj ustavi, saj so vse doslej delali neodgovorno, improvizirano, brez pravega scenarija in knjige snemanja. Čurković nato predlaga vrsto znanih osebnosti, ki naj bi čimprej pomagale spremeniti besedilo sedanje knjige snemanja, nadalje predlaga, naj zamenjajo režiserja Delića. Predlaga celo, naj novega režiserja izberejo med naslednjo četvorico: Vatroslav Mimica, Hajrudin Kravac, Aleksandar Petrović in Antun Vrdoljak.

Mimo recenzenta Čurkovića pa se je začelo govoriti tudi o Veljku Bulajiću, ki naj bi bil bodoči »pravi režiser«.

Direktor filma Nikola Popović je Čurkoviću odgovoril, da ni mogoče že vnaprej omalovaževati dela, ki ga opravljajo povsem odgovorno. Povedal je še, da je vsa ekipa sedaj zelo vznemirjena.

V snemalni ekipi pravijo: »Zakaj nas že enkrat ne puste pri miru, da opravimo svoje delo. Kar naprej nam kdo podstavlja noge. Delamo v zelo težkih pogojih, članom ekipe že tretji mesec nismo izplačali honorarjev.«

Na pobudo ekipe so ves doslej posneti material pokazali v Beogradu dvajsetim generalom. Eden izmed njih, generalni polkovnik

Ivan Dolničar, je po ogledu tega materiala izjavil: »Koncept filma Sutjeske je jasen in dober. Ves doslej posneti material dokazuje, da bo to lahko zelo dober film. Naše pripombe so letele le na malenkosti. Res je, da je vmes nekaj nepotrebnih detajlov, toda treba je razumeti, da je to le posneti material, tri petine materiala pa bo ekipa šele posnela.«

Generalnega polkovnika Ivana Dolničarja so vprašali, ali je lik maršala Tita v filmu zares popačen?

»To je povsem brez osnove.« je rekel generalni polkovnik. »Seveda je tudi tu nekaj detajlov, za katere je bolje, da jih ne bi bilo v filmu, ker zožujejo vlogo vrhovnega komandanta na ukvarjanje z drobnimi dolžnostmi. V celoti pa je lik maršala Tita dobro podan. Richard Burton je igralec, ki zares ne more slabo odigrati svoje vloge. Vloga in lik sta povsem zadeta.«

In čemu je potem takemur Čurković napisal tako dolgo obtožbo in jo poslal na toliko pomembnih naslovov?

Zgodba je približno takšna. Ko se je ekipa pripravljala na snemanje, jo je zaradi nesporazuma o končni verziji filma zapustil Milo Čurković, eden od pomočnikov režiserja filma. Njegov mesto je zasedel Dejan Čurković, ki bi naj bil v ekipi tretji asistent. Na snemanju pa je bil le dva dni. Režiser pa z njim ni bil zadovoljen. Tretji asistent Čurković je namreč zahteval, naj nek prizor z vrhovnim komandantom posnamejo tako, kot si je zamislil on. Delić ga je nato poslal proč. Po tem dogodku je užaljeni umetnik, ki je imel menda ambicije postati supervizor režije, zbral ves material in ga pregledal.

Zlasti podrobno je analiziral lik maršala Tita in ugotovil, da bi filmski lik maršala Tita lahko dobro uporabila sovražna propaganda. V ekipi so mnenja, da se je spravi nad maršalov lik predvsem zato, da filmu in celi ekipi storil kar največ neprijetnosti.

VOJSKA

PISMO MOREBITNEMU SOVRAŽNIKU

Na straneh hrvaških in srbskih časnikov zasledimo čedalje več žoličnih stavkov. Pri tem vodita predvsem Hrvatski tednik in srbski Jež, ki se vsak teden obmetavata z žaljivkami. V prejšnji številki Tedenske tri-

bune smo poročali, da Matica hrvatska predlaga, naj bi se JLA preimenovala — po novem naj bi se imenovala oborožene sile SFRJ. Humoristični Jež iz Beograda je o tem predlogu resno spregovoril. Upokojeni oficir JA, ki je hkrati tudi znan humorist Ilija Popovski, je napisal o tem uvodnik z naslovom: ODPRTO PISMO PRIHODNJE-MU MOREBITNEMU SOVRAŽNIKU.

V pismu lahko preberemo: »Cenjena gospoda, pooblastil sem se, da v lastnem imenu ter v imenu številnih mojih prijateljev, ki so še v službi pri JLA (oprostite izrazu)!, spregovorim nekaj besed vam, našemu prihodnjemu morebitnemu sovražniku ter vas da vas seznanim z našimi najnovejšimi stališči.

Gotovo ste že slišali, da smo v duhu pozitivnih gibanj, ki se te dni in mesece odvijajo, ukinili Jugoslovansko ljudsko armado, kajti ta neusmiljeno zadržuje duh centralizma in unitarizma, morda pa tudi kakšnega drugega — izma, kdo bi to vedel. Namesto nje smo ustanovili republiške in pokrajinske armade. V načrtu pa je, da bi tudi te ukinili in bi ustanovili okrajne in občinske oborožene sile, pozneje pa še rajonske oziroma četrtne. V zvezi s tem smo uvedli tudi novosti v načinu vojskovanja; povelja bodo na ustreznih jezikih, zaklonišče za stoječi in ležeči položaj se bo kopalo v duhu zgodovinskih tradicij posamezne republike oziroma pokrajine; iz pušk bodo streljali s cirilico in latinico, pač odvisno od že omenjenih pogojev.

Vi, kot naš prihodnji morebitni sovražnik, boste morali proučiti najnovejšo spremembo, svojo zločinsko in agresorsko dejavnost pa boste morali vskladiti z njimi. Če ste še vedno voljni, da nas napadete, vas najlepše naprošamo, da ta napad sinhronizirate s sedanjim stanjem. Torej: natančno morate povedati, katero republiko oziroma pokrajino želite napasti in v kakšnem smislu. Vaši vojni načrti za napad na Jugoslavijo morajo biti popolnoma spremenjeni, kajti mi smo vse njene funkcije, tudi naloge obrambe domovine, prenesli na republike, pokrajine, občine, vasi in zaselke.

Če boste pa še nadalje trmasti in boste hoteli napasti Socialistično federativno republiko Jugoslavijo, ali bolj na kratko Jugoslavijo, bomo tak napad razveljavili ter ga sploh ne bomo obravnavali. Menili bomo, da naših sporov niste upoštevali, temveč vam še vedno rojijo po glavi utvare iz preteklosti, kar smo mi ostro in enotno obsodili.

V upanju, da boste razumeli naše plemenite namene, vam želimo vse najslabše!

Humorist Ilija Popovski se je podpisal kot »načelnik štaba oboroženih sil.«

ŠARLATANSTVO

DOKTORICA ZA IMPOTENTNE

Draginja Petrović, gospodinja iz Vitezeva pri Zabarju, je izkoristila naš čas seksualne revolucije in začela služiti denarce na račun tisoče lahkovernežev, ki jih mučijo seksualne težave. Samo sebe je razglasila za doktorico za impotenco. Moška voda in vsa druga zdravila so poslej vredna manj kot nič.

Njen dom obišče vsak dan precej upokojencev, onemoglih starcev, pa tudi fantov, ki so pri najboljši moči. Največ pacientov pride iz Zabarja, Velike Plane, Smedereva, Svilanice, Pančeva, vaščani pa prisegajo, da so pripeljejo celo iz Beogra-

OD TORKA DO TORKA

V hrvaškem saboru je poslanec Lutvo Ahmetović vprašal, ali so resnične govorice, da se je član zvezne vlade Boris Snuderl pogajal z Zahodno Nemčijo glede posojila. Poslanec je v svojem vprašanju omenil, naj bi po teh govoricah Zahodna Nemčija odobrila Jugoslaviji tolikšno posojilo, kolikor znašajo hranilne vloge naših delavcev, zaposlenih v tej državi. Poslanca je seveda še zanimalo, za kaj bo šel ta denar in kdo ga bo razdelil med republikami. Hrvaški izvršni svet bo na to vprašanje odgovoril na prihodnji seji.

Beograjskega miličnika Pajo Radjenovića je zadel revolverski naboj naravnost v srce. Ranila sta ga dva mladoletna nepridiprava. Miličnikovo življenje je nekaj ur viselo na nitki, dr. Isidor Papo pa se je odločil za operacijo. Znani kirurg je miličniku vzel naboj iz srca in danes se ranjenec počuti že veliko bolje. Pet dni po operaciji se je Radjenović že sprehajal, je del, razmišlja pa že, da se bo kmalu vrnil domov.

V Čačku je okrožno sodišče obsodilo na smrt 32-letnega Aleksandra Milutinovića, ki je julija letos ubil pet članov družine Borović (očeta, mater in njune tri sinove). Sodišče je upoštevalo, da je Milutinović mlajši človek, ki še ni bil kaznovan, da ima tri otroke, kljub temu pa mu zaradi hudega zločina ni moglo izreči bolj blage kazni. Ko je zločinca slišal sodbo, je spre govoril:

»Tovariši sodniki, nisem pričakoval takšne sodbe. Zahteval bom pravico pri višjem sodišču. Niste upoštevali mojega zagovora in okoliščin, v katerih sem storil zločin.«

V Uroševcu živi 106-letni Stanoje Stanković. Ko so v Srbiji bili še Turki, je bil janski delavec, sedem let pa je kot sezonski delavec preživel v Ameriki. Bil je tudi na solunski fronti. Stari Stanoje ne kaži, vidi dobro, sliši, najraje pa pije mastiko (makedonsko žganje). Vse to še ni tako nenavadno, najbolj zanimivo je, da so staremu možakarju začeli spet rasti lasje. Pravi, da se kaj podobnega še ni zgodilo, pogosto pa dobijo ljudje v visoki starosti nove zobe.

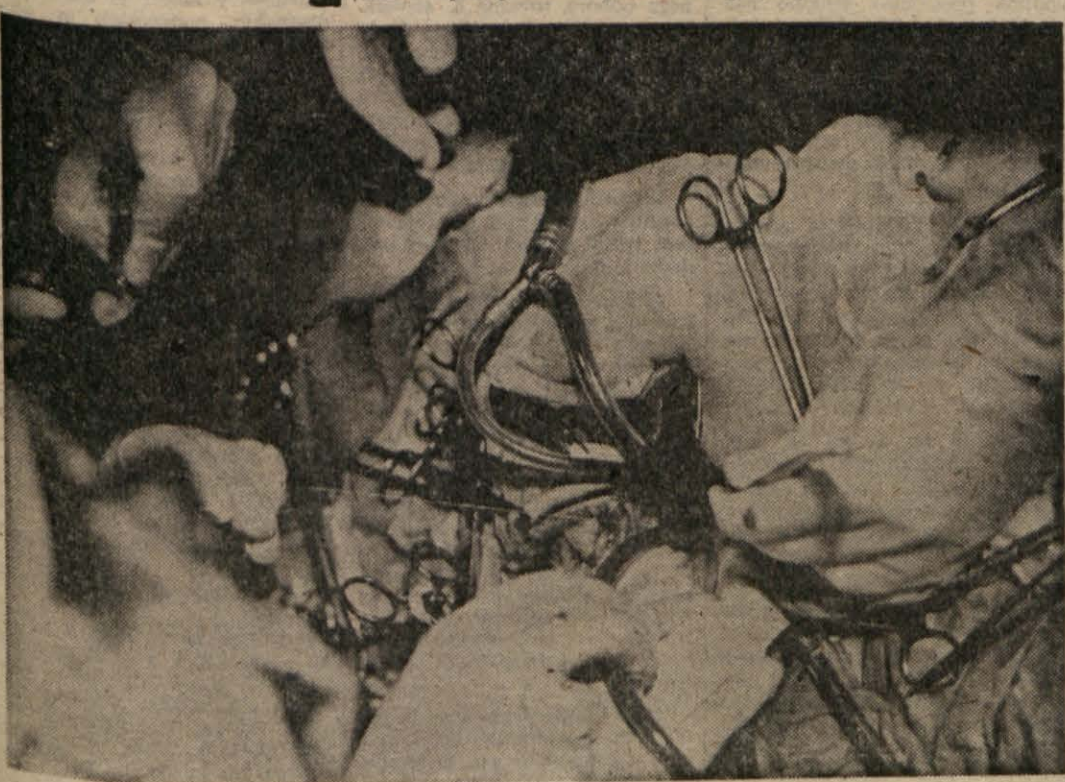
Pero Zubac je v novosadskem Indexu pred nedavnim pisal o prepovedi nekaterih časnikov. Med drugim je zapisal:

»Zdi se mi nujno povedati, da so med prepovedanimi časniki najpogostejše mladinski. Cenzura kot dejstvo je bila in je ter še vedno živi, nikdar pa ni dokazovala družbene moči. Nasprotno. S prepovedmi skoraj ničesar ne dosežemo. Morda vznemirjenost, morda radovednost. Tisti, ki se je hotel kot svobodna osebnost, toda čas, ki v njem živimo, gotovo ni čas osebnojenih forumov, temveč čas osvobojenih osebnosti, sam opredeliti za da ali ne, žal nima te priložnosti. Ne verujem v popolno svobodo in vem, da je v interesu družbe in družbene ureditve, da ščiti-mo vitalne interese skupnosti. Menim pa, da bi odgovornost morali prenesti na uradništva, na svete glasile, na komuniste, ki so tam zaposleni.«

Jugoslovanski diplomatski kurirji bodo kmalu potovali brez vreč in velikih aktovk, kamor so doslej spravljali pošto. Vso diplomatsko pošto bodo prenesli na mikrofilme, poroča beograjski NIN. Za branje te pošte bodo ambasade dobile posebne naprave za branje.

Predsednik izvršnega sveta Bosne in Hercegovine Dragutin Kosovac je pred dnevi takole zavzemal za konvertibilnost dinarja:

»Povedati moram, da nisem prepričan, da bo ta država kdaj prišla na zeleno vejo, če se ne bo potrudila za konvertibilnost dinarja. Menim, da je Jugoslavija dovolj močna in bi lahko prešla na konvertibilnost. Gotovo je močnejša, kot so bile mnoge države, ko so se odločile za konvertibilnost. Če tega ne bomo storili, sem prepričan, da bomo imeli še veliko težav. Kajti če smo del sodobnega sveta, če se z njim soočamo na tržišču, potem moramo v življenje in gospodarstvo vnašati sodobne kriterije, raven produktivnosti in tehnologije, ne pa da se od tega ogražujemo. To je osnovni pogoj za hitrejši razvoj naše države.«

OPERACIJA S POSLEDICAMI: pozor na kirurško iglo!

POSLUŠAMO, GLEDAMO, OCENJUJEMO, SVETUJEMO

Cetrtek, 18. novembra

14.00 Otroci med seboj in med nami: Gojenke šole za izrazni ples smo prestregli z mikrofonom v garderobi pred snemanjem neke TV oddaje, v kateri so nastopale. Sproščen pogovor. Enajst deklet, ki se že vrsto let v prostem času ukvarjajo z izraznim plesom pri prof. Živi Krajgerjevi. Kaj jim to pomeni, kako doživljajo priprave in potem nastope? Kdo so, kaj počno še sicer? Pogovor za pogovorom, nanizan med glasbo, mozaik iz svojstvenega delčka otroškega sveta (drugi program).

Petek, 19. novembra

20.05 Že pred časom smo v našem radijskem programu izvedli radijsko igro **Intervju Roberta Pingeta**, enega najpomembnejših predstavnikov sodobne francoske književnosti in njenega novega romana, čeprav je bil ta dialog le eden od posameznih delov obsežnejšega proznega teksta **Okoli Mortina**. **Abel in Bela** je najnovejša Pingetova literarna stvaritev, spet dialoška igra, vendar napisana posebej za radio in prvič izvedena v programu ene nemških radijskih postaj. Pinget je tekst po praznovanju bistveno predelal in spremenil in v tej različici bo uprizorila tudi naša radijska postaja to duhovito, parolično bogato in izpolnjeno tehtno delo, ki skuša z nenehnim persifliranjem in norčevanjem iz nekaterih temeljnih eksistencialnih pojavov ustvariti profil nove morale in nove človečnosti. Pinget se v tem delu približuje beckettovskim spoznanjem o svetu in človeku, kar uvršča njegovo literarno snovanje v vrh sodobnih evropskih literarnih prizadevanj in hontenj. Pingetova igra **Abel in Bela** bo gotovo nadvse ilustrativno predstavila vse notranje ustvarjalne zgibe sodobne francoske literature (tretji program).

Nedelja, 21. novembra

8.05 Miroslav Nastasijević: Storasti zmaj: Delo znanega vojvodinskega mladinskega pisca radijskih iger Miroslava Nastasijevića **Storasti zmaj** so letos z uspehom predvajali na tednu jugoslovanske igre v Ohridu, kjer je dobilo tudi več nagrad za izvedbo. Gre za izredno spretno napisano in radiofonsko hvaležno demistifikacijo klišejskih motivov iz starih pravljic o princih, princesah, zmajih itd., kjer je po eni strani ohranjena prisrčnost in fabulativna bujnost najboljših pravljic.

»OČALNIK IN NAOČNIK«: Nova domača nadaljevanka za mladi svet; na fotografiji Stane Leban in Vika Gril

po drugi strani pa osmešena zaprašena motivika: glavni junak Zmaj se na koncu razkrije kot pinč, strah, ki ga je povzročal, je votel in prazen — ves smisel igre je obrnjen na glavo oziroma šele s koncem zadobi svoj pravi pomen (prvi program).

Petek, 19. novembra

17.10 Naočnik in očalnik: »Martin in Martina« — v novi TV seriji »Naočnik in očalnik« imata že znana dva mojstra med detektivi glavno besedo. V desetih zgodbah boste lahko videli, kako bosta rešila in tudi uspešno razrešila vrsto zapletenih primerov. V da-

našnji z naslovom »Martin in Martina« boste videli, kako detektivska velemojstra skrbita tako za Martino kakor tudi za Martina. Novo serijo **Naočnik in Očalnik** Leopolda Suhodolčana je režijsko pripravil Franc Uršič, scena Belica Škerlak, kostumi Milena Kumarijeva, v vlogah nezmotljivih detektivov pa nastopata Brane Ivanc in Janez Hočevnar.

20.35 Slavna imena: Shirley MacLain in Jack Lemmon v filmu **Apartman** — Tokrat se v ciklusu **Slavna imena** nismo mogli odločiti le za enega mojstra — saj sta Shirley MacLain in Jack Lemmon vsak po svoje pojem sodobnega ameriškega filmskega komičnega izraza. To je zgodba navadnega uradnika, ki ima to srečo, da ima garsonjero. Svojim šefom posoja ključke garsonjere in tako počasi in vztrajno napreduje. Ko bi naj šla v garsonjero z direktorjem dekle, ki mu je všeč, se upre, celo svoje napredovanje in kariero je pripravljen žrtvovati. Film je bil nagrajen s 7. oskarji in z vrsto mednarodnih priznanj. Režija: Billy Wilder.

Nedelja, 21. novembra

18.05 Ameriški film Boeing — boeing je posnet po istoimenskem gledališkem delu Edwarda Anharta. Vir zapletov je mladi pariški dopisnik, ki si je uredil svojevrstno življenje s tremi dekleti — stewardessami. Vse stanujejo pri njem, ne da bi vedele druga za drugo, ker sta medtem, ko je ena pri njem, drugi dve v zraku. Pri tem se zanaša na precizne vozne rede, uro in svojo ostarelo gospodinjjo, ki mora skrivati po omarah in predalih najrazličnejše predmete — zdaj prve zdaj tretje ali druge zaročenke. Režija: John Rich, v gl. vl.: Jerry Lewis, Tony Curtis, Dany Seval, Christine Schmittmer.

Ponedeljek, 22. novembra

18.30 Ljudje v soseski — Kočevje: Kočevje letos proslavlja petstoletnico mestnih pravic. Mesto je proslavilo svoj jubilej z vrsto kulturnih in drugih prireditev, ki trajajo že vse leto, višek pa so dosegle s slavnostno sejo občinske skupščine, na kateri so prebrali listino o pobratenju z zamejsko Dolino, podeljen je bil tudi domicil VDV brigadi. Med vsemi temi dogajanji je nastajala naša oddaja »Ljudje v soseski«, ki je skušala zajeti vzdušje Kočevja prav v času, ko so bile proslave petstoletnice na vrhuncu, ob tem pa so občani izrazili tudi nekaj zanimivih mnenj o tem, kje je mesto Kočevja danes in s kakšnimi načrti stopa v svoje petstoprvo leto.

20.35 Fedor Vidas: »Kajnovno znamenje« — To je že tretja televizijska

drama, ki jo je književnik Fedor Vidas v zadnjih treh letih napisal za televizijo. Obe prejšnji — »Brazgotino« in pa serijo »Ljubezen na zakonski način« — je režiral Daniel Marušič, pri zadnji drami, to je »Kajnovno znamenje« pa je bil za režijskim pultom Ivan Hetrich. V drami »Kajnovno znamenje« je glavni junak človek, ki je žrtev svoje izredno redke krvne skupine in ker so mu zaradi bolezni potrebne pogostne transfuzije, je popolnoma odvisen samo od enega človeka, ki ima ustrezno krvo skupino in je njegov »krvni rezervoar«. V glavnih vlogah nastopajo: Tonko Lonza, Hermína Pipinič in Rade Šerbedžija.

Torek, 23. novembra

18.30 Stare krčme: »Na Bregu« — V vrsti oddaj o starih krčmah na Slovenskem je TV ekipa pot pripeljala v Novo mesto na Dolenjskem, v častljivo gostišče »Na bregu«. Čeprav je sodobno urejena, hrani v sebi še vse spomine začetkov in visoka leta. Srečanje z domačimi in pogovor z njimi je še toliko bolj zanimiv, ker vmes poseže akademski slikar Božidar Jakac, ki se je prav v tisti hiši rodil. Z izbranim sporedom sodeluje Slovenski oktet.

19.05 Vzgoja za življenje v dvoje:

Ljubezen in odgovornost — Namen je bil, da bi otroci skupaj s starši spoznali resnico o nastanku življenja in da bi bili pravočasno in na pravi način poučeni o problemih, ki so važni za življenje in izredno važni za kasnejše življenje v dvoje. Temi trem oddajam pa dodajamo še svojo, ki pa ni več namenjena ravno otrokom — gledali naj bi jo predvsem mladostniki in tudi zreli ljudje. V tej oddaji se bomo srečali z mislimi prof. Jožeta Valentinčiča, ki jih je že povedal na naši televiziji. To pot bomo njegove misli le strnili in jim dali skupni naslov **Ljubezen in odgovornost**. Avtor bo skušal povedati, kaj je spolna vzgoja, kaj hočemo z njo doseči, skušal bo odgovoriti na vprašanja kdaj, kaj in kako.

20.35 Odporniška gibanja v filmski upodobitvi: ATENTAT — Delo prikazuje atentat na nacističnega krvnika Heydricha. Atentat je bil izvršen na ukaz vlade v izgnanstvu, ki ni računala na posledice. Toda politična situacija terja svoje in se atentat kljub nepredvidenim težavam posreči. Na tisoče nedolžnih ljudi plača z življenjem Heydrichovo smrt, atentatorji pa se zatečejo v cerkev, kamor jim zaradi boja sledijo Nemci in kljub ogorčenemu odporu premagajo. Režija: Jiří Sekvens, v gl. vl.: Siegfried Lojda, Hari Stant.

KAKOVOST, NE »KLJUČI«

Vsaka televizija v Jugoslaviji ima, ali vsaj naj bi imela, vnaprej izdelan programski načrt, koncept, vsebinski urnik ali »shemo«, kot temu televiziji najpogostejše pravijo. Ta mora skrbeti, da daje svojemu jezikovnemu področju kar se da dober spored, hkrati pa se mora nenehno zavedati, da v Jugoslaviji nobena televizija ni sama, da čisto sama tudi obstajati ne bi mogla, zato si mora pomagati s sodelovanjem drugih republiških televizij. To sodelovanje so do nedavnega krojili posebni »ključi«: vsaka od televizij je bila po skupni shemi RTV obvezana sprejeti toliko in toliko sporeda od drugih televizijskih hiš, hkrati pa je bila dolžna v spored drugih televizij dati toliko in toliko svojega sporeda. Cisto razumljivo je tedaj, da je prihajalo pri takšnem mehaničnem sodelovanju marsikdaj do nasprotij, do nejevoljnosti ali nezadovoljnosti pri gledavcih.

Razmere so se zdaj bistveno spremenile. Če se spomnimo, je pred nekaj tedni marsikoga razvela novica, da prehaja zagrebška televizija z Novim letom na drugačen urnik: svoj televizijski dnevnik bo začela prikazovati pol ure prej kakor drugi studii. To so pred nekaj dnevi potrdili tudi na sestanku vseh jugoslovanskih televizij v Novem Sadu in tako imamo zdaj v naši državi zares več programskih shem. S tem pa se po besedah Dušana Fortiča uresničuje tista ideja, ki jo ljubljanska televizija zagovarja že nekaj let in ki za samo sodelovanje med našimi studiji pomeni: ne sodelovati zavoljo nekakšnih »ključev«, obveznosti, marveč sodelovati zato, da bi izboljšali spored. To pa se pravi: usklajati medsebojno sodelovanje na podlagi načrtnih dogovorov vnaprej, kooperacije in koprodukcije. Tu pa se bo najbrž pokazalo, da bo zmagovala kakovost, ne pa »ključi«: televizija, ki bo imela ponuditi več kvalitetnega, bo imela več priložnosti za sodelovanje in bo torej v drugih televizijah bolj navzoča.

HERMAN VOGEL

TM-SKUPINA V HAMBURGU PRI »DELU« — prve mesece več težav kot koristi

To gibanje naj bi spremenilo svet, toda usmerja se navznoter. Kdor mu sledi, se udobno ušede, zapre oči in se ne meneč za vse bežne misli poglavlja v »mantra«, nemiselno besedo v sanskritu, ki naj bi te kot čarobno dvigalo popeljalo v druge predele zavesti. Duh človeka, ki tako meditira, sledi temu vodilnemu klicu v onostranstvo in včasih skupaj z njim izgine v neskončnosti. To je preprosto navodilo za srečo Maharishija Maheša Jugija.

Vse več ljudi se trudi s transcendentalno meditacijo (TM) doseči občutek tihega miru. Pot, po kateri skuša 70.000 Američanov in tudi že skoro 20.000 državljanov Zahodne Nemčije doseči izpolnitev svojega bivanja, je videti sprva kot igra. TM sploh ni napor, na to je hitra pot do harmonije — s takimi gesli vabijo nove gojence. Münchenski zdravnik dr. Dietrich Grün dela zanjo javno reklamo kot za »preprosto in učinkovito metodo duševne higijene«.

Mahariši Maheš je svoje gibanje mirne meditacije ustanovil pred dvajsetimi leti v Indiji. Po vsem svetu so govorili o njem, ko so se mu pridružili Beatli. Kasneje so se njegovi metodi mnogi posmehovali in skoro bi bila že padla v pozabo. Toda gibanje Maharishija Maheša (po naše: velikega vidca in boga) se je v zadnjih dveh letih spet naglo razširilo po šolah, okuženih z mamili, med živčno raztrganimi poslovnimi možmi in nezadovoljnimi ženami kapitalističnega sveta.

Samo v Zvezni republiki Nemčiji se je povečalo število inštruktorjev njegovega nauka od 20 na 200. Izšlo je se na mednarodnih skupinskih tečajih v tirolskem kraju Kössen ali na Mallorci. Nekateri inštruktorji uveljavljajo v Maharishijev nauk tudi po 150 novincev na leto. Ker se po ameriških raziskavah vsaj ne tako strastni uživalci mamili s TM hitro odvadijo mamili, se tudi oblasti ogrevajo za meditacijo. Na gimnaziji v Garmisch-Partenkirchenu se učenci že dobro leto z »mantra« zataplajo v lastno duševnost.

V tečaju transcendentalne meditacije se vpisujejo poslovni možje, borzni mešetarji, znanstveniki, uradniki in seveda mnogi študentje. Pod gurujevim vodstvom bi se radi rešili vseh mogočih tegob. Nekateri bi radi dosegli duševni mir, drugi se hočejo znebiti želodčnih težav ali odvrniti svoje misli od strahu pred smrtjo. Solnina je različna. Učenci plačajo po 260 Ndin v našem denarju, študentje po 490 in odrasle zaposlene osebe po 900 Ndin za svojo mantrino in napotke za uporabo. Tega denarja ne pobera inštruktor, ampak ena od konkurenčnih si organizacij: S.I.M.S. (mednarodna študentska medicinska družba) ali S.R.M. (gibanje za duševno regeneracijo). Ti organizaciji služita Maharishijevim mednarodnim ciljem in vodita njegova krajevna središča.

Zdi se, da se začetniku ta enkratni denarni izdelek hitro poplača. Omogoči mu vstop v novo, prijazno prihodnost — kar nakazuje že sprejemni obred, za katerega si mora na svoje stroške preskrbeti cvetje in sedeže. Inštruktor prižge kadila in sveče pred fotografijo »vidca« in začne, ne glede na svoj lastni položaj v družbi, prepevati kot Hindu. To je kulturni obred, ki ga zahteva Maharishi, ne glede na to, kako neugodno se počuti novinec. Ta obred naj dokaže, da se pod inštruktorjevim vodstvom dogaja več kot prejšnja draga ključa za duševno osvežitev.

Kar se dogaja v začetnikih ob prvih srečanjih z inštruktorjem, namreč ni tisto, kar mu obljublja Maharishi. V njih se ne sprosti duševna energija, niti se ne rešijo na mah vseh skrbi. Služabniki velikega mojstra

O IZKUŠNJAH S TRANSCENDENTALNO MEDITACIJO

ŠUM IN VRŠANJE V UŠESIH

govorijo, kako so z lahkoto premagali najtežje preizkušnje, vendar pa pozabljajo na hude duševne motnje, nad katerimi se pritožujejo mnogi novinci. To pozabljajo zaradi čvrste strategije. Maharishi zahteva optimizem.

Novinci, ki se pridno dvakrat na dan po 20 minut zatopijo v preiščevanje, sami ugotavljajo, v kaj so se spustili: v nekaj, kar ugodno vpliva na njihovo življenje. Zanje jih mučiti nespečnost, izgubijo voljo do dela, nenadoma ne morejo več prenašati sončne svetlobe, loteva se jih panika zaradi močno okrepljenih dražljajev iz zunanjega sveta. Glasba, ki jim je prej ugajala, se jim upre. Nenadoma se spet pojavijo in celo okrepijo živčne napetosti zaradi že davno prebolelih bolezni.

Maharišijevi učitelji zatrjujejo, da je to čisto normalno. Dvomljivcem vlijejo pogum, naj zdržijo in spremenijo svoje življenje. Premagovanje naporov z mirom, ki je globlji od spanca — ta živčna sprostitelj, ki jo baje dosežemo z meditacijo — ne povzroča poškodb, tolažijo takšni diletantski duševni zdravniki. Govorijo kot psihoterapevti, toda o zapletenosti kakršnegakoli zdravljenja duševnih bolezni nimajo niti pojma. Upov polnemu trpinu naročijo, naj za stabilizacijo vadi poleg svoje mantre dodatne discipline: dihalne vaje (pranajama), katerih učinek je prav tako težko predvideti, in razne čudežne vaje joge, ki jih je iznašel Maharishi in za katere pravi, da so »prilagojene hitremu ritmu modernega življenja«.

Na Mallorci se zbira mnogo ljudi, ki se hočejo rešiti posledic vsakdanjih naporov. Inštruktorji jim svetujejo, naj ne zapravljajo svojega časa na plaži, ampak naj meditirajo v skupinah. Včasih izvaja jogo in dihalne vaje tudi do tisoč iskalcev duševnega miru naenkrat. Njihovo duševno razpoloženje je protislovno: so razdražljivi in napeti, fanatično prijazni, apatični in vznemirjeni. Maharishi imenuje to stopnjevano pogrezanje vase »vrtenje« in trdi, da je v zraku okoli meditirajočih čuti duševna bremena, ki so se jih rešili. Med odmori daje svojim učencem praktične nasvete in razlaga svojo filozofijo. Če se kje zamudi — in to se zgodi pogosto — ga ljudje čakajo zatopljeni v meditacijo, namesto da bi šli na sonce.

Poleg tega je pomembno, pravi Maharishi, da spremenimo prehrano. Mnogo njegovih učencev se hrani tako kot on, makrobiotično. Kdor še naprej je klobase, ne bo razsvetljen.

Mlajši častilci mojstra meditacije na splošno laže dosežejo osrečujoče naraščanje moči. Medtem pa starejši ljudje, zapleteni v na videz neizogibni sistem poklicnih, družinskih in fizičnih zahtev, ugotovijo, da jih preprosta tehnika TM dodatno obremenjuje, ali jim postavlja zahteve, ki jih ne morejo izpolniti. Neka mlada Münchencanka, ki je začela meditirati zaradi svoje občasne migrene, je z grozo začutila, da so bolečine postale še hujše in navsezadnje celo neznosne. Odložila je svojo mantrino in ozdravela.

Na Mallorci je neki novinec med meditiranjem doživel svoj prvi epileptični napad. »Vse se lahko zgodi,« pravi sam Maharishi, kadar ga kdo povpraša o težavah. Neka mlada francoska lepota pravi, da je doživela zelo prijetne meditacije, kadar se je dobro počutila. Toda slabo počutje se je za zaprtimi vrati močno stopnjevalo. Maharishi nikomur ne svetuje, naj opusti meditiranje. Toda pri nenavadnih telesnih pojavih je kljub vsemu najboljša, če vpraša te za svet zdravnika.

Menjavanje slabega in ugodnega počutja je po gurujevim mnenjem znamenje duševnega čiščenja; čim močnejši so, tako pridiga, močnejše je tudi čiščenje. Pri večini meditirajočih ostajajo muke v mejah znosnega. Kadar ni tako, guru svetuje kandidatu, naj premaga krizo svoje meditacije s pasivnostjo: »... ne hodimo iz hiše, ne obiskujmo prijateljev, ne pišimo pism.«

Kdor nekaj mesecev meditira, se giblje v menjajočem se magnetnem polju odrešenja in odpora, kar lahko potrjuje mnogi, ki so se ukvarjali z meditacijo. Če se počuti slabo, si misli, da ti bo nadaljnje meditiranje prineslo izboljšanje, če se počuti dobro, misli, da je vse hudo že za tabo. Z eno besedo, meditirajoči je podoben borz nemu mešetarju, ki pri padcu delnic čaka na preobrat, pri dvigu pa brez konca pričakuje dobiček.

Mahariši ima pred očmi višje cilje kot večina ljudi iz njegovega spremstva. Če drugi govorijo o procesu notranje usklajenosti,

kar bi bilo že samo po sebi veliko — trdi Maharishi, da ima tisti, ki ostane pri stvari, navsezadnje pravico do osrednjega procesa spreminjanja. Po vse ostrejšem zavedanju pride do neomejenega občutka enotnosti s kozmosom, njegovim nihanjem in njegovim prapočetom.

Ne manjka se fizikov in zdravnikov, ki skušajo z znanstvenimi teorijami dokazati, da ima tehnika starega guruja velik vpliv na delovanje krvnega obtoka, živcev in možganov. Harvardski psiholog Robert Keith Wallace je delal poskuse na petnajstih meditirajočih študentih. Ugotovil je, da sta poraba kisika in srčni utrip upadla hitreje kot pri navadnem počivanju. Tokovi v možganih so se spreminjali, kot se sicer spreminjajo le med meditirajočimi menihi zena in jogijih.

Angleški fizik Richard Prosser skuša pojasniti sprostitvev nakopičenih živčnih in telesnih naporov s kvantno teorijo. Tudi profesor fizike Kurt Vanselow z univerze v Kijevu, ki se sam ukvarja z meditacijo, znanstveno upravičuje Maharishijevo modrost. Po njegovem mnenju je vsaka misel, ki se pojavi med meditacijo, ne glede na njeno moč, znamenje, da je prav tako močna obremenitev izginila skozi nekakšno zadnja vrata.

Maharišiju je hitro širjenje njegovega gibanja dalo poleta. Trudi se, da bi svojo filozofijo usidral na ameriških in drugih svetovnih univerzah kot »znanost ustvarjalnega razuma«: vseobsegajočo filozofsko nauko, ki temelji na vsaj štiridesletni tradiciji modrosti indijskih gurujev. Deset ameriških univerz, med njimi Yale, jo je že uvrstilo v svoj študijski načrt.

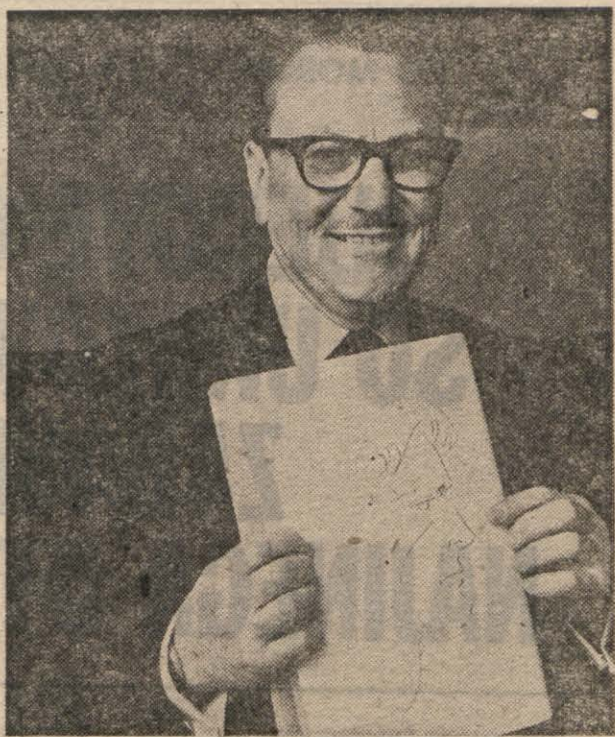
Maharišijeva učenost je prav gotovo neznatna v primeri s to dolgo vrsto modrih gurujev, toda on zna nagovarjati množice kot nobeden od njih. Kot reklamni balon dviga nad svojim poslanstvom geslo, da bo navsezadnje sprostil ustvarjalne moči. Posredovalč hoče med hrepenenjem po preprostem, smiselnem bivanju in ne tako smiselnem kroženju izoblitja. Več meditirajočih doseže, več trošite — tako se po njegovem mnenju da prenašati življenje.

»Želje je treba izpolnjevati,« uči Maharishi. Za dober konec si »uspešne« človek zaželi popolno bivanje. Tudi avtomobil guruju ni odveč. Nič ne nasprotuje, kadar ga pridejo učenci iskat z rolls-royceom in če prav pravi o sebi, da živi mehško življenje, zna ceniti, če mu rezervirajo udobno stanovanje. Prepričan je, da so delavci zadovoljni v tovarnah. Če niso, jim bo pomagalo meditiranje. Protest po njegovem nikomur ne koristi: »Podpiraj oblast, tako si tudi sam močan.«

Njegovi privrženci ga v pisnih imepujejo »Vaša svetost«. Po njihovem Maharishi je uživa v »kozmični zavesti«. Nič več ne meditira. Dve uri budnega sna na dan zadostuje, da obnovi svoje telesne moči. Ker ne bere časopisov, nič ne ogroža njegovega prepričanja. Vse nasilje, vse izkoriščanje in samouničevanje na tem planetu se lahko rajsko obide z mantrino.

Ljudje zganjajo okrog njega pravi kult. Ko je prišel v Kössen, so stare nemške dame strmele vanj skozi gledališka kukala in sklepale roke že davno, preden so ga zagledale. Vsak dan ga v dolgih vrstah čakajo njegovi učenci s cveticami v rokah. Tisti, ki so z uspehom končali šolo meditiranja, širijo njegovo slavo po svetu in ga obdajajo z zlatim sijajem. Toda vsi njegovi učenci niso tako prevzeti. Nekdo je dejal: »Po sedmih mesecih meditiranja so se mi najbolj vtisnile v spomin njegova pripravljenost, da se smeji lastnim slabostim, njegova poslovna spretnost in vztrajnost, s katero zavrača vsa uganja o svoji starosti.«

HIPIJI SO POSVOJILI KRALJA DŽUNGLE

Hogarth je eden najuspešnejših avtorjev risanega Tarzana.

Vrača se Tarzan, kralj džungle. Vrača se v modo. Obeta se nam še in še ponatisov knjig, v katerih so opisane njegove dogodivščine, nad katerimi je vzdihovala generacija iz dvajsetih let našega stoletja. Burne Hogarth, ki je Tarzana ovekovečil na številnih risbah in ki sedaj pripravlja ponatis italijanske izdaje Tarzana, razlaga ponovno zanimanje za junaka romanov Edgara Ricea Burroughsa nekako takole: »Tarzan je del človekove duše, poosebljeno hrepenenje vsakega izmed nas, da bi se rešil enoličnega življenja med sivimi zidovi vlemesta. Ni nadčlovek, temveč je povprečne rasti, njegove prigode so sicer neobičajne, ni pa v njih nič nadnaravnega. Tarzan ni le člen v dolgi verigi junakov risanih romanov, je človek kot na tisoče drugih, a vendar človek, ki si je znal v težavnih okoliščinah pomagati z zdravo pametjo. Njegov pravi dom je divjina, zna pa se gibati tudi v civiliziranem svetu, na katerega gleda malce zaničljivo, saj je civilizacija polna hinavščin, izumetničenosti, sle po denarju in izkoriščanju. Svoboden je le v domači džungli.«

Tudi moderni človek se želi vrniti v naravo. Tarzanovi nazori so podobni nazorom tisočglave množice hipijevske mladine. In v Združenih državah so se prav hipiji odločili potegniti Tarzana iz pozabe. Hogarth: »Za prave otroke cvetja, ne za tiste, ki iščejo blaženost v uživanju mamila. Je Tarzan sinonim za preprostega človeka: je pošten, velikodušen, širokosrčen fant, ki ne kaže nobene želje po oblasti, vendar si tudi ne pusti ukazovati. Vendar je razloček med hipiji, ki skušajo zrušiti red ob-

stoječe družbe, in med Tarzanom, ki je bil vedno zagovornik ustaljenih postav, čeprav le džungelskih, ker je menil, da lahko vlada na svetu red in mir le, če vsi spoštujejo določena pravila.«

Rodil se je Tarzan konec preteklega stoletja. V Angliji je vladala kraljica Viktorija. Darwin je malo pred tem umrl, njegova teorija o človekovem razvoju je še vedno predmet živahnih razprav. Na skrivnostnem črnem kontinentu raziskovalci odkrivajo neznan, velika jezera, znanstveniki vsajajo dvom v srce izobraženega človeka. V dobi dvomov in ob rojstvu novega stoletja je Burroughs napisal prvi zvezek svojega knjižnega opusa o kralju gozdov in mu dal naslov »Tarzan med opicami«. Zgodba pripoveduje, kako se je visoki britanski državni uradnik lord John Clayton Greystoke s svojo mlado ženo vkrca na ladjo, ki naj bi jo bila ponesla v Afriko, kjer je imel Clayton nastopiti službovanje. Med potovanjem pa se je ladijska posadka uprla. Prisilili so lorda Claytona, da se je z ženo izkrcal na zahodni obali črnega kontinenta, približno tam, kjer leži danes Angola. Tu je tri mesece kasneje zagledal luč sveta John Clayton mlajši. Rodil se je v kočici, kamor sta se vsečila njegova starša z nekaj bornega imetja, ki sta ga smela vzeti z ladje. Seveda nista pozabila na knjige. Lord in lady Greystoke sta umrla drug za drugim, ko je bil mali John star leto dni. Za Johna se je zavzela opica Kala. Dala mu je ime Tarzan, to je, Belokožec. Fantič je odrasčal med opicami. Očim ga ni maral, ker se mu je zdel Tarzan izmeček. »Pusti ga,« je govoril svoji ženi Kali, »nikoli ne bo postal opica.«

Toda Tarzan je rasel kot konoplja. Ko mu je bilo deset let, je bil močan kot kak tridesetletnik, znal je skakati z veje na vejo, gugal se je na klanah, spoprijateljil se je s prebivalci džungle: z levom Nurno, z levino Sabor, s slonom Tantorjem. Naposled je spoznal, da je drugačen od svojih prijateljev.

Sprva je mislil, da je pokveka, toda ko je našel v opuščeni koči knjige in se naučil brati človekova znamenja, je spregledal, da je nekaj višjega od svojih prijateljev, bitje, ki mu je dan razum. Govoriti še ni znal. Svoje občutke je ponazarjal z znamenitim Tarzanovim krikom. (Ko so snemali filme, so se tehniki dolgo mučili, preden so na magnetofonski trak zmešali nekaj najprimernejšega, predirljivo glasen visoki »a« operne pevke, prepleten s krikom Johnnyja Weismüllerja in smehom puščavske hijene). Človeka je srečal prvič, ko je naletel na kanibale, ki so ubili njegovo mater Kalo. Tako je živel do svojega petindvajsetega leta. Takrat pa se je na afriški obali znova izkrcala skupina belih ljudi. Burroughs opisuje svojega junaka takole: »Tarzan ima dolge, črne lase, ki si jih nad čelom reže z nožem, da mu ne silijo v oči. Je ravne in somerne postave, mišičast, kakor gladiatorji v starem Rimu, pa hkrati nežno oblikovan kot grški bogovi. Njegova glava je lepa in plemenita, njegove rame široke, pogled v njegovih svetlih očeh pa živahen.« Pravo čudo torej. Težko je bilo najti igralca, ki bi se natanko prilagel Burroughsovemu opisu, toda nekako so jih v dolgih letih slave Tarzanovih filmov našli petnajst, med katerimi je še vedno najslavnejši Johnny Weismüller, štirikratni olimpijski prvak v plavanju.

Kljub svoji telesni moči je bil Tarzan čuteča in mila duša. Ko je prišel v stik s civilizacijo, se je tako prilagodil novemu življenju. Naučil se je šestih jezikov, odličnega vedenja, brezhibnega oblačenja. Toda nikoli ni v njem ugasnila želja po divji džungli, v kateri bi lahko spet živel odet le v krznen predpasnik okrog ledij in oborožen z nepogrešljivim nožem.

Med belci, ki so se izkrcali na afriški obali, je bila tudi mladenka po imenu Jane Porter, prva in edina ženska v Tarzanovem življenju. Kralj džungle je rešil Jane iz krempljev neke gorile in se v lepo dekle takoj zaljubil. Minila pa so leta in leta, preden sta se Tarzan in Jane spet znašla v Afriki, odločena, da bosta odslej živela skupaj. To je silno razburilo duha viktorijanskih in puritanskih bralcev. Burroughs je hitel popraviti zamujeno: koruzniški par je združil svojo ljubezen v pravem, legalnem zakonu. Nekaj tudi zato, ker je bil že na poti John Clayton III.

Zgodba je blede in neverjetna. Če bi jo napisal avtor danes, bi se za Tarzana komaj kdo zmenil. V začetku dvajsetega stoletja pa se je Burroughs s svojim edinstvenim junakom povzpел na mesto najbolj priljubljenega pisatelja manj zahtevne literature.

Burroughs je bil svojevrsten človek. Pripoveduje Burne Hogarth. »Rodil se je v Chicagu leta 1875. Če si ne bi bil izmislil Tarzana, bi bil v življenju žalostno končal. Doživljal je neuspeh za neuspehom. Poskušal se je vpisati na vojaško akademijo West Point, pa so ga zavrnil. Vpisal se je v konjenico, da bi bil bliže pustolovščinam, pa so mu dodelili pisarniško vojaško službo. Preživel je na tisoč načinov. Izpiral je tudi oregonski pesek in iskal zlato. Nikoli v nobeni stvari ni uspel. Manjkalo mu je vztrajnosti, vsega se je hitro naveličal. In vendar je bil sposoben človek. Med tavanjem skozi življenje se je tudi poročil in postal oče dveh otrok. V svojem obupu je začel pisateljati. Izmisljal si je najbolj neverjetne zgodbe, o čudnih ljudeh in sanjskih krajih. Kasneje je dejal, da si je z izmisljanjem takšnih zgodb krajšal dolgočasje. Leta 1911 je napisal zgodbo, ki se dogaja na Marsu. Objavili so mu jo v reviji

All Story in mu plačali štiristo dolarjev honorarja. Leto dni kasneje je v isti reviji izšel »Tarzan med opicami«. Zanj je dobil Burroughs tisoč dolarjev. Pravo premoženje. Že leta 1930 pa je bil Burroughs milijonar, eden najbogatejših ljudi v Združenih državah Amerike. Sezidal je mesto Tarzana v okolici Los Angelesa. Tik pred smrtjo, leta 1950, je narekoval enemu svojih življenjskih prijateljev: »Sem eden tistih, ki pridejo vedno šele takrat, ko je požar že pogorel.«

Burroughs ni nikoli prestopil meja svoje domovine. Se na misel mu ni prišlo, da bi bil odpotoval v Afriko in vili več resničnosti v svoje zgodbe o Tarzanu. Sicer pa, zakaj bi postavljali na resnična tla junaka, ki se je tako trdno usidral v domišljiji dveh generacij bralcev.

Tudi jaz si nisem nikoli želel videti Afrike,« priznava Burne Hogarth. »Kaj bi si pa pomagal s tem? Iz izkušnje vem, da še nikoli nisem narisal drevesa tako, kot sem ga videl v gozdu. Svinčnik mi je kar sam plesal po papirju, nastajala so skrivnena debela, velikianski listi, cvetje, ki ga v naravi ni. Iz takšnih sestavin sem zgradil Tarzanov svet. Vijoličaste korenine, ščitaste listi, piezake, skratka pokrajina, ki zahteva gibanje, prvobitno akcijo. Tarzanov svet pa je predvsem gibanje in akcija.«

Hogarth je začel risati Tarzana, ko je imel Burroughsov junak za seboj že dvaindvajset let uspehov v knjigah, osemnajst let filmske kariere in deset let preteklosti v izredno priljubljenih ameriških risanih romanih. Prvega Tarzana je narisal Clinton Peete za ovitek knjige »Tarzan med opicami«. Ta junak je bil mešanica Samsona in Indijanca iz plemena Sioux, oči so mu izstopale, tako se je naprezal, da bi zabodel leva, plave lase pa mu je povezoval na čelu trak. Leta 1922 je Harold Foster priredil zgodbo o Tarzanu za roman v slikah. Po Fosterjevem Tarzanu se je zgledoval tudi Hogarth, ki je ustvaril modernega Tarzana leta 1936.

Hogarth je bil znan ilustrator in se je spoznal na svoj posej. Diplomiral je na umetnostni akademiji v Chicagu, občudoval je Michelangela in velike baročne umetnike. Njegov Tarzan je bil občudovanja vreden mišičast fant popolne rasti, ki je izžareval moč in pogum. Njegov čas se je ustavil, ko je bil star 30 ali 40 let. Od tedaj dalje se Tarzan ni več staral, do danes je ostal na višku svojega telesnega in duševnega razvoja. Na njegovem telesu ni opaziti niti ene same brazgotine, čeprav se je moral dostikrat bojevati. Hogarth meni, da se je Tarzan po vsaki prigodi znova rodil, nov in mlad, saj pooseblja željo po pustolovščini. Tarzan se je včasih nasmejal, smejal se ni nikoli. »Tarzan nosi v sebi žalost, ki mu jo povzroča zavest, da je na svetu toliko zla,« pravi Hogarth. »Morda sem vili vanj tudi nekaj svoje duše in svojih spoznanj.«

Poleg knjižnega in risanega Tarzana je bil v svetu zelo priljubljen tudi filmski junak Tarzan. Upodabljali so ga, kot smo že omenili, sami stasiti moški, ki pa so znali bolj razkazovati mišice in telovadne sposobnosti kot igrati. Prvi med njimi je bil Elmo Lincoln, največ filmov (dvanaest) je posnel Johnny Weismüller, po Burroughsovem mnenju pa je bil najbolj podoben junaku njegove domišljije Hermann Brix. Zadnji slavni Tarzan je bil Lex Barker, na televiziji pa ga upodablja Ron Ely, ki je še posebej priljubljen med nemškimi televizij-skimi gledalci.

Filmski Tarzan je bil le blede slika junaka iz romanov,« pravi Hogarth. »Spremenili so ga v polzver, ki govori v enozložnicah, bil je podivjan analfabet, v zadnjih filmih pa tabornik, ki varuje gozdne zivali pred nasilnimi lovci. Burroughsov Tarzan pa je bil drugačen. V sebi je nosil poslanstvo resnice, da so dobri, plemeniti ljudje vedno prijatelji. S tem poslanstvom se vrača tudi k sodobni generaciji.«

Tak je bil Tarzan, ki ga ponovno odkriva tudi sodobna, mlada generacija: močan, lepo razvit, pameten, spreten, predvsem pa plemenit.

NJEGOVE OČI SO UKAZOVALE: ZADAVI NAJINEGA OTROKA!

»Svetu morava dati znamenje,« pravi mož s fanatičnim pogledom. »Znamenje, da se bodo brezbrizna srca zgrozila.« Po večerji sedita v dnevni sobi: bremenski mehanik Heinrich A., star štirinajstleten let, in njegova devetindvajsetletna žena Christa. »Kot tolikokrat se pogovarjata o zlu, ki mu je izpostavljen velik del človeštva.

»Kakšno znamenje misliš?« vpraša Christa. Moža ne samo ljubi, ampak ga spoštuje kot boga.

»Mislim na žrtvovanje otroka,« reče mož. »To bi ljudi zdramilo.«

Žena ne ugovarja grozljivemu predlogu. Nikoli, odkar sta poročena, ni imela drugega mnenja kot njen mož. Kot hipnotizirana mu sledi, ko gre v sosednjo sobo. Tam se igrajo njuni štirje otroci. In z njimi rejenka, štiriletna Frederika, hčerka nekoga pastora.

Heinrich A. poboža otroke po laseh. In nato se nenadoma zgodi grozota: pograbi Frederiko in jo vzdigne. Njegovi roki jo zgrabita za vrat. Niti besede mu ni treba reči: njegove žareče oči povedo vse. Najprej ošinejo ženo in nato čvetočnega Markusa. In te oči ukazujejo ženi: stori z najinim sinom enako! Christa ima zelo rada svoje otroke. Toda moževi volji se ne more upreti. Kot da bi jo vodila nevidna sila, se z rokami oklene otrokovega vratu.

Sedaj oba stiskata, mož in žena.

Christa kasneje pred sodiščem: »Nič več nisem mogla misliti. Sploh nisem vedela, kaj se dogaja. Šele ko mi Heinrich ni več gledal v oči, sem lahko spustila Markusa. Toda bil je že mrtev.«

Drugi trije otroci so med strašnim prizorom jokali. Sedaj jim oče reče: »Pojdite spat!« Tudi on in žena gresta v posteljo. Okrog enaindvajsete ure Heinrich vstane: »Počistiti morava tempelj.« Mrtvo Frederiko vrže z balkona na zasnežen travnik. Ven pomeče tudi gramofonske plošče, knjige, radio. Potem položita malega Markusa na posteljo, ki jo okrasita s cvetjem in okrog nje prižgeta sveče.

Zjutraj najdejo sosedji mrtvo deklico na travniku. Obvestijo policijo. Policaji vedo: Heinrich A. velja za idealista. Tri leta je delal v okviru pomoči nerazvitim v Libanonu. Po vrnitvi je skušal ustanoviti organizacijo za pomoč lačnim ljudem, vendar ni imel večjih uspehov.

Heinrich A. sprejme preiskovalce zelo mirno. »Da, žrtvovala sva oba otroke,« prizna. In utemeljuje svoje dejanje: »Kaj pomnita dva mrtva otroke, če ju primerjamo s petnajst tisoč otroki, ki umro od lakote v raznih delih sveta.« Na travniku najdejo preiskovalci gramofon in na njem ploščo z naslovom: »Sveti, ki trpijo zaradi preganjanja.«

Christo A. se decembra 1969 v Bremenu obsodili na osemnajst mesecev zapora zaradi uboja v stanju zmanjšane prištevnosti. Njegova moža niso mogli postaviti pred sodnika. Psihatri so ugotovili, da je duševno bolan. Zločin je zagrešil zaradi religioznih in seksualnih blodenj. Odpeljali so ga v zavod za duševne bolnike.

Neka njegova pripomba je zelo pomembna. Dejal je, da je bil med dejanjem močno spolno razburjen.

Zdi se, da daje ta mešanica spolnosti, religije in načrtov za zboljšanje sveta ploščna tla za obredne umore — posebej, če se ji pridružio še mamila. Spomnimo se samo najgrozovitejšega množičnega umora zadnjih pet let: na članje Mansonove tolpe v Los Angelesu leta 1969...

»Ta primer je nenavaden in bizaren!« so bile prve besede sodnega izvedenca Thomasa Nogouchija, ko je prišel na prizorišče zločina v vili Polanskega. Pred njim je ležala mrtva noseča filmska igralka Sharon Tate s 23 vbodi po telesu. Poleg nje frizer Jay Sebring, čuvaj Vojtek Frykovski in ljubka Abigail Folger, hčerka bogatega trgovca. Vseopovod kri. Vse žrtve so imele rane po stegnih, prsih in na hrbtu. Zunaj na vrtu je ležal Steven Earl, ustrelen za krmilom svojega avtomobila.

Friederich Hacker, psihiater na univerzi Južna Karolina, je izjavil, brž ko so mu povedali podrobnosti: »Ta zločin so lahko zagrešili le psevdoreligiozni, začasno neprištevni storilci.« Ko so prijeli člane tolpe, se je pokazalo, da je bila njegova domneva pravilna.

Charles Manson, star šestintrideset let, ki je dal ukaz za morijo, je bil poglavar okultistične sekte. Pri skupinskem seksu in molitvah, pri meditacijah in s kulturnimi obredi se je pustil častiti kot Jezus in satan obenem. Njegove ljubice niso bile podložne le v spolnem, ampak tudi v religiozno-ideološkem pogledu.

Charles Manson se je pred sodiščem zagovarjal od srede julija 1970 do 30. marca 1971. Poleg njega so bile obtožene Susan Atkins (22), Patricia Krenwinkel (23) in Leslie van Houten (21) — kot njegova živa sredstva za umor. Zaradi petih umorov v vili Polanskega in umora lastnika samopostrežne trgovine La Bianca in njegove žene so bili obsojeni na smrt.

Obredno ozadje teh umorov ni prišlo popolnoma na dan, kljub temu, da se je državni tožilec Bugliosi venomer trudil, da bi osvetlil satansko ozadje. Glavna priča Linda Kasabian (21), sodelavka iz Mansonovega okultističnega gnezda, se je med pričevanjem spretno izmikala. »Vsi smo mu bili pokorniki!« »Kar je rekel, je bilo prav!« »On nam je razodel poslednje resnice!« »Hoteli smo se osvoboditi!«

To bi lahko seveda vzeli za neumno čevkanje. Podobne besede lahko slišimo vsepovsod v hipijevskih krogih, v New Yorku prav tako kot v Londonu ali v Bežanici na Schwabingu.

A Linda Kasabian noče povedati vse resnice, ker se boji. Boji se za življenje. Njen nekdanji vodja sicer čaka na smrt, njega se ji ni treba več bati, zato pa se boji drugih pripadnikov njegove morilske vere.

Zanimiv namig v zvezi s tem ni prišel iz Združenih držav, ampak iz Zahodne Nemčije. Charles Manson je spadal med zarotnike »asasinistov«. Njegovi religiozni zločini so tipični za pripadnike te skrivne morilske sekte.

Informator, ki ve več o tej sekti, pripada okultnemu »krožku deveterice«. Takole pravi: »Assassin je francoska peseda za morilca. Asasinisti so uživali hašiš. To je mohamedanske sekte morilcev, ki so jo osnovali okrog leta 1030. Člani so slepo vdani velikemu mojstru in po njegovih navodilih izvršujejo pod vplivom mamil zavratne umore...«

Vodja asasinistov, veliki mojster, se je večkrat imenoval »Stari s hriba«. Živel je v nedostopnem bivališču v gorah, od koder je vodil napade, ropanja, umore in spolna zverinstva. Specialiteta te sekte je bila, da so zabodli »sad ljubeznik« v telesu nosečnice (kot pri Sharon Tate). Do leta 1258 so asasinisti strašili po islamskem svetu. Neki potomec Džingiskana je nato požgal morilsko gnezdo »starega s hriba«. Nasledniki asasinistov še danes živijo v Perziji in Indiji.

Kakšni so dokazi, da je Charles Manson res pripadal sekti asasinistov? Skrivnostni informator iz »krožka deveterice« opozarja na podobnosti: »Nekoč stari s hriba — danes Jezus-satan Manson. Takrat mamila — danes mamila. Takrat obljuba blaženosti v mamilu — danes obljuba paradiža, doseženega z nekakšno revolucijo. Takrat kot danes oblastiteljnost voditelja. Manson nam je pokazal, kako delajo moderni asasinisti v Ameriki. Linda Kasabian ve, da so v Kaliforniji še drugi slepi privrženci te sekte. Njih se boji.«

Zakaj so Mansonovi asasinisti izbrali za napad prav vilo igralka Sharon Tate? »Pri mer je jasen: mož Sharon Tate Roman Polanski je posnel filme groze, kot sta »Rozemarijin otrok« in »Ples vampirjev«. Sharon Tate je v nekaterih od njih igrala pomembne vloge. Poznavalec skrivnih nauk je iz scenarija lahko sklepal, da ve Polanski marsikaj o starih magičnih kultih.«

Skrivnostni mož iz »krožka deveterice«, ki

OBREDNI UMORI ŽE PRED 20.000 LETI — tri lobanje moškega, ženske in otroka z natanko enakimi poškodbami so ležale v zemlji obrnjene v natanko isto smer. Vse tri glave so bile odsekane od trupa med četrtem in petim vratnim vretencem.

je dal podatke, je trdno prepričan: »Manson je hotel Polanskemu zapreti usta. Polanski naj bi ljudem ne izdal več nobenih skrivnostnih nauk. Skrivnostni nauk pripadajo izbrancem! To je neizprosno pravilo med magičnimi zarotniki. V zgodovini sekt je že dostikrat prišlo do krvavih obračunov, ker je kak član izdal preveč skrivnosti svojega kroga. Morilci, ki so napadli Sharon Tate in njene prijateljke, so hoteli ubiti Romana Polanskega. Toda on je bil na potovanju.«

Te teorije seveda ni mogoče dokazati z matematično natančnostjo. Toda marsikaj govori v njen prid.

Vprašanje informatorju: Ali se ne bojite, ko takole izdajate skrivnosti?

»Ne. Kajti le trije ljudje vedo, da pripadam »krožku deveterice«. In ti trije bodo molčali.«

Ali izvršujejo skupine okultistov tudi obredne umore?

»Da! Vsak dan morijo. Nihče ne ve, koliko obrednih umorov je vmes. In vsak dan gredo ljudje prostovoljno v smrt. Nihče ne ve, koliko ljudi stopi iz tostranskega življenja na ukaz okultističnih apostolov...«

Samomor na ukaz! Berlinski zdravnik in psihoterapevt Klaus Thomas spada med svetovno znane raziskovalce vzrokov za samomor. Ugotovil je tisoč in več motivov za samomor, ki jih je znanstveno obdelal. Thomas pravi: »Tudi prenapeto religiozno sektaštvo lahko vodi v samomor.«

Med študijem verskih spisov je mlada berlinska učiteljica sredi noči zaslišala glas, ki ji je ukazal: »Skoči v reko!« Odšla je iz hiše in taval ob bregu reke Spree. Policijska patrulja jo je rešila prav v trenutku, ko se je pripravljala, da bo skočila v vodo.

Neka tridesetletna ženska je opazila čudne slike in druge pojave v svojem

stanovanju. Nekega dne so te slike »spregovorile«. Slišala je zahtevo, naj gre v smrt. Nekaj tridesetletni referent, ki je proučeval spiritistične nauke, je med meditacijo zaslišal glas iz svojega srca: »Pojdi za križanim!« Nekaj dni je taval naokrog, toda se pravočasno so ga rešili.

To so trije primeri izmed neštevilnih. Te tri ljudi so rešili. Drugi pa gredo v ukazano smrt, ne da bi prišlo ozadje njihovega dejanja na dan. Kajti samomorilci odnesejo psevdoreligiozne motive s seboj v onostranstvo.

Obredi! Kje se začne? Kje se konča? V era v okultno nima meja. V Wuppertalu, Zahodna Nemčija, se je pustil neki blaznež pribiti na križ, »da bi izkusil sladke muke Kristusove smrti«. Nekdo drug je razdal vse svoje premoženje in začel beračiti. Neke mrzle zimske noči so ga našli zmrznjenega, z blaženim smehljajem na ustnicah.

V Zahodni Nemčiji so našli truplo nekega mladeniča, ki je imel razparan trebuh. Policija je ugotovila, da je kmet Kyrill Dschuss umoril mladeniča, da bi iz njegovega trupla izrezal mast. Potreboval jo je za luč v okultne namene. Po magičnih izročilih varuje luč iz človeške masti, da ne odkrijejo zločinov...

V San Fernandu na Filipinih se je dal neki delavec letos že četrty pribiti na križ. Juanito Pering, star enaintrideset let, je imel na sebi škrlatno rdečo oblečilo. Oprtal si je križ in ga bos odnesel na grič. Pomagači so mu zabili debele žebelje v roke. Kot je sam povedal, se je hotel tako zahvaliti, ker je ozdravel po hudi bolezni...

Okultno magični rituali! Pri mnogih ljudih so nepremagljiva potreba. Ni nujno, da so vedno povezani z nasiljem, zločinom in smrtjo. Toda na začetku iskanja okultnega, nadčutnega tudi morilci niso vedeli, kam jih bo pripeljala njihova pot.

Tega dne se je visok, suh, temen človek v širokih hlačah in s torbo pod pazduho toliko prepeljavajal z dvigalom, da sem postal nanj pozoren. Še posebej, ker sem vedel, da je ta človek Nipsey Tarco in da je njegova mapa na policiji že precej debela.

Edini, ki ga je opazil in se zanj začel zanimati, sem bil torej jaz, Mark Stade, bivši detektiv. V veži, kjer so bili vhodi v dvigala, sem prodajal časopise. Delo sem dobil po zaslugi svojega starega prijatelja Maneya, ki je bil ta čas na počitnicah na Floridi.

Odkar se mi je zgodila tista nesreča, ko sem v spopadu z nekim norcem izgubil levo roko in tako postal nesposoben za službo v policiji, nisem več vedel, kaj naj sam s seboj počnem. Zato sem z veseljem sprejel mesto prodajalca časopisov. Zdravniki, ki so se z menoj ukvarjali, so menili, da je takšen posel naravnost idealen, če naj se postopoma spet privadim na normalno življenje.

Stopil sem iz luknje, v kateri sem tical, da bi si Nipseya bolje ogledal. V veži sem pogledal na uro. Še pet minut, pa bo čas za kosilo: postopje se bo v trenutku izpraznilo, in Nipsey se bo utopil v gneči. Skozi stekleno steno sem videl uradnike v sosednjem poslopju, kjer je bila banka.

Nenadoma je stopil iz dvigala Nipsey, stopil v banko, se postavil k enemu od okenc in spustil torbo knogam. V tem trenutku je preplavila vrata množica, ki se je gnetla na kosilo.

Stopil sem k vratom in zagledal čudnega tiča, ki je prav ta hip stopil v banko in se postavil k Nipseyu. Videti je bilo, da se pogovarjata, potem pa sta zamenjala se aktivki. Tudi drugega sem poznal: bil je Hromi Harry. Z Nipseyevo torbo v rokah je odšel k najbolj oddaljenemu vходу, medtem ko se je Nipsey z njegovo torbo spet vrnil v našo vežo in stopil k najbližjemu dvigalu.

Pogleda sta se nama ta hip srečala. Ne da bi Nipsey spremenil poteze, je za trenutek postal, potem pa je stopil v dvigalo. Vrata so se mi zaloputnila pred nosom.

V tem trenutku so zavile policijske sirene. Stekel sem iz stavbe in zgrabil za roko prvega človeka, ki je prišel mimo. Bila je čedna temnolaska, ki je hitela na kosilo.

»Ne bojte se,« sem ji dejal. »Prosim, pokličite prvega policijskega agenta, ki ga boste srečali... katerega koli... Boste?«

Z lepimi ženskami nisem imel nikoli težav in tako je bilo tudi to pot. Nasmehnila se mi je, pokimala in odšla naprej.

Pripeljala mi je starega prijatelja Tompkinsa.

»Glej ga, Mark! Vesel sem, da te spet vidim!« me je pozdravil.

Pokazal sem na množico, ki se je zbrala na cesti:

»Kaj se dogaja?« sem ga vprašal.

»Oropali so bližnjo draguljarno.«

»Mislim, da sem lopova videl,« sem mu dejal. »Toda tudi, če ga boste ujeli, najbrž ne boste našli pri njem ničesar. Plan je najbrž nekje zgoraj, v rokah prijateljice, ki se imenuje Nipsey Tarco. Zamenjala sta torbi.«

»Si prepričan?«

»Ne. Pripovedujem ti le tisto, kar sem videl in kar iz tega sklepam. Kdo vodi preiskavo?«

Tompkins je skomignil:

»Najbrž Barnice. Tvoja prijateljica me je našla, še preden sem mogel to zvedeti.«

»Potem ga pokličiva in pustiva, da reši zadevo sam.«

Tompkins se je odpravil, pa sem ga ustavil:

»Ne, ne! Če bo prišel Nipsey dol, medtem ko boš iskal Barnicea, bom jaz opelel. Brez muke se me bo otresel. Boljše bo, da ti poskrbim za vežo v banki, jaz pa bom ostal tule. Najina lepa prijateljica bo tako ljubezna, da bo poiskala še Barnicea.«

»Kako vam je ime?« je vprašal Tompkins.

»Diana Beverly.«

»Gospodična Beverly, bi bili tako ljubezni in stopili v draguljarno?«

Odšla je in se kmalu vrnila z Barniceom. Bil je vitek in hladnih oči in bolj kot na policaja je spominjal na reklamnega agenta. Čeprav je bil mlajši od mene, je že imel mesto samostojnega inšpektorja. Napredoval je naglo in bil deležen slovesa, za katerega sem sodil, da je pretiran. Nikoli mi ni bil kaj posebno prijazen.

»Mark!« je dejal. »Videti si čudovit!«

»Kakšen diplomat!« sem pomislil in po tistem sem mu malce zavidal. Natanko sem vedel, kakšen sem videti po treh mesecih bolnišnice, tale tu pa mi govori, kako me je samo zdravje! In kar je bilo pri stvari najlepše: videti je bilo, da to tudi resnično misli.

»Joe,« sem mu dejal. »Imaš opis tipa, ki je oropal draguljarno?«

»Vem le, da je srednjih let... zgrb-

STEVEN VASILIK

SREČNI TEPEC

»In če je to Hromi Harry?«

Barnice me je presenečeno pogledal. »Ne verjamem. Hromi Harry nikoli ne dela sam.«

»Saj ni bil sam. V banki ga je čakal Nipsey Tarco. Zamenjala sta torbi, bilo je minuto po vltomu.«

»Si to videl?«

»Joe,« sem mu odvrnil, poln potrpljenja, »izgubil sem levico, vida pa niti malo. Torej, videl sem! Prav tako sem videl, da je Nipsey stopil v eno od naših dvigal in izginil nekam gor. Če kaj vem, je še vedno gori, kajti moral bi bil iti skozi vežo, drugega izhoda ni. Pol ure se je vozil gor in dol, preden je srečal Harryja. Najbrž sta presrečna, da jima je posel uspel... Kaj sta odnesla?«

»Drago kamenje. Za dvesto tisoč dolarjev...«

Barnice je postavil k vsakemu izhodu iz veže po enega agenta, drugi pa so stekli po stopnicah.

Nipseya so kmalu dobili. To sem tudi pričakoval. Toda torbe ni več imel. Ko so ga odpeljali, je ostro protestiral.

K meni je stopil Barnice:

»Aretiral sem ga le na osnovi tvoje izjave. Če torbe ne bomo kmalu našli, ga bom moral izpustiti.«

»Torej jo najdi!«

Barnice je izbuljil oči.

»Joe, saj se norčuješ iz mene! Tole poslopje ima štirinajst nadstropij in kdove koliko pisarn, da ne govorim o morebitnih sokrivcih. Bilo bi dela za ves dan, ali pa še za dalj.«

Nasmehnil sem se in dejal:

»Dajva, pogodiva se: dal mi boš deset odstotkov vrednosti, jaz pa bom preiskal poslopje. Seveda bom dobil odstotke le, če bom našel torbo!«

Barnice je zmaljeval z glavo.

»Še vedno ne morem verjeti, da se je tako bednima lopovoma posrečilo tako sija-

jen rop. Tadvu sta tako kratke pameti, da se še v metroju ne znajdetu! Najbrž si je zadevo izmislil kdo drug. Toda kdo? Rekel bi, da najbrž nekdo iz poslopja.«

»Dvomi,« sem dejal. »Tu delajo pošteni ljudje: odvetniki, reklamni agentje, ljudje iz zavarovalnic... Toda zdaj je najvažnejše, da najdemo torbo, še preden jo bodo vzeli.«

Barnice se je strinjal in opozoril agente, naj pazijo, da ne bi kdo odnesel torbe.

Vse se je spet umirilo. Večina uslužbencev se je vrnila na delovno mesto. Predstavljaj sem si Barniceove ljudi, kako se mučijo in iščejo dragoceno torbo od nadstropja do nadstropja.

Pri takšnih opravilih sem prebil dvajset let in v zahvalo sem dobil pokojnino, ki še za golo življenje ni dovolj. Utrujeno sem se nasmehnil in pomislil, da bi bil lahko tudi umrl, tako pa mi je ostala vsaj ena roka. Toda človek z mojimi izkušnjami bi le lahko še precej storil. Potreboval sem le zdrav razum in pravi način, da ga uporabim.

Dvignil sem pogled in zagledal, kako se visoko gori nekdo s torbo v rokah pomenkuje s policistom, potem pa je tisti zakoračil proti dvigalu.

»Kdo je to?« sem vprašal.

»Zrtev,« je odvrnil Barnice. »Lastnik draguljarne. Šel je obvestiti zavarovalnico. Ta človek ne izgublja časa. Toda zavarovalnica mu bo plačala le, če bomo mi potrdili, da je nakit dokončno izginil.«

»Nakit ni izginil. Nekje v stavbi je.« Sam pri sebi sem se smejal: zakaj ne bi dal Barniceu povoda za razmišljanje? »In kaj, če je tretji človek prav tale? Plačal je dvema nepridipravoma, da sta ga oropala, prej pa so se dogovorili, da bo ostala torba z nakitom v našem poslopju. Našel jo bo na dogovorjenem mestu, ko bo prišel obvestiti zavarovalnico. Tako bo spet prišel do nakita, dobil pa bo tudi zavarovalnino. To je resnično zvita poteza, kako

priiti iz težavnega finančnega položaja, in zdi se mi, da je tale fant resnično v slabem finančnem položaju.«

Barnice me je ježno pogledal in odšel k enemu od dvigal. Tedaj se mi je posvetilo. Stekel sem za njim in hkrati z njim stopil v dvigalo. Pokazal sem mu dno kabine, pravzaprav na odprtino za popravila. Brnil sem v desko, in deska se je malo premaknila. Barnice je zažvižgal.

»Zdaj veš, zakaj se je Nipsey kar naprej vozil z dvigalom,« sem mu dejal. Vsako od teh škatek je mogoče odpreti z nožičem ali novcem. Ker ni vedel, s katerim dvigalom se bo peljal po ropu, je za vsak primer pripravljen vse kabine. Stavim, da ta hip torba roma gor in dol v enem od dvigal.

Barnice je odstranil desko in pomolil roko v luknjo, a razen prahu ni zatipal ničesar.

Stopila sva v drugo dvigalo, tudi tu ni bilo nič.

Torbo je našel v petem dvigalu.

»Pusti jo, kjer je bila, Joe,« sem predlagal. »Nipsey jo je pustil tu z določenim namenom. Zakaj ne bi počakali, da bi videli, kdo jo bo vzel?«

Barnice se je počohal po glavi.

»Prav imaš, Mark. Eden od mojih ljudi bo na strehi, dva pa bom pustil v veži. Ne more se nam izmuzniti.«

»Pa srečno,« sem se mu zasmejal. »Jaz grem prodajati časopise, to je zdaj moj vsakdanji kruh.«

Veža je bila malone povsem prazna. Odšel sem v toaleta v drugem nadstropju in tam našel nakit. Vzel sem ga iz papirnatega ovitka, kamor ga je spravil Nipsey. Zaklenil sem se in drago kamenje pazljivo razmestil v majhne predalčke na pasu, ki sem si ga dal posebej izdelati prav v ta namen.

Dvesto tisoč dolarjev! Za izgubljeno roko ta odškodnina sicer ni velika, poplačala pa bo trud zadnjih treh tednov. Moral sem prepričati Maneya, naj gre na počitnice, in pridobiti za sodelovanje Nipseya in Hromea Harryja. Predvsem pa je bilo to maščevanje starešinam na policiji, ki so dvakrat zavrnilo mojo prošnjo za povišanje.

Škoda, Barnice se ni oprijel mojega namiga, da je lastnik draguljarne sam pripravljen rop. To bi bila lepa šala. Edini kritični trenutek vse operacije je bil tedaj, ko je hotel Barnice odpreti torbo. Na srečo sem ga prepričal, naj jo pusti tam, kjer je bila. Pravzaprav sem pričakoval, da jo bo sam našel, saj sem mu do podrobnosti opisal Nipseyevo vozarjenje z dvigalom. Toda Barnice ni bil nikoli prav posebno bister, čeprav je v službi tako naglo napredoval.

Hotel sem si le še privoščiti zadovoljstvo in se sprehoditi po veži z nakitom okoli pasu, medtem ko bodo policaji pazljivo oprezali, kdo bo pobral torbo iz dvigala.

Seveda bi bil lahko izpeljal rop tudi drugače, bolj preprosto. Toda potem ne bi občutil tolikšnega zadovoljstva. Hotel sem to izpeljati pred nosom policije in še posebej sem si želel, da bi bil poleg Barnice.

Pazljivo sem si namestil pas, si zapel srajco in jopico ter stopil iz toaleta.

Zdrnil sem se, ko sem poleg vrat nenadoma zagledal Barnicea. Stal je tam prekrizanih rok in me motril z ledenim pogledom.

»Tu vsekakor ne želim škandala, Mark, poleg tega pa nam tudi ni do tega, da bi te mučili. Vemo, da si še nisi povsem opomogel.«

Ubil bi ga, Ne zato, ker me je spregledal, bolj zato, ker se je znašel tu, kjer bi se ne bil smel. Oh, ko bi imel obe roki!

»V redu, Joe,« sem dejal in odšel za njim.

Z dvigalom sva se spustila do garderobe. »Preišči ga!« je ukazal enemu od agentov.

Tista je seveda brez težav našel pas in ga predal šefu, ki je bil zdaj že odlične volje.

»Bi rad vedel, kako sem uganil?« me je vprašal sladko.

Pokimal sem.

»Preveč naključij je bilo. Prvič: znašel si se prav tu, v tej veži. Potem, videl si Nipseya, videl si, kako sta zamenjala torbi. In ti, Mark, ti si bil med tistimi policaji, ki jim je bistvo zadeve vselej uslo. Zdaj pa nenadoma takšen prenikav razum! In kako naglo si se spomnil na odprtino v tleh! Takoj sem uvidel, da ti nekaj smrti. Zakon verjetnosti...«

Odmahnil sem, Nisem hotel poslušati njegovega čvakanja. Tudi to pot je imel svojo noro srečo. Namesto da bi me bil poslušal in bil pozoren na prazno torbo, kar bi bilo edino logično, je šel za menoj v toaleta!

Tepec, ki ima srečo! In potem mi blebata o verjetnostnem zakonu! Le policija lahko tupa med seboj takšne bedake!

ZVIZEZDA
majoneza

IZ SVEŽIH JAJC
S POPROM

za tiste, ki imajo radi
pikantne okuse

JAMES HADLEY CHASE

MOŽ Z MODRIM OBRAZOM

3. NADALJEVANJE

Dejstvo je, da bi bil lahko mnogo ceneje dobil prazen lokal na koncu ulice, potemtako je moj lokal najel le zaradi njegove lege. Poleg mene je bila na eni strani majhna draguljarna, na drugi pa trafika. Ali imajo ti možje v načrtu rop? Ali nameravajo vlomiti v draguljarno skozi steno moje delavnice? Bilo je komaj verjetno. Imel sem tam v popravilu svojo uro, zato sem vedel, da v trgovini nimajo kaj prida dragocenih predmetov. In trafikant? Tudi nepomemben; poleg tega mi je lastnik nekoč omenil, da bo opustil trgovino.

Mogoče pa imam prebujno domišljijo? Vse bolj sem bil radoveden. Ko bodo ponoči odšli, bom skušal odpreti vrata in si ogledati prostor.

Med večerjo je Ann nenadoma dejala: »Jutri se odpeljem k materi, Harry.«

Začuden sem jo pogledal.

Enkrat na mesec se je Ann odpeljala v Leytonstone in ostala čez noč pri materi. Pozabil sem, da je že prišel ta dan. Takoj sem pomislil na Glorio. Bil je refleks, proti kateremu nisem mogel nič; takoj sem odgnal to misel, prišla pa je tako spontano in silno, da sem se prestrašil.

»Čisto sem pozabil,« sem rekel in se trudil, da bi govoril mirno. »Prav, kakor želiš, Ann.«

»Če ti je ljubše, da ne grem, bom ostala tu.«

»Seveda moraš tja, Saj te pričakuje.«

»Lahko bi ji brzojavila.«

Pogledal sem jo in nagubal čelo.

»Zakaj, za božjo voljo? Saj greš vsak mesec, Ann.«

»Ja.«

Dolgo sva v zadregi molčala. Začutil sem, da sem zardel.

»Ali mi ne zaupaš?«

»Seveda ti zaupam. Ljubi. Nerada bi le, da bi se stvari brez potrebe vtežile.«

»Saj vem, da sem bil prekleto nor, toda menda vendar ne misliš o meni, da sem slabič. Rekel sem ti, da se ne bo ponovilo, in besedo bom držal.«

»Prav. Ljubi.« Položila je roke na moje.

»Ali boš šel z Billom?«

Vedno, kadar se je Ann odpeljala k materi, sem preživel večer z Billom. Šla sva navadno v klub, igrala biljard in kaj popila. Navadno so mi bili ti večeri všeč, zdaj pa sem ugotovil, da me nič kaj ne vleče v klub.

Dogovoril se bom z njim.«

»Ze od sobote ga nisem videla. Saj je menda vse v redu z njim?«

Čprav sem od časa od casa vide. Billa na drugi strani ceste, se usem oglašil in tudi on ni prišel več v delavnico. Bil sem še vedno besen, ker me je pobil na tla.

Okrog desetih je Berry ob vzožju stopnic zaklical, da bi zdaj odšli. Prišel sem navzdol, da bi za njimi zaklenil.

Avto je stal pred hišo in za volanom sem spoznal Luisa.

»Na svidenje,« je rekel Berry. »Jutri bom spet tu.«

Gledal sem za odhajajočim avtomobilom in zaklenil vrata delavnice. Potem sem stopil k vratom predelke. Na njih je bila obešena ključavnica, toda mislil sem si, da ga bom zlahka odstranil. Poiskal sem orodje. Ko sem ga pobral, sem zaslišal glas in obstal kot vkopan.

Ozrl sem se okrog sebe v slabo razsvetljeni delavnici, toda nič posebnega nisem opazil. Nekaj minut sem nepremično stal in prisluškoval, potem pa sem si mislil, da sem slišal glas le v svoji domišljiji. Vrnil sem se k zaklenjenim vratom.

Potem sem se spomnil, da v avtomobilu nisem opazil Joeja. Ali je odšel že prej? Ali še vedno sedi za zaklenjenimi vrati?

Prislonil sem uho k steni. Nekaj hipov ni bilo slišati ničesar, potem pa sem zaznal lahno praskajoč šum, kot bi kdo na drugi strani vrat poslušal prav tako kot jaz in bi pri tem podrsnil z nog.

Tiho sem se odmaknil. Torej je Joe

še vedno tu! Obotavljal sem se za hip, potem pa sem močno stresel vrata.

»Ali je kdo tu?« sem vprašal in ponovno stresel vrata.

Sledila je moreča tišina.

Nič se ni zgodilo, kljub temu pa sem bil prepričan, da je Joe za vrati. Skozi steno sem čutil njegovo napetost. Odločil sem se orodje in odšel proti pisarni.

Ugasnil sem luči v delavnici in precej glasno odšel po stopnicah navzgor. Ann je ravno natakala vodo v kopalno kad.

»Ali so odšli?«

»Ja, zaprl sem za njimi. Zdi se mi, da bo deževalo.«

Nisem ji maral povedati, da je Joe najbrž še v delavnici. Spremeniti ne bi mogla, samo skrbelo bi jo.

Sedel sem v jedilnico in začel brati časopis, toda nisem se mogel zbrati. Ko sem slišal Ann, kako čofota v kadi, sem se dvignil, ugasnil luč, sezul čevlje in spet tiho odšel navzdol.

Stal sem pri vratih pisarne in pregledoval vso delavnico, ki je bila blede osvetljena z mesečino.

Prisluhnil sem. Čez nekaj časa sem zaslišal prasket, kot bi kdo prižgal vžgalico, in zavohal sem tobak. Izpod vrat predelke ni bilo videti luči. Kaj dela Joe v temi? Nekaj minut sem stal in prisluškoval, toda slišati ni bilo drugega kot odmev korakov na ulici. Ni imel dela, očitno je tam le sedel.

Spet sem odšel navzgor. Ann se je že skopala in je zdaj pripravljala vodo zame.

Ko sem bil okopan, sem rekel Anni, da ne vem, ali sem ugasil luč v pisarni, in sem ponovno odšel navzdol. Stal sem in poslušal, toda nobenega glasu ni bilo slišati. V oddeljenem prostoru je bila tema.

Odnahal sem. Saj nisem vedel, kaj bi ukrenil. Nič drugega si nisem mogel misliti, kot da se je Berry bal, da bom skušal priti v predelek, in je zato v njem pustil Joeja. Se dolgo potem, ko ko je Ann že spala, sem ležal v temi in strmel v mesečino, ki je prihajala skozi okno. Dež je prenehal. Na Eagle Streetu je bilo vse mirno.

Jutri zvečer bom torej sam. Čeprav sem se tako trudil, se nisem mogel ubraniti misli na Glorio. Boril sem se proti tej skušnjavi. Celo če bi se odločil za to, da bi jo nasledno jutro poklical, verjetno ne bo marala več slišati zame. Potegnil sem jo, in druge prilike mi ne bo dala.

Ni mi bilo dobro ob misli, da se ji nisem niti opravičil. Jutri bi jo moral poklicati vsaj toliko, da bi ji pojasnil. Samo to. Povedal bi ji, da Ann vse ve in da se ne moreva več dobiti. To je najmanj, kar moram storiti. Ko sem se za to odločil, sem se sprostil in zaspal.

Spal sem kake štiri ali pet ur, kajti ko sem se zbudil, je skozi okno prihajala siva jutranja svetloba. Slišal sem ropot avtomobila in takoj pomislil na Joeja. Naglo sem stopil k oknu in odgnil zaveso.

Na nasprotni strani ceste je stal poštni avto. Ob njem sta bila dva poštarja. Zagledal sem Billa, ki je prihajal iz poštne urade in pokimal čaka jočima. Bill je pogledal na uro, si ne kaj zapisal in sedel poleg voznika.

Avto je odpeljal.

Pogledal sem na svojo uro. Bilo je pol štirih.

»Kaj pa je?« je zaspano vprašala Ann.

»Nič posebnega. Mislil sem, da je k nam pripeljal avto, pa je bil le poštni voz.«

Spet sem legel v posteljo. Nenadoma sem se spomnil Billovih besed, ko je pripovedoval o svojem napredovanju: »Ne boš verjel, toda večkrat prevažamo dragocene pošiljke, zato bom moral varovati voznika in paziti na to, da ne bi kdo dobil slabih misli glede tovara.«

V ponedeljek, preden sva se spila, je rekel: »Za zdaj ni kaj posebnega, toda prihodnji teden bomo dobili važno pošiljko. Obdrži zase to, kar sem ti povedal, Harry.«

Ob tem se se popolnoma predramil. Ali Dix zasleduje te pošiljke? Ali namerava izvesti poštni rop? To bi pojasnilo, zakaj je najel mojo delavnico in ne prazne trgovine na koncu ulice. Moj lokal je natanko nasproti poštne postojaje! To bi tudi pojasnilo, zakaj je Joe ostal v predelnem prostoru — da bi opazoval odhod poštne avtomobile. Spomnil sem se, da je Dix zahteval prav ta prostor v delavnici, kjer je bilo okno obrnjeno naravnost proti pošti.

Obli me je mrzel pot. Če namerava Dix izvesti rop, potem je Bill v nevarnosti. Dovolj dobro sem poznal Billa, zato sem vedel, da se ne bo zlahka vdal. Srce mi je divje utripalo. Tudi jaz bom zapleten v to! Če bo policija ugotovila, da je Dix opazoval poštni voz iz moje delavnice ali ne bo iz tega sklepal, da sem tudi jaz v tolp? Moja prva misel je bila, naj Billu povem, kar mi je znanega; on bo odločil, kaj bova ukrenila. Potem sem se vsemislil: nočem, da Bill izve, kako me je Dix prevaral, če me je res prevaral. Gotovo

bo najbolj pametno, da se najprej pogovorim z Glorio. Če ji bom naravnost povedal, kaj sumim, bom morda kaj več izvedel o Dixu. In če bo moj sum o poštnem ropu utemeljen, bom odšel k Billu.

Odločil sem se, da bom zjutraj poiskal Glorio in se z njo o vsem pogovoril. Nenadoma me je obšla misel, da morda tudi ona spada k tolp. Prav gotovo ne: ima svojo trgovino, ki dobro uspeva, in tudi svoje stanovanje na Bond Streetu. Ne, misel, da spada k njim, je nora. Dix se le slučajno pozna z njo. Končno ne more biti odgovorna za svoje prijatelje.

Poskušal sem potlačiti veselo vznemirjenost, ki me je obšla ob misli, da bom spet videl Glorio in govoril z njo. Ni vzroka za navdušenje, sem si dejal. Obiskal jo bom poslovno. Obljuba, ki sem jo dal Ann, me sploh ni motila. Nobenih neumnosti ne bo med nama. Rad bi govoril z njo o Dixu in slišal njeno mnenje, potem bom odšel.

9.

Kmalu po kosilu se je Ann odpravila. S seboj je vzela majhen kovček. Ko sva šla skozi delavnico, sem opazil, da naju Berry opazuje s koncem očesa.

Nisem se potrudil, da bi ji ga predstavljal in ko sva šla mimo, nama je namenoma obrnil hrbet.

Obstala sva pred delavnico.

»Jutri okrog enajstih dopoldne bom spet nazaj,« je tiho rekla Ann. »Saj bo vse v redu?«

Prislije sem se zasmel. »Seveda. Mislim, da se bo Bill oglašil pozno popoldne; najbrž bova šla v klub.«

»Prav. Ljubi moj. Torej zdaj grem.« Poljubila me je in se mi nekam zaskrbjeno nasmehnila.

»Na svidenje in lepe pozdrave materi.«

»Na svidenje, Harry.«

Stal sem med vrati in gledal za njo, potem sem se vrnil v pisarno.

Berry se je obrnil in me opazoval z zadovoljnim rezanjem.

»Nocoj ste torej slavnati vdovec?«

Zaradi takega govorjenja mi je bil še bolj zopr. »Tako je, obiskat gre svojo mater.«

»Včasih so tašče prav koristne,« je rekel in pomežiknil.

Besen sem odšel proti pisarni. Zaklenil sem se, si prižgal cigareto in si obrisal vlažne roke. Nekaj minut sem obsešel v premišljevanju, potem pa sem segel po telefonu. Zavrtel sem Glorijino številko. Čakal sem več kot minuto, preden sem si dopovedal, da je ni. Jezno sem odločil.

Popoldne sem jo klical še štirikrat, toda nihče se ni oglašil.

Ko sem poskusil petič, je potrkalo. Nejevoljno sem se obrnil.

Pri vratih je stal Bill s smehljajočim se, rdečim obrazom.

»Dober dan, Harry! Mislil sem si, da bi pogledal k tebi. Nocoj je najih prosti večer, kajne?«

Nisem ga pričakoval in za hip sem bil presenečen. Naglo sem mislil. Zadnja stvar, ki bi si jo bil želel, bi bila ta, da bi šel z Billom v klub; toda vedel sem, da bo Ann izvedela, če se bom izmuznil.

»Drži.« Odrinil sem stol. »Kot ponavadi?«

Oddahnil si je.

»Zakaj ne? Prišel te bom iskat okrog sedmih.«

Oba sva bila v zadregi. Bill je segel po cigareti. Ponudil jo je tudi meni in jaz sem mu prižgal.

»Se ne ježiš več name, Harry?«

»Ne bodi šema. Jaz sem izzival in sem dobil to, kar sem zaslužil.«

»Kljub temu ni bilo prav od mene. Pozabiva torej. Prišel sem k tebi le, da bi videl, ali velja dogovor za nocoj. Nazaj moram ob sedmih torej.«

Slišal sem premikanje pred vrati in se obrnil. Berry je stal tam in gledal v Billa z mrzlimi, sivimi očmi. »Ali imate vžgalice? Pravkar sem porabil zadnjo.«

Bill mu je dal svojo škatlico. Opažil sem, da ostro ocenjuje Berryja.

»To je gospod Berry,« sem rekel. »V službi je pri radijski firmi, o kateri sem ti pravil.«

Berry je iztegnil roko.

»Veseli me, da sem vas spoznal,« je rekel in se široko nasmehnil. »Ali vas nisem že videl na drugi strani ceste? Ali niste spremljevalec pošiljk ali nekaj podobnega?«

Billove pametne oči so pomežiknile. »Res je. Pred kratkim sem napredoval.«

»Ali ste zadovoljni?«

»Kar gre.«

»Najbrž ni preveč priložnosti, da bi stopili v akcijo, kaj?«

»Res je.«

Berry se je naslonil na vrata.

»Kaj se zgodi, če je položaj nevaren? Poštarji menda ne smete nositi orožja, ali ne?«

Bill se je zarežal.

»Kakor kdo. Jaz imam strojnico, za-

boj ročnih granat in nekaj avtomatičnih pištol. Vsak, ki bi se zapletel z menoj, bi se o tem preprical.«

»Ne šalite se,« je rekel Berry v smehu. »Slišal sem, da nimate pri sebi drugega kot palico in molitve.«

Stal sem ob strani in poslušal. Zdal sem bil prepričan, da je bil moj sum utemeljen. Zakaj bi Berry začel tak pogovor, če ne zato, da bi zvedel vse podrobnosti?

»Ne verjemite vsega, kar slišate,« je rekel Bill s širokim nasmehom. »Imamo presenečenje za vsakega napadalca.«

»Ne razumem, zakaj nimate oklopnih vozil, kot v Ameriki. Tam imajo tudi orožje in, če je treba, tudi streljajo.«

»Vsakemu njegovo,« je odvrnil Bill. »Naši policaji nimajo orožja, pa imamo kljub temu manj zločinov kot tam čez lužo.«

Obrnil se je k meni.

»Torej na svidenje, Harry, okrog sedmih.«

»Če nimata nocoj kaj posebnega, zakaj se ne bi oglašila pri meni? Priredim majhno zabavo. Nič posebnega, nekaj deklet, nekaj pijače in malo zabave. Ali bi bila za to?«

»Ne, hvala,« sem odgovoril, preden je Bill odprl usta. »Zmenjana sva nocoj.«

Berry je zmignil z rameni.

»Prav, če se pa premislija, stanujem v Queens Avenue 3. zgornje nadstropje. Pridita, kadar hočeta.« Otresel je pepel na tla, potem pa dodal: »Tudi Ed bo tam in — Gloria.«

Opazil sem, da se je Bill ozrl vame.

»Žal mi je, toda nocoj ni mogoče.«

»Odit moram,« je rekel Bill, »Torej na svidenje.«

Pokimal je Berryju in naglo odšel nazaj na pošto. Berry si je vrtal po nosu in me pri tem dolgo opazoval.

»Ali lahko presodite, če se je šalil?«

»Šalil, o čem?«

»Da imajo pri sebi orožje.«

»Ali vas to vznemirja?« sem vprašal.

Zasmejal se je, čeprav so njegove oči ostale trde. »Čisto radovednost, nič več kot to. Pohiteti moram, jutri pride Ed.«

»Kaj pa pomeni to, da je ostal Joe čez noč tu?« Ostro sem ga opazoval in videl, da se mu je v očeh zablistalo.

»Delo je imel.«

»V temi?«

»Zakaj pa ne? Ponoči se kar dobro dela, kolega. Nihče ne moti.«

Obrnil se je in odšel v ograjeni prostor.

Malo pred sedmo je prišel Bill. Preoblekel sem se in sem ga že čakal. Berryja ni bilo več vedel pa sem, da v predelku sedi Joe.

»Si končal?« je vprašal Bill.

»Že grem.«

Pomagal mi je zakleniti dvojna vrata.

Z avtobusom sva se odpeljala proti Sohu do majhne grške restavracije, kjer sva navadno večerjala ob najinih prostih večerih. Ko sva čakala na jed, je Bill nenadoma spregovoril: »Za Berryja se mi ne zdi, da bi bil strokovnjak za radio.«

»Tudi ti nisi videti kot spremljevalec poštne pošiljke. Torej?«

Bill se je zarežal. »Meni se zdi, da je lopov, Harry.«

Skoraj bi bil začel pripovedovati o svojem sumu, pa sem se zadnji hip premislil. Gloria bo nocoj na Berryjevi zabavi in se bo verjetno vračala v svoje stanovanje okrog polnoči. Ob tem času se bom gotovo že znebil Billa; namenil sem se, da se bom oglašil pri njej, potem ko se bom poslovil od Billa, in se z njo pogovoril o stvari. Rekel sem si, da bi bilo nespretno govoriti z Billom prej, preden ne bom razčistil zadevo z Glorio.

»Skoraj vsak človek je danes videti kot lopov,« sem dejal mimogrede in se oddahnil, ko je natakarka prinesla prvo jed.

Po večerji sva odšla v klub.

»Kdaj pa boste dobili tisto veliko pošiljko, Bill?« sem vprašal, ko sva čakala ob semaforju.

»Kakšno pošiljko?« je ostro vprašal.

»Ali mi nisi rekel, da boš v tem tednu sprejel neko važno pošiljko?«

»Res je, toda ne smem se pogovarjati o tem.«

»Strogi varnostni predpisi so na vaši pošti. Ampak resno, Bill, ali nosiš s seboj kako orožje? Vem, da si vlekel Berryja z grantami, toda ali vam res dovolijo nositi orožje?«

»Ne. Imam le pendrek, pa še ta ni prida, in svojo pamet, to je vse.«

»Ali te nič ne skrbi?«

Bill se je zasmel. »Niti malo. Zavarujemo se drugače. Če imamo kako zares važno pošiljko, spremenimo običajno pot in običajni čas. Vsak, ki bi nameraval ropati poštni voz, bi moral vedeti, kdaj gremo na pot, tega vedeti pa ne more. Ze nekaj let ni bilo težav.«

Prestrašeno me je pogledal.

»Ali si me videl?«

»Slišal sem avto in pogledal skozi okno.«

»Med nama, Harry; to je bila glavna vaja za veliki dan; ne govori o tem.«

»Kdaj pa bo to?«

»Tega ti ne morem povedati, saj tudi sam ne vem. Naročilo dobimo brez prejšnjega obvestila.«

Naglo je začel govoriti o nogometu.

Razumel sem, namig in se spustil v vročo debato.

Kakih deset minut čez polnoč sva prišla iz kluba. Stala sva na pločniku in si prižgala cigareti. »Domov grem.« je rekel Bill in zazelhal. »Zjutraj sem vstal že ob dveh. Hvala bogu, da sem jutri prost. Ali boš našel sam domov?«

»Komaj da.«

Poslovila sva se. Z avtobusom sem se peljal do Oxford Circus in naglo zavil proti Bond Streetu.

Kakih dvajset minut čez polnoč sem stal pred Glorijinim stanovanjem. V oknih je bila tema. Nisem vedel, ali je šla že spat. Da bi se prepričal, sem pozvonil. Nihče se ni oglasil. Šel sem čez cesto v temen kot, se tam naslonil in čakal.

Bilo je skoraj ena po polnoči, ko sem zaslišal avto. Trenutek kasneje je zavil okrog vogla taksi in se ustavil pred stanovanjem.

Srce mi je začelo razbijati, ko sem zagledal Glorio. Oblečena je bila v belo obleko brez naramnic in čez roko je nosila krznen plašč.

Plačala je taksi. Ko je brskala po torbici za ključem, sem stopil k njej.

Ko je zaslišala moje korake, se je naglo obrnila.

»Pozdravljena, Gloria,« sem rekel.

»Za božjo boljo! Kaj pa iščete tu sredi noči?«

»Zal mi je, da je tako pozno, toda govoriti moram z vami. Važno je, Gloria. Ali smem z vami?«

»Ampak, saj je skoraj pol dveh,« je odvrnila in me pogledala skozi dolge trepalnice. »Zdaj ni mogoče.«

»Važno je.«

Nenadoma se je zasmejala. »No, prav, Harry, pridite. Stavim, da je to izgovor. Toda nasleda vam bom.«

V stanovanju je prižgala luč, stopila h glasbeni skrinji, vključila glasbo tako tiho, da je bilo slišati kot šepetanje.

»Bog, sem trudna,« je rekla in spustila kožuh na stol. »Pripravite mi požirek pijače, Harry. Viski, prosim in postrežite tudi sebi.«

»Ne bom pil, hvala.«

»Seveda boste popili požirek viskija.«

Šla je k baru, nalila pijače v velika kozarca in mi enega ponudila.

Z žejnim požirkom je svojega izpila skoro do polovice. »Saj ne vem, zakaj sploh še govorim z vami,« je rekla. »Potem ko ste me zadnjič pustili, da sem čakala.«

»Res mi je žal. Moja žena...«

»Ah, nikar se ne opravičujte,« je rekla med smehom. »Domnevam, da je vaša žena odkrila vso stvar. Neverjetno je, kako žene zavohajo, kajne?«

»Rad bi vas nekaj vprašal, Gloria.«

»Ali lahko še hipec počakate?« Prižgala si je cigareto. »Rada bi odložila tole tu. Pojdite z menoj v spalnico, da da se preoblečem.«

Srce se mi je ustavilo.

»Počakal bom kar tu.«

Nasmehnila se je. »Strah pred menoj, Harry?«

»Morda. Vsekakor se bojim težav.«

Dolgo in vprašujoče se je zagledala vame, potem pa odšla v spalnico in pustila vrata odprta.

Popil sem požirek viskija in trudil se, da bi gledal stran od vrat, toda prej kot da bi eno minuto sem se že ozrl tja. Stala je pred visokim ogledalom, oblečena v bel nedrček in hlačke, in ob pogledu nanjo sem podivjal. Videl sem, da je smuknila v rdečo svileno haljo. Prišla je iz sobe in si spotoma zavezovala haljo. Pri tem sem bežno videl njene gole, dolge noge.

Ta pogled in tisto, kar sem bil videl v spalnici, vse to je uničilo moje dobre namene; s silo sem se premagoval, da da je nisem objel.

»Kako je mogoče, da ste nocoj tu?« je vprašala.

»Zena se je odpeljala k svoji materi.«

Dvignila je čašo. »Ob pravem času ste prišli, Harry. Ravno sem razpoložena za vas.«

»Rad bi govoril z vami o Dixu.«

»Ali ste prepričani, da bi radi govorili?«

»Gloria, kaj veste o Dixu? Ali ste vedeli, da je gangster?«

Izpila je in kozarec postavila na mizo. Njen obraz je bil brezizrazen.

Potem je zdrsnila s stola in prišla k meni. Njen pogled me je omamila. Ko sem jo gledal v rdečkasti halji, ki je poudarjala njene temne lase in oči, sem bil prepričan, da je najbolj poželenja vredna ženska na svetu.

»Vedeti moram, Gloria,« sem dejal in pri tem komaj vedel, kaj govorim.

Prijela me je za roko. »Pojdiva tja, Harry.«

Nisem se mogel upirati. V spalnici je prižgala luči. Namesto dveh medlih

lučk, ki sem ju videl prej, je zdaj prihajala svetloba od vsepovsod, s stropa in iz velikega ogledala. Bela preproga se je bleščala pred ogromno posteljo.

»Rada imam luči,« je rekla, ko je stala pred ogledalom in se ogledovala. »Zakaj se ljudje navadno ljubijo v temi? Jaz imam rada luč, luč in še več luči, rada bi, da vidiš ti mene in jaz tebe.«

Obrnila se je in me gledala z žarečimi očmi.

»Se ti zdim lepa, Harry?«

»Najlepša ženska na svetu,« sem hripavo zašepetal.

»Kaže, da resno misliš. Toda saj me še nisi prav videl.«

Odpela si je zaponke ob pasu in smuknila iz halje, ki ji je padla k nogam. Z naglimi kretnjami je odvrгла še druga oblačila. V obilici luči se je njena koža bleščala kot biser. Nekaj časa je stala nepremično, da sem si jo lačno ogledoval, potem pa je proti meni stegnila roke.

10.

»Zadosti bo, vidva, kar neha!«

Dixov zaničljivi glas je bilo slišati, kot da govori v sobi.

Gloria je zdrsnila od mene, zgrabila haljo in se zavila vanjo.

Kot ohromljen sem ležal na postelji in gledal okrog sebe, da bi ugotovil, od kot prihaja glas.

»Kaj je bilo to?« sem hripavo vprašal.

»Drži jezik,« je rekla Glorija. Stopila je pred ogledalo, se počesala in si z roko obrisala ustnice — s tako očitnim studom, da mi je postalo ledeno pri duši.

»Kdo je bil to?«

»Kdo pa naj bi bil, ti osel neumni?« Medtem sem skočil s postelje.

»Ali je bil Dix?«

Ni mi odgovorila. Stala je pred ogledalom in si mazala ustnice.

Roke so se mi tresle.

»Gloria! Saj ga menda ni tukaj?«

»Oh drži jezik!«

Stopil sem k njej, jo zgrabil za roke in jo obrnil k sebi.

»Ali je tu?«

Iztrgala se mi je in me trikrat naglo in močno udarila po obrazu.

»Ne dotikaj se me, smrdljivec!« je zavpila z vreščočim glasom.

Njen obraz je bil blede in trd kot granit, oči so bile podobne luknjam v belem prtu.

Slišal sem, da so se odprla vrata, zato sem se obrnil.

»Le mirno kri,« je rekel Dix in vstopil. »Okay, Gloria, izgini zdaj, rad bi se pogovoril z z njim.«

Gloria se je zavila v haljo in odšla iz sobe. Dix je zaprl vrata. Oblečen je bil v črno progasto obleko. Klobuk si je potisnil na tilnik in pot mu je lil po obrazu.

»No, kolega, pa si si privoščil malo zabave?«

Prevzel me je bes, kakršnega do tedaj nisem poznal. Rad bi ga bil pretepel do krvi, mu pretrgal goltanec in hodil po njegovi krvi.

Približal sem se mu z iztegnjenimi rokami in s prsti kot kremplji.

»Rajši ne, prijatelj...«

Prišel sem mu blizu in se pripravil na udarec, za katerega sem namenil vso svojo moč. Umaknil se je in moja pest je udarila v prazno, takoj da sem začutil bolečino pod srcem. Kolena so se mi zmečkala. Dosegel sem ga in ga zgrabil za grlo, toda otresel se me je, ko pa sem spet planil proti njemu, me je s pestjo zadel v trebuh tako močno, da sem padel. Zdelo se mi je, da imam polomljena vsa rebra, kot bi me pohodil konj.

Za nekaj sekund sem obležal na tleh, potem sem se počasi začel pobirati. Stal je in čakal s povešenimi rokami. Obraz je spet potegnil v zaničljiv nasmehek.

»Pomiri se, kolega, na tem področju te prekašam. Rad bi govoril s teboj.«

Strahotna udarca sta me čisto izčrpal. Z muko sem se obdržal pokonci, toda ves besen sem ga znova napadel. Rad bi mu bil razbil obraz, četudi bi uničil samega sebe.

Pustil me je blizu, toda ko sem zamahnil, je odskočil in njegova pest, težka kot klavir, se mi je spet zarila v trebuh. S treskom sem padel na tla. Zdelo se mi je, da se mi je telo prelomilo. Z muko sem se spravil na kolena; moči, da bi stal pokonci, pa nisem več imel. Tako sem občepel, z glavo povešeno na prsi, in lovil zrak. Bil sem brez moči kot otrok.

Posvarila me je bila, naj ga ne napadam. Vsaj to ni bila laž.

Dix je šel k postelji in sedel. Vzel je cigareto, si jo prižgal in vrgel vžigalico v kamin.

»Pomiri se, saj imava čas.«

Klečal sem na tleh, morda deset minut, morda tudi več. Potem sem počasi prijel za stol in se potegnil navzgor. Vsaka kretnja mi je povzročila bolečino. Sedel sem, sklenjen naprej, in si z rokami pritiskal ob život. Imel sem ob-

čutek, da mi bo ušlo drobovje, če ga ne bom držal z rokami.

»Po pijačo grem zate.« Vstal je in odšel iz sobe. Iz zvočnika je bilo še vedno slišati glasbo. Ves prizor je bil do celja neresničen: kot smrtna mora. Dix se ni vrnil takoj, slišal sem mrmranje glasov.

Čez kake pol ure se je vrnil in mi prinesel kozarec viskija. V enem požirku sem ga zlijal vase. Vsa jeza je izginila in na njenem mestu je ostalo ogorčenje nad samim seboj in še večji strah pred Dixom.

Spet je padel na posteljo.

»Veš, mislim sem, da se boš obnašal bolj pametno. Ko nisi prišel na Glorijino vabilo, sem se že bal, da si zavohal, kaj se kuha.«

Lahko si misliš, da me je skrbelo. Doslej je ta vaba vedno potegnila iz vode vsako ribo. Toda boljše je pozno kot nikoli. Končno je le uspelo.«

Vrata so se odprla in vstopil je Berry z zaviranimi rokavi, kazalo je, da mu je vroče, lase je imel zlepljene od potu.

»Tukaj so, Ed. Še mokre, toda bogami perfektne.«

Izročil je Dixu emajlirano posodo, me hladno pogledal in spet odšel. Vrata je za seboj zaprl.

Dix si je ogledoval vsebino posode. »Preketo dobre so. No, kolega, ogledaj si jih. Naravnost umetniške so.«

Stopil je k meni in mi postavil posodo na kolena. V njej so bile tri fotografije, še mokre od razvijanja. Ko sem jih zagledal, me je začelo dušiti. Ni mi bilo treba pogledati dvakrat, da bi spoznal moškega na sliki: sebi! Vrgel sem posodo po tleh, se z muko postavil na noge in udaril Dixu v obraz.

Vrnil mi je s plosko roko in me sunil nazaj na stol.

»Nehaj že, ali pa te bom še enkrat.«

Pogledal sem ga. Če bi bil imel pri sebi orožje, bi ga bil ubil.

Zarežal se je. »Ne jemlji vsega tako resno. Pogovoril bi se s tabo.«

Sedel je.

»Ali vidiš tisto temno šipo v sredini ogledala? Ali nisi pomislil, čemu je tam? Nihče ne pomisli. Za njo je skrita leča kamere. Ta film je vreden nekaj tisočakov. Koplje bodo romale po vsem svetu. Kolega, postal boš znamenit in cenjen filmski igralec.«

Otresel je pepel na tla.

»Ce verjameš ali ne, nekaj tisočakov sem porabil za to, da sem opremil tole sobo, toda obresti so visoke. Vse to ti pripovedujem zato, ker spadaš zdaj k nam. Če misliš drugače, kar povej, pa bom poslal nekaj slik tvoji mali, čedni ženi. Zelo se bo čudila, in po moje ti ni do tega, da bi se čudila.«

Vedel sem, da me je ujel na trnek. Vse bi bil storil, vse bi bil storil, samo da te slike ne bi prišle v roke Ann, prav vse.

»To je past, kolega,« je nadaljeval.

»Imel si zabavo in zdaj jo bo treba plačati. Samo ena napačna kretnja, in slike bodo razposlane. Kmalu bom imel zate majhen popravek, ki ga boš izpeljal, ali...«

Sklonil se je in me pogledal z ozkimi, svetlimi očmi.

»Mislim celo, da že slutiš, kaj bi rad. Če pa ne, ti bom zdajle razložil. Konec tedna, mogoče v soboto ali nedeljo, bodo poslali na celino veliko pošiljko industrijskih diamantov. Prišla bo na poštni urad na Eagle Streetu. Od tam jo bodo s poštnim avtom odpeljali na letališče. Te diamante bi rad, kolega. Vse je že pripravljeno. Tvoja delavnica je naš glavni stan. Jaguar, ki ga je Gloria pripeljala k tebi je pripravljen za naš beg. Priključili smo se na vašo telefonsko napeljavo in Joe me bo obvestil, kdaj bo poštni voz odpeljal. Vendar je treba opraviti še majhno delo. Pri tem je potrebno tehnično znanje, in tega imaš ti. V petek ponoči boš šel na poštni urad in izklopil alarmni zvonec v poštnem avtomobilu. Kako boš to storil, je tvoja stvar, toda če ne boš, bom slike dal tvoji ženički! Če bo šlo kaj narobe, če se podvig ne bo posrečil, bom vedel, kdo je govoril; potem bom poklical na obračun tebe in tvojo ženo. Morda ne verjameš, toda Luis je znan strokovnjak pri ravnanju s kislino, ki jo vrže v obraz. Ali si že kdaj videl dekle s takim obrazom? To se bo zgodilo tvoji ženi, če boš blebetal, toda še prej ji bom pokazal slike.«

Vstal je.

»To je vse, kolega. Danes je sredo. Do petka imaš čas, da premisliš, kako boš izklopil alarmni zvonec. V petek popoldne se bom oglasil, in takrat mi boš povedal kakšen načrt si si izmislil. S seboj bom prinesel eno od slik, za primer, če tvoji možgani ne bodo dovolj hitro delovali.«

Odšel je k vratom in jih odprl: »Tako, zdaj pa ven, kolega.«

Počasi in s težavo sem se dvignil. Nisem imel kaj pripomniti. Z odprtimi očmi sem tekkel naravnost v past — in past se je zaprla.

Zdaj ni bil čas za to, da bi iskal izhod.

JAMES HADLEY CHASE

MOZ Z MODRIM OBRAZOM

Vsak korak se mi je zdel kot boleč udarec. Počasi sem stopil v prvo sobo.

Berry in Luis sta sedela ob baru. Gloria je ležala na zofi in kadila. Njena rdeča halja je bila razprta. Ko sem se splazil skozi sobo kot pohabljenec, se ni niti ozrla.

»Spremi gospoda, Berry,« je rekel Dix. »Ravnaj z njim lepo, zdaj je naš poslovni partner.«

Berry je vstal in odprl vrata.

»Dajmo torej mali,« je rekel in skril vil usta v zaničljiv nasmešek. »Pazi, da ne padeš.«

Pritipal sem se po stopnicah navzdol do izhoda.

»Trenutek,« je rekel Berry, »rad bi ti še nekaj povedal.«

Obrnil sem se.

Sicer sem videl, da se mi bliža njegova pest, toda moji refleksi so bili prepočasni. Udarec me je zadel na usta in padel sem skozi vhodna vrata na pločnik.

»To ti pošilja Gloria z najlepšimi pozdravi,« se je norčeval Berry.

»Na svidenje, mali.« Zaloputnil je vrata.

11.

Drugo jutro se je kmalu po enajsti vrnila Ann. Naglo je odšla skozi delavnico, kjer sva s Timom popravljala tesnila.

»Čez deset minut pridem v stanovanje,« sem ji zaklical in ji pomahal oljnatimi rokami, ki naj bi ji pokazale, da je ne morem poljubiti. »Je šlo v redu?«

»Ja, zelo. In s teboj?«

Vedel sem, da je vprašujoče pogledala in da se je prestrašila mojega bolestnega obraza s sencami pod očmi.

»Vso noč sva prečkala z Billom. Zdaj imam težko glavo, drugače pa je v redu,« Nasmejal sem se. »Tako pridem.«

Pokimala je Timu in odšla skozi pisarne po stopnicah navzgor. S tesnilom sem se zamudil še dobre pol ure.

»Zdaj bo v redu,« sem dejal, vzel cunjo in si obrisal roke. »Počisti za seboj in ne pozabi pospraviti orodja.«

»Prav, gospod Collins.«

Odšel sem v pisarno in si prižgal cigareto.

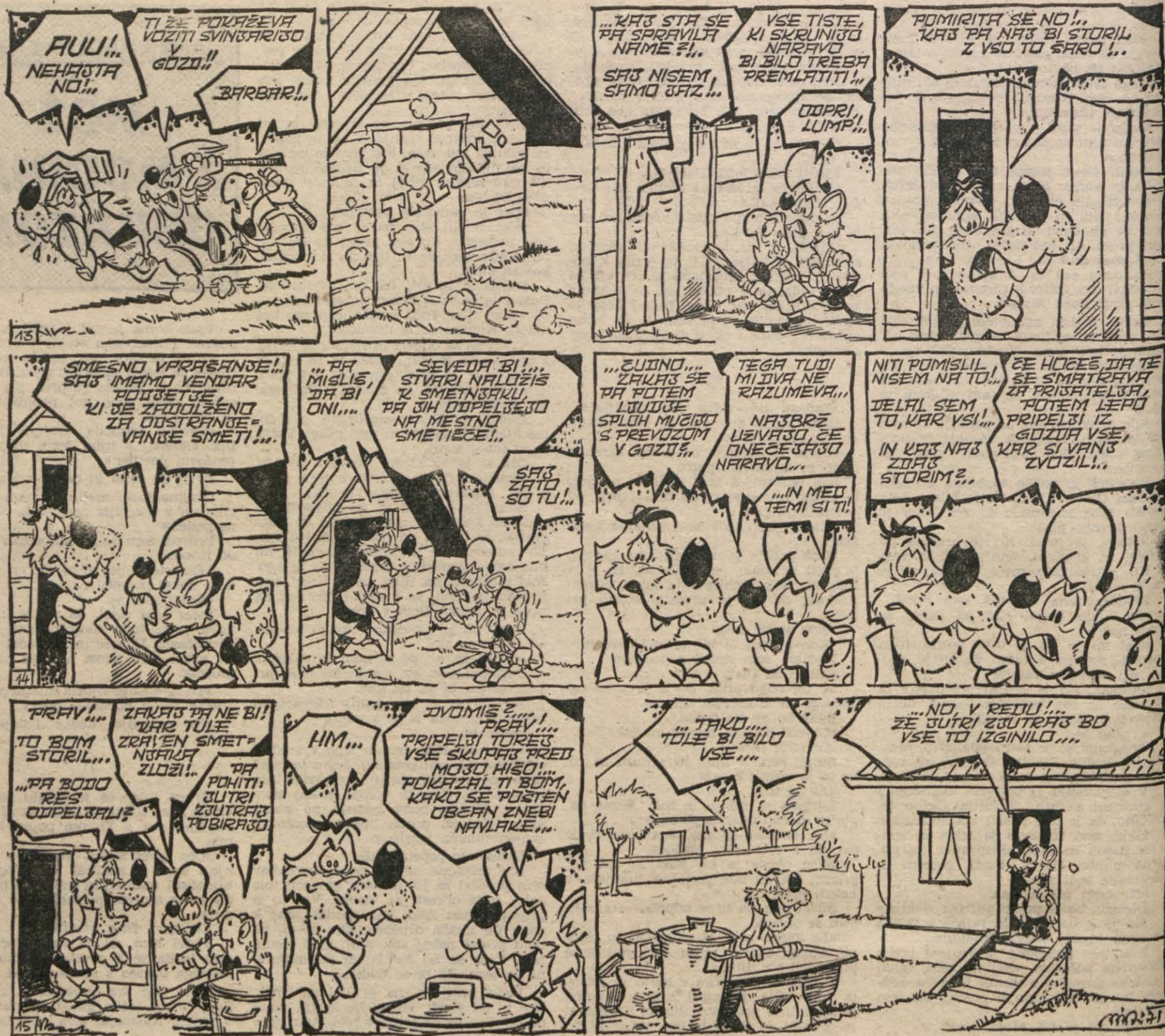
Okrog pol desetih zjutraj je prišel Berry, da bi zamenjal Joeja, ki se je nato odpeljal z Berryjevim avtom. Berry se ni niti ozrl proti meni. Zapri se je v predelek in se ni več prikazal.

Imel sem zatekla usta tam, kjer me je bil udaril, in pod srcem, kjer me je zadel Dix, sta ostali temno rdeči modrici. Na zunaj pa sem bil kot kdo, ki je prečkalo noč in popil tri ali štiri kozarce preveč. Na znotraj pa sem se počutil kot kos ledu. Pri tem, ko sem prevaral Ann, sem zašel v past, iz katere ni bilo izhoda. Če ne bi bilo šlo za Ann, bi bil morda lahko kaj ukrenil, zaradi Dixove grožnje pa sem bil brez moči.

Če sem natanko premislil, mi je postalo jasno, da je bila past nastavljena že takrat, ko sem srečal Giro na aveni Western. Verjetno mi je sledila v buicku takoj, ko sem odšel iz garaže, da bi popravil okvaro zaradi katere sem bil klican, in je potem uprizorila vso igro, ker je vedela, da se bom vračal tam mimo.

Če bi bil poslušal Ann in svojo vest, ne bi bil zašel v past. Pri jasni zavesti sem ukrepal, in zdaj je kazalo, da bova moj greh plačevala oba.

Toda za čudo sem bil spet bolj pogumen. Ko sem se ponoči vrnil v prazno stanovanje, sem bil skoraj ob pamet od strahu. Nisem videl nikake rešitve. Najprej sem se bil odločil, da bom Anni povedal resnico, potem pa razložil policiji vso umazano zgodbo in jo prosil pomoči. Čim bolj pa sem premišljeval, tem manj primerna se mi je zdela ta misel. Vedel sem, da ne morem povedati resnice Anni, saj sem prelomil svojo obljubo, da ne bom več obiskal Glorie. Nisem ji mogel priznati svoje nezvestobe. Do jutra sem begal po sobi in si razbijal glavo, dokler se moji živci niso končno umirili.

20. DECEMBER 1971

UNIS-NSU 1000 C

UNIS JE SKLENIL, DA KUPCEM, KI BODO VPLAČALI, ZA VOZILA UNIS-NSU 1200 C IN UNIS-NSU 1000 C DO

20. DECEMBRA 1971

POSLEJ VOZILA PO NAJNIZJIH CENAH OD ODOBRENIH. CENE

UNIS-NSU 1200 C — 33.796,20 DIN ali 2.025,52 USA DOLARJEV

Z ROKI POSILJANJA 15 DNI ZA DINARJE, ZA DEVIZE PA POSLJEJO TAKOJ.

UNIS-NSU 1000 — 31.402,50 din ali 1.832,05 USA DOLARJEV

Z ROKI POSILJANJA 60 DNI ZA DINARJE, V 30 DNEH PA ZA DEVIZE. OPOZARJAMO, DA CENA V DINARJIH ZA UNIS-NSU 1000 C VELJA NA DAN DOBAVE.

VPLAČILA ZA DINARJE LAHKO POSLJETE NA UNISOV RAČUN STEV. 101-1-1610 SDK, SARAJEVO — OZIROMA V DEVIZAH NA RAČUN UNIS STEV. 101.620-10-32009-000-4571, UNIS-NSU VOZILA LAHKO DOBITE TUDI PREK NASIH DRUŽABNIKOVI:

INTERKOMERC	BEOGRAD
AUTO CELJE	CELJE
AUTOMOTOR	CELJE
SLOVENIJA-AVTO	LJUBLJANA
VOLAN	LJUBLJANA
FERROMOTO	MARIBOR
AUTOPROMET	NIS
AGROVOJVODINA	NOVI SAD
AUTOSLAVONIJA	OSIJEK
BOSNA-AUTO	SARAJEVO
AUTOMAKEDONIJA	SKOPJE
AUTO-HRVATSKA	ZAGREB
MASINOBIRO	ZAGREB

UNIS

UNIS — SARAJEVO

R.M. je star štirideset let in je uspešen poslovni mož. Je visok in močan, videti je zdrav in se odlično počuti. Njegovo podjetje je kljub temu zahteva, da nudi na redne zdravniške preglede. Ob zadnjem obisku mu je zdravnik dvakrat zmeril krvni pritisk in je dejal: »Nekoliko višji je kot normalno. Ne dosti, toda kljub temu bova ukrepala.«

R.M. ima srečo. Po zaslugi ukrepov njegovega zdravnika se je zelo zmanjšala nevarnost, da bi ga zadela kap ali da bi zbolel za kako obliko srčne bolezni. Vse več zdravnikov jemlje že malo povišan krvni pritisk zelo resno, saj je prišla medicina v zadnjem času do novih spoznanj o tem dostikrat zanemarljenem, a nevarnem pojavu. V nekaterih evropskih državah se je število ljudi s povišanim krvnim pritiskom do konca vojne dvakrat povišalo. Danes trpi zaradi visokega krvnega pritiska šest milijonov Nemcev in, kot kažejo podatki, to število nenehno narašča. Pri več kot 25 odstotkih smrtnih primerov v zadnjem desetletju je igral vlogo visok krvni pritisk. Profesor Alexander Sturm, šef medicinske klinike v Marijini bolnišnici v Herne, ugotavlja: »Po naših raziskavah se danes zdravi le 30 odstotkov hipertenzikov in le pri 15 odstotkih je zdravljenje dovolj učinkovito. Pri tem lahko z ustreznimi in pravočasno terapijo pritisk znižamo in tako delno ali povsem odpravimo klinične komplikacije ter tudi za več desetletij podaljšamo življenje.«

Večina ljudi, ki imajo visok krvni pritisk, se tega sploh ne zaveda. Simptomi te zahrbtnje bolezni se namreč redko pojavijo. Med zdravniško preiskavo v nekem velikem podjetju so ugotovili povišan krvni pritisk pri 919 aslužbenceh — od katerih jih 78 odstotkov ni niti slutilo, da ga imajo. Celotno tesar se pojavijo simptomi — glavobol, omotica, utrujenost ali slabost — ljudje navadno ne vedo, kaj pomenijo, ker se isti znaki pojavljajo tudi pri mnogih drugih boleznih. Poleg tega zdravniki pri 85 do 90 odstotkih pacientov z visokim pritiskom ne morejo ugotoviti vzroka njihove bolezni.

Krvni pritisk je pritisk, s katerim pritiska kri na stene arterij. Ob vsakem udarcu srca naraste, ko se srce sprosti, pomenja. Ko zdravnik preverja krvni pritisk, opravi dve meritvi, ki ju zapiše v obliki ulomka, na primer 130/80. Prva številka, 130 milimetrov (pritisk na dnu 130 milimetrov visokega živorebrnega stolpca), pomeni sistolični pritisk, največji pritisk v arterijah, ko srce poganja kri; druga številka označuje diastolični pritisk, ko se srčna mišica med dvema kontrakcijama sprosti.

Normalni krvni pritisk se lahko precej spreminja; med spanjem je nižji, pri telesnih naporih ali čustvenih razburjenjih se poviša. Zato mnogi zdravniki merijo krvni pritisk večkrat med preiskavo. Za normalni pritisk velja sistolični pritisk 100 do 140 in diastolični pritisk 60 do 90. Če zdravnik

VISOK KRVNI PRITISK - VARNOSTNO ZNAMENJE

ŽE RAHLO POVIŠAN PRITISK LAHKO NAPOVEDUJE
KAP ALI SRČNI NAPAD

enkrat meri pritisk 140/90, to še ne pomeni nič nenormalnega. Samo kadar traja povišanje dalj časa, lahko govorimo o visokem krvnem pritisku ali hipertenziji.

Visok krvni pritisk škoduje na različne načine. Srčna mišica mora črpati kri z večjo silo, zato se srce po določenem času poveča, nato morebita oslabi in ne utripa več pravilno.

Nadalje lahko hipertenzija, kot kažejo mnoge raziskave, pospeši nastanek arterioskleroze, ki ogroža srčne zaklopke. V ameriški zvezni državi Massachusetts so zdravniki štirinajst let nadzorovali 5100 trideset do šestdesetletnikov. Ugotovili so, da so obolenja koronarnih žil z infarkti vred pri ljudeh z visokim krvnim pritiskom tri do petkrat tako pogostna kot pri drugih. Studija, ki so jo opravili v okviru načrta za zdravstveno zavarovanje v New Yorku, je pokazala, da je imelo od moških, ki so umrli v enem mesecu, dvakrat več povišan krvni pritisk kot normalnega. Poleg tega je bila pri moških z visokim krvnim pritiskom, ki so že preživeli prvi infarkt, nevarnost za ponoven napad dvakrat večja in verjetnost smrti zaradi srčnega napada v naslednjih štirih letih in pol petkrat večja.

Visok krvni pritisk lahko povzroči nastanek arterioskleroze (zoženja žil), kar poškoduje stene žil, na katere sedajo holesterin in druge snovi. Zaradi tega se arterije zožijo. Njihova zmogljivost za prepuščanje krvi se zmanjša, včasih se celo popolnoma zamaši.

Jo. Če se to zgodi arteriji, ki preskrbuje s krvjo možgane, je posledica kap.

Raziskovalci v Framinghamu, Massachusetts, so zbrali dokaze, da igra hipertenzija pomembno vlogo pri kapi. V štirinajstih letih je kap zadela 65 moških in 70 žensk. Pri tem se je pokazalo, da je kap pri osebah z visokim pritiskom — tudi če ni nobenih simptomov — štirikrat pogostnejša kot pri osebah z normalnim krvnim pritiskom. Raziskava je pokazala še nekaj presenetljivega: Dolgo časa so zdravniki pripisovali pomen samo povišanju diastoličnega pritiska, ki kaže na napetost v času, ko srce počiva. Določeno povišanje sistoličnega pritiska so imeli za neškodljiv starostni pojav. Zdravniki iz Framinghama pa ugotavljajo: »V nasprotju s tem splošno razširjenim prepričanjem se je pokazalo, da je povišanje sistoličnega krvnega pritiska prav tako nevarno kot povišanje diastoličnega pritiska.« Kot rezultati raziskav nazorno kažejo, je že lažja hipertenzija na vsaki starostni stopnji, pri moških in ženskah, naj bo sistolična ali diastolična, najpogostnejša predhodnica napadov kapi.

Toda zdravniki so prišli tudi do pozitivnih odkritij. Ze nekaj let vemo, da večina pacientov z zelo visokim krvnim pritiskom dobro reagira na zdravlila. Šele v zadnjem času so raziskovalci nesporno dokazali, da je učinkovito zdravljenje tudi v lažjih primerih. Dokazno gradivo je zbrala študijska skupina pod vodstvom dr. Edwarda D. Freisa, ki je šest let proučevala bolnike v se-

demnajstih ameriških bolnišnicah za bive borce.

Zdravniki poročajo o 380 pacientih z lažjo ali zmerno hipertenzijo — diastolični pritisk 90 do 114, torej neposredno nad normalno gornjo mejo 90. Mnogi so jemali zdravila za zbijanje krvnega pritiska drugim pa so zdravili samo simptome in jim dajali pomirjevalna sredstva. V skupini pacientov, ki so jemali učinkovita zdravila, se je zmanjšala nevarnost za srčni napad ali kap za dve tretjini. Dvajsetim pacientom, ki jih v začetku niso zdravili, so morali predpisati zdravila proti povišanemu pritisku, ker jim je pritisk v nasprotju s pacienti, ki so se zdravili močno narasel. Freis in njegovi sodelavci ugotavljajo: »Pacienti, ki smo jih pregledali, se v mnogih pogledih razlikujejo od povprečnih prebivalcev — tako so imeli, na primer, že od vsega začetka sorazmerno več poškodb ožilja. Toda nobene ga dvoma ni, da je zdravljenje s sredstvi za zniževanje krvnega pritiska nanje ugodno vplivalo.«

Idealno je, če se spusti krvni pritisk na normalno stopnjo in ga lahko tam obdržimo. Če so potrebna zdravila, svetuje zdravnik pacientu, naj bo previden, dokler ne najde določene kombinacije zdravil, ki lahko obdrži pritisk v normalnih mejah ob kar najmanjših stranskih učinkih. Često zelo pomaga dieta za zmanjšanje telesne teže in malce športa za duševno sprostitost. Mnogim pacientom se zmanjša krvni pritisk če jedo manj slane jedi.

Da bi bilo zdravljenje zares učinkovito, dr. Irvine H. Page s Clevelandске klinike naroči svojim pacientom, da si doma sami merijo pritisk. Pacienti se tega zlahka naučijo, zato to metodo uvaja vse več zdravnikov.

Povišan pritisk je resna nevarnost za zdravje, obenem pa velika priložnost za preventivno medicino. »Na srečo imamo mnogo možnosti za zdravljenje visokega pritiska,« pravi Page. »In sedaj je dokazano, da so srčni napadi, kap in infarkt mnogo manj pogostni, če obdržimo krvni pritisk v mejah normalnega.«

Kaj iz vsega povedanega sledi za vas? Čisto preprosto:

Če vam je zdravnik rekel, da imate nekoliko povišan krvni pritisk in tega niste jemali resno, ga prosite, naj vam krvni pritisk ponovno izmeri in nato ubogajte njegova navodila.

Če pri vas še niso ugotovili krvnega pritiska, imejte vedno pred očmi, da ni proti njemu ničesar imun in da lahko krvni pritisk poskoči brez svaričnih simptomov. Glede na najnovejšo znanstveno ugotovitve je vsakoletni zdravniški pregled nadvse pomemben. Kdor si zagotovi, da ima krvni pritisk v redu in ga takega tudi obdrži, omeji tveganje, da bi postal zaradi kapi ali srčne bolezni nezmožen za delo ali bi celo umrl.

(Po Reader's Digestu)

ZAUPAJ SE MI

MEČKAČ

Sem fant pri koncu dvajsetih let in imam že od nekdaj hude težave, kadar želim pridobiti simpatije ženskega dela družbe. Z drugo besedo: kadar sem v družbi z dekleti, postanem v odločilnem trenutku mečkač in ne odločen človek. Tisto, kar bi moral priti, mi preprosto ne gre z jezika. Potem se seveda jezim nase, ker se mi sleherna šansa slejkoprej izjalovi.

Nasploh z neznanimi ljudmi zelo težko navezujem poznanstvo. Seveda to spet velja v prvi vrsti za boljši spol. O tem sem poskušal že veliko razmišljati, poskušal sem se tudi že načrtno zbrati, vendar v odločilnem trenutku zgubim oblast nad seboj in ne morem spremeniti svojega ravnanja.

Poskušal sem se že pomeniti s psihologom, vendar se za takšen korak ne morem odločiti v šen korak ne morem odločiti v vrednem postopku. Ali mi lahko svetujete koga, ki se s tem ukvarja bolj a neuradno?

BERNARD

Vrag je, kajti vsi so ali le uradniki (psihologi, župniki, ženični posredovalci), ali pa zvodniki. Poleg tega ste lahko resnično zavrti (in v tem primeru potrebujete pomoč psihologa »v rednem postopku«), ali pa ste preprosto le po kranjsko plahi in nerodni (in potrebujete v prvi vrsti agresivno punco). Ker me niste vprašali za nasvet, ne bi tule podrobneje filozofirala. Povem vam lahko le, da ni nič hudega, če niste čvekač. V »vreljih

trenutkih« je to pogosto celo povsem odveč, saj se da občutke menda povedati tudi še s čem drugim, ne? Če pa ne zmorate povabiti punco niti v kino, niti na razstavo in se za »redni postopek« kljub temu ne morete odločiti, vam seveda preti ostati stari samec. Tu vam ni več pomoči, razen nebeške!

KAJ POČNE ŽENA Z MENOJ?

Sem star 60 let, sodelavec narodnoosvobodilnega odpora od leta 1941 do 1942 in leta 1944 (ostalo zapor in prisilno delo). Zdaj sem upokojenec s 130.000 starih dinarjev penzije.

Imam hude težave z ženo. Zadnje čase je pod vplivom nekih oseb. Ze pred leti je začela počenjati čudne reči. Ponoči me je uspavala z nekim močnim uspavalnim sredstvom, ki je takoj učinkovalo in sem bil proti njej brez moči. Tudi v hrano mi je nekaj dajala, tako, da dobivam pogosto razbijanje srca in glavobol.

Seveda sem jo zgrabil in jo malo pretresel. Veste, da je rekla: »Dokaži mi, če moreš!« Imam pa neke dokaze, upam vsaj, da so pravil. Pred dobrim letom sem vložil tožbo za ločitev zakona, ki sem jo pozneje na prigovarjanje mojih sorodnikov umaknil.

Žena ima zaslombo pri nekih višjih funkcionarjih, in tako ste vi, Helena, moje poslednje upanje.

Na sodišču je rekla, da sem duševno bolan in da imam privide. To raznašajo tudi njeni sorodniki. Ali bi mi lahko organiziral v vaši bolnišnici pregled? Povem pa vam, da bi se bilo treba v tem primeru spoprijeti najbrž z okrožnim sodiščem.

OBUPANI STAJERC

Najbrž bi bilo najpametneje, če bi se vseeno najprej ločili.

Carovniški zvarki da ali ne, v nobenem primeru ni prijetno živeti ob nekom, za katerega se ti zdi, da s teboj nima ravno plemenitih namenov. Poleg tega se zdi, da se je tudi vajina silna ljubezen že rahlo ohladila. Sve-tujem torej odvnetika!

In če se boste ločili in potem nenadoma ugotovili, da vam zdaj streže po življenju nova gospodinja ali sorodnica, h kateri se boste preselili, potem bi na vašem mestu resnično obiskala tudi psihiatra. Za vsak primer.

RADOVEDNOST

Jaz pa sem za nekaj zelo rado vedna. Tukaj pri nas živi moški, ki je bil lansko leto v Ljubljani v bolnici, in to šest tednov, zato, ker je preveč pil.

Ko je prišel domov, je še naprej dobival tiste tablete, ne vem, kakšne, saj jih je čisto malo užival. Potem je dobil izvide, da sploh ne sme več piti, on pa kar naprej pije, pa mu nič ne škoduje. Okoli 14 dni ni pil snopša, potem pa ga je spet vsak dan začel. Zdaj je vsak dan pijan, pa je kar zdrav videti.

Pa še kako je zleht za ženo! Kar naprej jo zmerja in ravno včeraj jo je ponoči spet s copato po roki tolkel.

Saj ne mislim, da zdravniki nič ne vedo, pa vseeno sem rado vedna, kako to, da mu vse tole nič ne škoduje?

HELENA

TIHA REVOLUCIJA

Sem fant pri 26 letih in imam dekle. Le malo mlajša je od mene in nekoliko bolj izobražena kot jaz. Pa me to ne moti. Je namreč plemenita, razumevala in mi nevsiljivo in prijetno na vsak korak širi obzorje. Mirne narave je, a bogata v duši in imam jo rajši kot vsa dekleta pred njo skupaj (pa verjemite, da jih ni bilo ravno malo!)

Sam sem odrasel v družini, kjer so bili prepri na dnevnem redu. Bilo nas je osem otrok, le oče v službi. Se zdaj se z domaćimi ne morem ujeti in zato večkrat trpim. A kaže, da tu ni pomoči. Pri tem pa si tako želim, da ne bi bil takšen kot je bil oče, za vsako ceno ne.

Z dekletom pa mi je tako lepo in prijetno. In poročiti se hočeva, toda malo kasneje, ker se poznavata šele nekaj tednov.

Ali je kje kaj narobe, prosim? Veste, to je zame taka revolucija, pa je težko presojati pravilno. Kaj mislite vi?

MARKO
z Gorenjskega

Mislim, da ste krompirjevec in veselimi se z vami. In glejte, da mi držite čvrsto to svojo srečo in pazite, da se vam ne razbije! Če ne vas bom še jaz po buči. Saj imam naslov.

NAŠLA SEM GA Z DRUGO

Moj problem je problem številnih žensk. Pa vseeno ga najbrž čisto vse ne doživljamo enako. Zato vas prosim, da mi pomagate z nasvetom. Sama sem namreč tako iz sebe in živčno strta, da se bojim, da ne bom reagirala pravilno in da mi bo pozneje, ko se bom spet umirila, za odločitve morda žal.

Preprosto in na kratko: moža sem našla z drugo. Našla sem ga

v njegovem vikendu med tednom, ko je dejal, da ima službene opravke v Mariboru. Bilo je sredi belega dne, v ponedeljek popoldne.

Nisem šla vohunit, ker nisem slutila ničesar. Prejšnji dan sem pozabila vzeti s seboj domov neki svoj službeni material in sem se odpeljala ponj v vikend.

Bilo je poniževalno, mučno in zelo boleče. Na silo sem se sicer obvladala, pa slabše, kot bi si želela. Presenečenje je bilo prehudo.

Pozneje nisem mozu napravila nobene scene, nisem zahtevala pojasnil, ampak sem se zaprla vase. Tudi mož se je, kaže, zakrknul. Molčiva že teden dni. Na srečo je edini otrok, 16 letni sin, v internatu v sosednji republiki, tako, da ne slutim in ne vidim ničesar.

Kaj naj storim? Naj se pri priči ločim? Čutim namreč, da nekaj moram storiti! Bojim pa se, da bi bilo preuranjeno, ne-premišljeno, prehudo ali preblago. Kakšna je mera, s katero se te reči vračajo?

OBUPANA MILENA

Mere ni. So le impulzi in je le razum. Če že hočete, da govoriva o povračilu, ga je treba torej zamisliti iz obojega: iz impulzov in iz zdrave pameti. Čim manj je v njem prvega, tem bolje, čim manj je drugega, tem slabše za vas. Zavezniki razuma pa je edino le čas. Čemu ga torej odpravite?

HELENA

ZA FILATELISTE IN NEFILATELISTE

MEŠČAN- SKI PORTRET

Tako kot že dolga leta nazaj bo tudi letos ob dnevu republike Skupnost JPIT poskrbela za že znano izdajo »Umetnost v Jugoslaviji skozi stoletja«. Vseh šest znanih letošnje serije prikazuje »meščanske portrete« jugoslovanskih slikarjev XIX. stoletja, in sicer na znamki za:

0,50 din — »Portret dekleta v srbski noši« Katarine Ivanović. Ta slikarka je poleg portretov slikala še tihožitja, zgodovinske kompozicije in žanrske motive. Original slike, s katero se predstavlja na znamki, je razstavljen v beograjskem Narodnem muzeju.

1,50 din — »Portret mostarskega trgovca Ivaniševića« v upodobitvi Atanasija Bocarića. Znani slikar portretov in religioznih kompozicij

je delal predvsem v Crni gori ter Bosni in Hercegovini. Omenjena slika visi v Umetniški galeriji v Sarajevu.

2,00 din — »Portret Ane Krešić« Vjekoslava Karasa. Živel in delal je v Karlovcu, slikal tudi žanrske motive in religiozne kompozicije. Slika, ki jo kaže znamka, si lahko ogledamo v zagrebski Moderni galeriji.

2,50 din — »Portret Pavla Jagodića« v upodobitvi Konstantina Danila, znanega banatskega portretista, avtorja tihožitij in ikonostasov, ki se uvrščajo med mojstrovine prejšnjega stoletja. Original te slike je razstavljen v Galeriji Matice srbske v Novem Sadu.

4,00 din — »Portret Luize Pesjakove«, kakor jo je videl Mihael Stroj. Rojen je bil v Ljubnem na Gorenjskem, slikarstva se je učil na Dunaju, ustvarjal pa je v Ljubljani in Zagrebu, kjer je postal prijatelj Stanku Vrazu, ki ga je tudi vpeljal v ilirske kroge. Poleg portretov in tihožitij je slikal tudi žanrske in religiozne kompozicije. Original portreta z znamke je last ljubljanske Narodne galerije.

8,00 din — »Portret trgovca Hema« v upodobitvi Matevža Langusa. Kamnogoričan po rodu je slikarstvo študiral na Dunaju, znanje si je izpopolnjeval v Italiji, umrl pa je v Ljubljani. Uveljavil se je s portreti, pa tudi kot slikar žanrskih motivov in fresk v bizantističnem duhu. Originalna slika, ponazorjena na znamki, pripada zbirki Narodne galerije v Ljubljani.

Motive za letošnjo serijo je izbral dr. Lazar Trifunović, univerzitetni profesor iz Beograda. Grafična izvedba je delo akademskega slikarja Andreja Milenkovića iz Beograda. V tehnični večbarvni bakrotiskava je znamke natisnila Avstrijska državna tiskarna z Dunaja v polah po 9 znamk v nakladi 200.000 popolnih serij.

MILAN GOVEKAR

NAREDI SI SAM

NAČINI DELA Z LESOM

Skoro pri vsakem delu z lesom bomo srečali nekaj osnovnih načinov: začetovanje, žaganje, zabijanje žebeljev, privijanje vijakov in lepljenje.

Mere na les začetujemo s svinčnikom ali s konicastim predmetom. Pomagamo si z metrom, ravnilom, kotomerom. Da bi natančneje merili, merila ne postavimo na ničlo, ampak na enico.

Kako bomo obdelali površino lesa, je odvisno od namena: les, ki bo izpostavljen vremenu, mora biti močnejši od police. V prvem primeru moramo torej misliti predvsem na odpornost, v drugem primeru pa na lep videz in neoporečno očisto površino.

Les lahko zvežemo z žebli, vijaki in lepilom. Najpreprostejše je, če les pribijemo. Vendar ta način vezave, prav tako kot vijak, precej pokvari videz in je zato primernejši za večja dela. Nekaj pravil, ki jih moramo upoštevati pri zabijanju žebeljev:

Žebelj naj bo dvainpolkrat do trikrat tako dolg, kot je debela deska. Za 20 mm debelo desko potrebujemo 50 mm dolg žebelj.

V trd les najprej izvrtamo luknjo do polovice globine. Premer svedra mora biti enak premeru žebelja. Če se bojimo, da bo les počil, ga lahko vpnemo ali pa stlačimo konico žebelja.

Žebelj bo trdneje držal, če ga zabijemo kake 3 mm pod površino. To naredimo s prebijačem ali z večjim žebeljem.

Če med deskami ne sme ostati nobena razpoka, zabijemo žebelje poševno v smeri proti stiku.

Pritrjevanje z vijaki ima pred zabijanjem žebeljev to prednost, da je trdneje. V nasprotju z zlepljenimi deli lahko vijake odvijemo. Pri zavijanju vijakov moramo upoštevati:

Če je stik izpostavljen vodi, moramo uporabiti vijake, ki so odporni proti rji. Vijak lahko privijemo tudi nekoliko globlje in ga zavarujemo s kitom ali čezenj nalepimo leseno ploščico.

Debelina in dolžina vijaka sta odvisni od namena. Pri predebelih vijakih moramo najprej zvrtati široko luknjo, pri čemer lahko les počil. Za dolžino velja pravilo: dve tretjini navoja (od konice) morata tlečati v spodnjem delu zveze.

Uporabljamo vijake z ravno ali okroglo glavo; slednje v primeru, če sme glava moletiti iz površine.

Za manjše vijake luknjo najprej prebodemo, za večje jo najprej zvrtamo. Mora biti nekoliko ožja od premera vijaka.

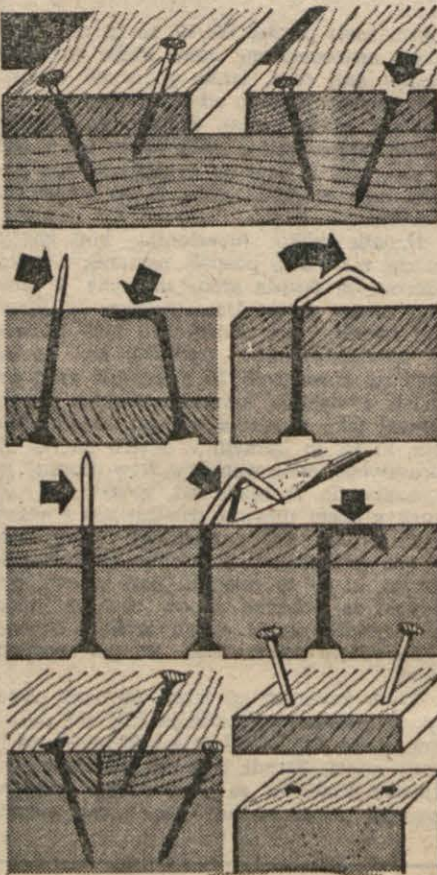
ka, Globoka naj bo do dve tretjini dolžine vijaka; pri trdem lesu nekoliko več.

Z oljem ali milom prevlečene vijake bomo lažje privili. Izvijač mora ustrezati zarezi na vijaku. Če vijak zabijemo, ne bo držal.

Če vijak ni zarjavel, ga bomo brez težav spet izvili. Če je le pretrdo privit, ali ima poškodovano glavo, ga lahko odstranimo s prebijačem, diletom ali ga izvrtamo.

Lepljenje je posebno trajno spajanje lesa. Prednost lepljenja je v tem, da ostane zgornja površina nepoškodovana. Pri lepljenju ne uporabljamo katerega koli lepila, ampak tistega, ki ustreza namenu. Upoštevati moramo predvsem, da topla lepila na vlago popustijo.

Trdno bomo lahko zleplili samo kose lesa, ki smo jih skrbno obdelali, ki se tesno prilagajajo drug drugemu in ki so suhi.

VES SVET ZA MIZO

JAPONSKA

Japonski pregovor pravi: »Hana jori dandžon«, kar pomeni: Imej raje cmoke kakor rože. To pa že nekaj pomeni, če vemo, s kakšno skrbjo gojijo Japonci rože in da je potrebnih več let učenja, če hočeš postati strokovnjak za vezanje šopkov. Tudi japonska gastronomija je pokorno izredno zamotanemu obredniku pri obedah: ceremoniji nenavadne vljudnosti in šarma. Bolj kot kjerkoli so tu pomešani socialni elementi, celo poezija.

Japonec doda svojemu rižu in svoji ribi narodno vitalnost. Če je potrebno, potem je japonskemu ljudstvu riž zadostno sredstvo za preživetje, njegova skromnost lahko doseže neverjetne meje. V času ameriške okupacije je dnevni obrok znašal 2 go (približno 35 cl). Po pridelovanju riža je Japonska na tretjem mestu v svetu (za Indijo in Kitajsko), toda ta riž je res prvovrsten. Ogromno ga porabijo doma (več kot 10 milijonov ton), zato je pogosto njihov pridelek premajhen.

Japonci nikoli ne zamudijo priložnosti za povečevanje svojih rib: hvalijo lepoto njihovih oblik in neprimerljivo slastnost njihovega mesa. Sladokusca spozna, na kateri obali, v katerem morju ali v kateri reki je bila riba ulovljena in na kakšnem pesku ali skalovju je živel, ali je rasla v mirnih ali tekočih vodah. Lahko bi vam povedal celo njeno starost.

Ze od začetka tega stoletja jedo od vsega mesa največ panirane svinjine: tonkac. Nekateri restavracije ponudijo le cvrto svinjino, obloženo s surovim zeljem; to imenujejo tonkacija.

Japonci začnajo obede s predjedjo asakene sakana, ki jo z drugim imenom imenujejo tudi o dobr. Narejena je iz

presne zelenjave, surovih rib, narezanih v rezine in pomočenih v kis, iz morskega jezika in surovih školjk. Zraven pijejo riževo vino (o' saké), najpogostejše vroče. Nato servirajo juho osouimono v majhnih kupah iz lakiranega lesa in s pokrovčki. Za juho pridejo na vrsto ribe, najpogostejše pečene na ražnju (jaki sakana), zatem pa jedila iz mesa in sočivja.

Prav tako kakor na Kitajskem igra tudi na Japonskem soja zelo važno vlogo, predvsem za pripravljanje omake čaju. V VII. stoletju so Kitajci poslali na Japonsko budistične duhovnike. Te so spremljali njihovi kuharji, in od tega časa dalje ni bila gastronomska meja med tema deželama nikdar pretrgana. V mestih je mnogo kitajskih restavracij, ki so močno cenjene.

JEN-HSIEN-T'SE: SLANA JEDILA — SALAMURE (RAZSOLI)

JEN HIA JEN PIEN TU: slani rakci s fižolom. Rakci in fižol se kuhajo vsak zase v piščančevi juhi, potem pa ju zmešajo z začimbo iz kvasene soje in žitnim oljem ter močno osolijo.

JEN HSIEN KI: slani piščanec; piščanec podrgnejo s soljo, nato ga dajo v lonec skupaj z rumenim vinom, janežem in poprom. Pokrijejo ga z lotosovimi listi in za mesec dni položijo pod velik kamen. Nato ga obesijo na preprih, da se osuši. Jedo ga kot svežega piščanca.

JEN HSIEN HIA: marinirani rakci. Marinirajo jih v rumenem vinu, nato jih nalože v skodelo obenem z začimbo iz kvasene soje in žitnim oljem ter jih obilno popoprano. V tej kvasi jih pustijo ves dan in jedo potem surove rakce.

ŠE 77 DNI DO SAPPORA

● MILIJONSKO MESTO. Prizorišče XI. zimskih olimpijskih iger Sapporo je mlado, hitro se razvijajoče milijonsko mesto. Je glavno mesto Hokaida. Še leta 1874 je stelo vsega 1000 prebivalcev leta 1922 jih je bilo 130.000, zdaj pa je po velikosti že osmo na Japonskem.

● DVA NAŠA SODNIKA. Medtem ko naši tekmovalci za nastop v Sapporu uradno še niso določeni, pa le že zanesljivo, da bosta na Japonsko odpotovala dva jugoslovanska sodnika inž. Milko Janežič iz Maribora bo delil pravico na hokejskem turnirju, Božo Kramarič iz Ljubljane pa bo med točkovnimi sodniki na tekmah v skokih. Vsekakor imenitno priznanje našima sodnikoma, ki sta ju izbral ustrezni mednarodni organizaciji.

● REKORDI IZ OSLA. Doslej največ gledalcev so med zimskimi olimpijskimi igrami privabile one leta 1952 v norveškem glavnem mestu Oslu. Tekme v hitrostnem drsanju je skupno gledalo 110.000 ljudi, zaključno tekmo v skokih pa je na znamenitem Holmenkollnu spremljalo kar 150.000 gledalcev.

● IZOBČENI PLESALCI NA LEDU. Na vseh pomembnejših tekmah umetnostnih drsalcev so že dolgo na sporedu štiri discipline — tekmovalne posameznikov, posameznice, tekmovalnih dvojic in plesnih parov. Na olimpijskih igrah pa tekmujejo le v prvih treh kategorijah: plesnim dvojicam so vrata v olimpijsko areno še zmeraj zaprta. To je presenetljivo in krivično, saj so tudi zimski olimpijski spored v zadnjem času izpopolnjevali (hitrostno drsanje žensk, sankanje itd.), le plesalcev se olimpijski velemožje še niso usmili.

● NORVEŽANI PRED ZDA. Največ kolajn so na dosedanjih zimskih olimpijskih igrah osvojili Norvežani: 45 zlatih, 44 srebrnih in 37 bronastih. Sledijo ZDA (24 — 33 — 20), SZ (30 — 21 — 24) itd. Jugoslovani smo še praznih rok, skupno pa so kolajne že dobili zastopniki 21 držav.

PROBLEMSKI SAH

II. mednarodni problemski turnir

»DELO — TOVARIS 1969«

IZID NATECAJA TRIPOTEZNIKOV

II. nagrada

ANTON PREINFALK
Ljubljana

Mat v treh potezah

Bel: Ke2, Dh7, Se4, Sf4, Fe2, e5, f5, g5 (9)
Crn: Ke3, Fe3, d7 (3)
Rešitev — R)
1. Sd3! Nujnica.
1. ... d5 2. Sc3; Kd4 (d4) 3. Da7 (De4) mat.
1. ... Kd4 2. Sd2 (3. De4 mat).
2. ... d5 (Kd5) 3. Da7 (Dd7) mat.
1. ... d6 2. Da7+ Ke2: 3. Df2 mat.
... Ke2: 2. Sc3+ Kf3: (Kf1) 3. Dh3 (Dh1) mat.
Prevara: P) 1. Ke3? O) 1. ... d5!

Komentar glavnega, zveznega problemskega sodnika skupine Ljubomira Ugrna iz Ljubljane: »Po prvi tih potezi belega sledita v prvih dveh od štirih možnih variantah dve drugi tih potezi belega. Sed različen in lep matov z belo damo. Zanimiva nujnica češke problemske šole z lepo prevaro in efektivno obrambo.« (Nadaljevanje prihodnje)

Evi:

za
naslednjo
drsanje

lepo

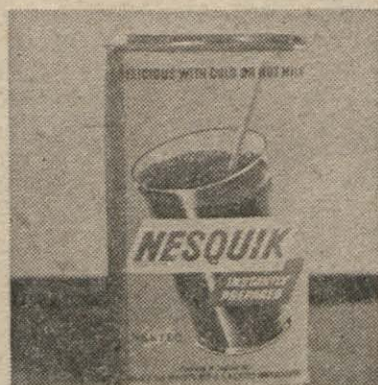
hitro

ekstra!

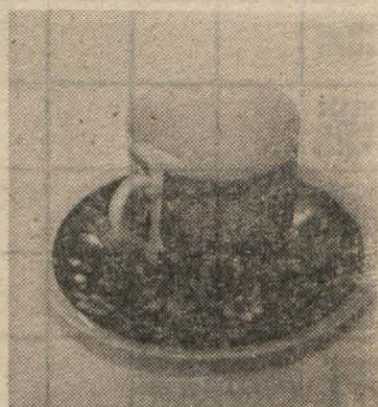
Eva

LJUBLJANSKE
TRGOVINE

11 dinarjev: Za kavo smo dobili v nakup še kakao slovite švicarske znamke »Nestle«. NESQUIK kakav pripravimo kot toplo ali kot hladno pijačo, njegova odlika pa je, da se v mleku v trenutku raztopi. Seveda ga tudi ni treba kuhati. Kupimo ga v FONTANI na promeniadi.

85.80 dinarjev: V trgovini KERA MIKA v Nazorjevi ulici so dobili pošiljsko originalnih japonskih skodelic za kavo, živih barv in nacionalnih vzorcev. Kot nalašč bodo tudi za učinkovito darilo.

16.30 dinarjev. Nasvet vsem ženskam, ki iščejo po trgovinah cenene in kakovostne nogavice s hlačkami: poskusite z avstrijskimi nogavicami znamke »Garda«! Poleg tega, da so poceni, so še dovolj kakovostne in lepih, modnih temnih barv. Kupimo jih pri NOGAČARJU v Nazorjevi ulici.

268 dinarjev: Nad letošnjo izbiro jesensko-zimske obutve po ljubljanskih trgovinah se res ne smemo pritoževati. Posebej pa naj še pohvalimo izredno mehke ženske visoke škornje iz modnega nappa usnja, ki so jih izdelali v »Ledia«, prodajajo pa jih v PLANIKI v Konzorciju.

IZBOR PO PRESOJI
UREDNIŠTVA

PROF. VLADISLAV JAGODIC: SPOZNAVAJMO JEZIKE SVETA

DANŠČINA

»Danščina sploh ni jezik temveč bolezen grla« pravijo Švedi in Norvežani, najbližji sosedje in jezikovni sorodniki Dancov. In res govorena danščina ni razločen jezik. Tudi tujec, ki nima težav z branjem danskih knjig, se mora dolgo privajati na govorno danščino. Pisana danščina pa je izobraženemu Švedu ali Norvežanu precej lahko dostopna, saj se skandinavski jeziki med sabo ne razlikujejo bolj kot, na primer, južnoslovanski jeziki, morda celo manj.

Danščina je zaslovela kot bolezen grla zaradi značilnega glasu, ki ga v pisavi ne označujejo, v zapisih izgovarjave pa se zanj rabi znak 'h'. To je sorodnik glasu 'h'; pri izgovarjavi glasu 'h' se glasilki zblizata, vendar samo toliko, da med njima še vedno teče zrak, pri izgovarjavi glasu 'p' pa glasilki za trenutek zraku popolnoma zapre pot. Glas 'h' je značilen tudi za arabščino in ga najdemo v marsikaterem afriškem in ameriško-indijanskem jeziku.

Nenavaden za švedska in norveška ušesa je tudi močan pridih pri glasovih 'p', 't', 'k'. Danes ne loči omenjenih glasov od 'b', 'd', 'g' po zvenečnosti, temveč po pridihu: 'p' brez pridihla sliši kot 'b', 'd' in 'g' se med samoglasniki ne izgovarjata kot pri sosedih, temveč kot 'th' v angleški besedi 'there' in kot 'zveneči h'. Za izgovarjavo v veljajo skoraj enaka pravila kot v slovenščini, izgovarjavo glasu 'u' spominja na angleški izgovor istega znaka. Glede na 'k' in 'g' v začetku besede velja, da Danci v nasprotju s Švedi in Norvežani teh so glasnikov pred prednjimi samoglasniki ne mehčajo. Danski 'r' se izgovarja z mehčanim jezičkom, kar je pri večini Švedov in Norvežanov možno le kot govorna napaka.

Daj bi videli, kakšna je pravzaprav danščina, in obenem ugotovili nekaj značilnih razlik med tem jezikom in švedščino (obe sodita v vzhodno skupino severnogermanskih jezikov), si ogledimo stavek I den dybe stol sad en ung kvinde og betragtede sine negle. Isti stavek v švedščini: I den djupa stolen satt en ung kvinna och betraktade sina naglar. »V globokem stolu je sedela mlada žena in si ogledovala nohte.« Vidimo, da pišejo Danci nd, kjer imajo Švedi nn (kvinde : kvinna). Značilno je, da švedskemu 'p', 't', 'k' za samoglasnikom ustrezajo danski 'b', 'd', 'g' in švedskemu 'ju' danski 'y' (djup : dyb). Švedski končnici '-a' (in pogosto tudi končnici '-ar' za množino) ustreza danska '-e'. V danščini zadošča pred določenim pridevnikom in samostalnikom en določni člen: den dybe stol, v švedščini pa je treba določni člen dodati tudi samostalniku den djupa stolen.

Sicer pa ni mnogo danskih stavkov, ki bi se od ustreznih švedskih razlikovali tako malo kot navedeni. Past za začetnika so seveda številne pogostne besede, ki v teh jezikih ne pomenijo isto: v danščini sta se, na primer, ohranila prvotna pomena besed dreng in pige, namreč »fant« in »dekla«, medtem ko ti besedi v moderni švedščini pomenita »sluga« in »služkinja«. Znana je zgodba o Švedu, ki je danskemu taksistu naročil, naj ga pelje na »ett roligt ställe«, s čimer je hotel reči »v zabaven lokal«, in se je znašel na pokopališču, ker pomeni danska beseda rolig »mirena«. Beseda orm pomeni Dancu črva, Švedu kačo. Švedski gost čudno pogleda danskega gostitelja, ki ga vpraša, ali je försynt, kar je v ljudna beseda za »sita«, rojdem ko švedski försynt pomeni »zelo skromen«. Pogostni so nesporazumi glede cen, ker štejejo Danci tako kot, na primer, Slovenci, navajajoč najprej enice in potem desetice, Švedi pa obratno. Poleg tega imajo Danci pri številnih od

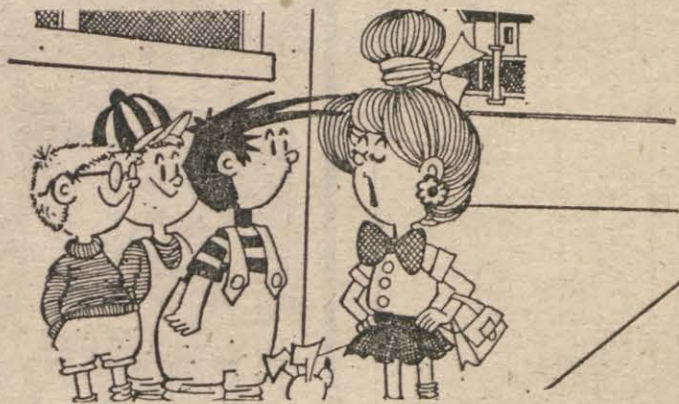
50 do 90 zanimivo štetje, ki je podobno francoskemu: za 50 pravijo halvtres, kar je okrajšano iz halv tresinds tyve, »pol-tretjikat dvajset«.

Med bistvenejšimi razločki med jeziki koma naj omenimo rabo pomožnih glagolov. V sestavljenem preteklem in preteklem času je v švedščini možna samo raba pomožnega glagola hava »imeti«, v danščini pa je pri glagolih premikanja v dovršenem pomenu obvezna raba glagola vaere »biti«. Na primer Jends havde gaet omkring i byen. »Janez je hodil po mestu«, toda Anton er lige gaet ud »Tone je šel pravkar ven.«

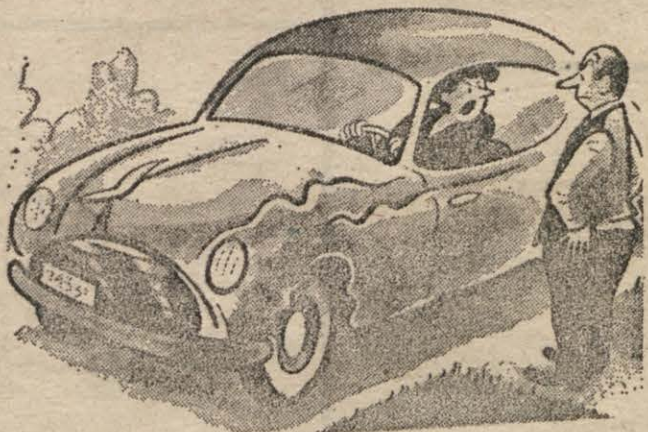
Za danščino in tudi za druge nordijske jezike je značilna raba dveh pasivnih oblik. Gre za s-pasiv Her snakkes for meget »Tukaj se govori preveč« in za p-pasiv, sestavljen z pomožnim glagolom blive »postati: her bliver snakket for meget. V drugih primerih ene pasivne oblike ni mogoče nadomestiti z drugo. Landet daekkes af skov »Dežela je pokrita z gozdovi« se ne da izraziti s sestavljenim pasivom, lahko pa se reče Senere blev landet daekket af skov »Pozneje so deželo prekrili gozdovi«.

Danščina se govori v kraljevini Danski, ki jo sestavljajo polotok Jylland in številni otoki. Edina kopna meja, namreč komaj 70 km dolga meja z Nemčijo, ni tudi jezikovna meja: severno od nje živi nemška, južno od nje, posebno v mestu Flensborgu, pa danska manjšina. Glavno mesto Danske se imenuje KØBENHAVN; to ime se v jugoslovanskem tisku in radiu žal pogosto napačno piše in izgovarja z 'j' za začetnim 'k'. Ta 'j', ki se več ne izgovarja, je bil odpravljen že s pravopisno reformo leta 1889 in se rabi le v nazivih nekaterih podjetij, osnovanih pred tem letom. Dancov je več kot 5 milijonov.

BIRGITTA ORESNIK

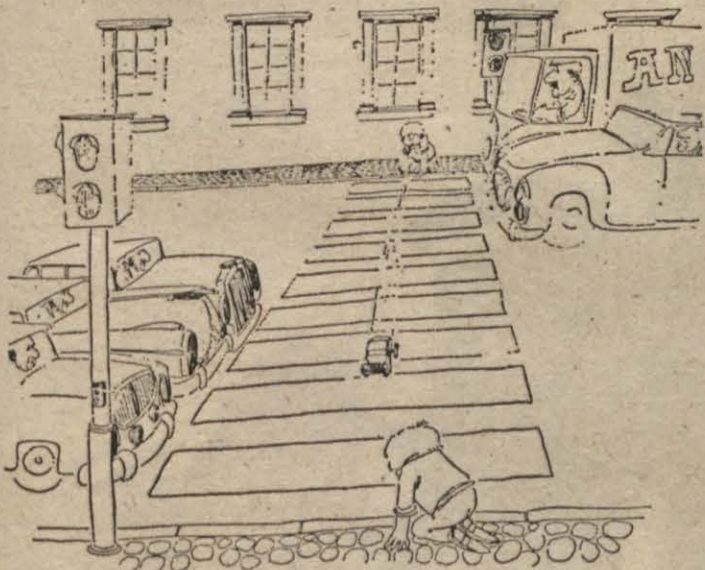
— In da veste, od danes naprej za vas nisem več
Spelca, ampak gospodična Lulu!

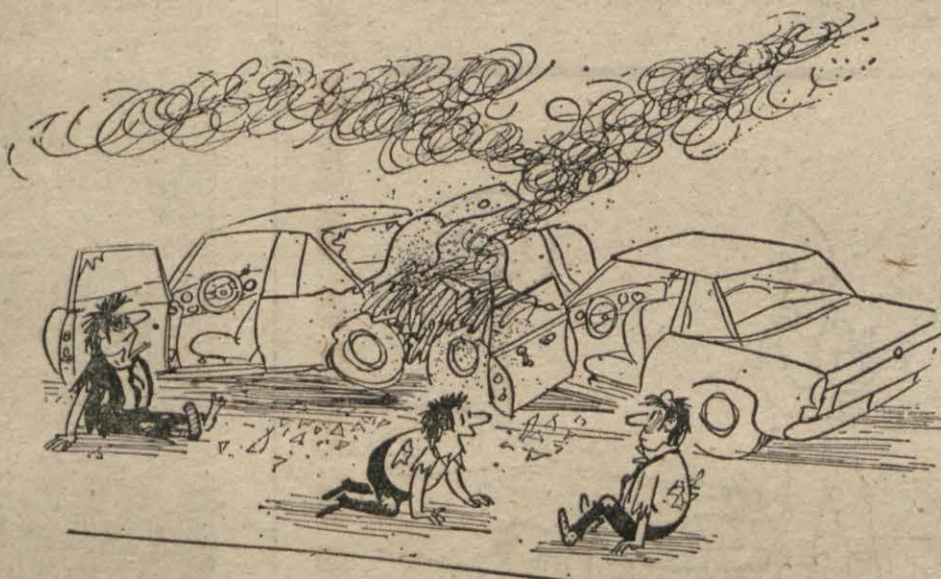
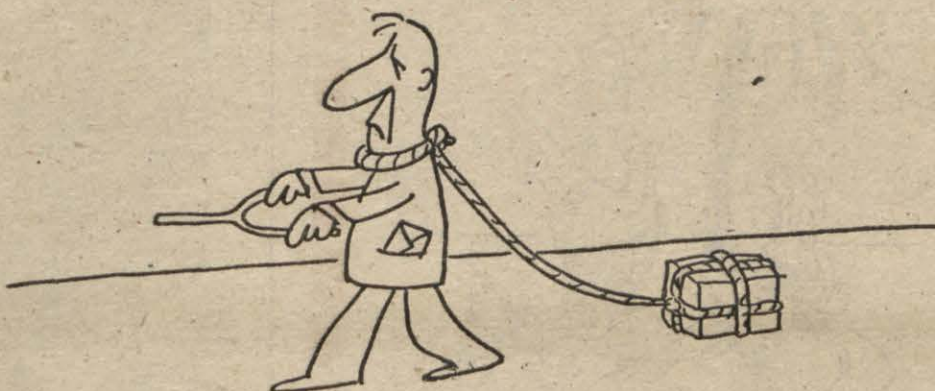
— Janez, le pomiri se! Ko bi videl, kakšen je šele
oni drugi avto!

— Sinko, nekega dne bo vse to tvoje!

— Dal mi je dolar, da sem mu za trenutek prepustil svoje mesto.

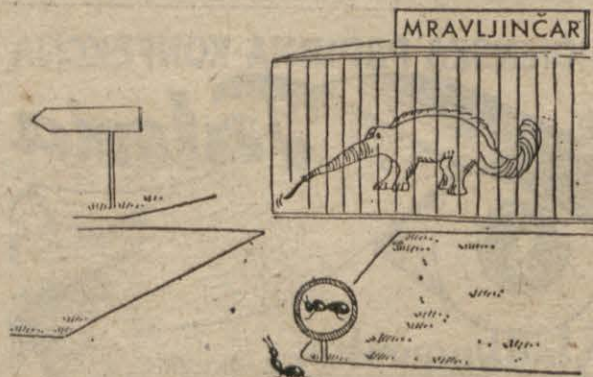

— Idiot, potnikov ni imel zavarovanih! Ali smem prisesti k vam?

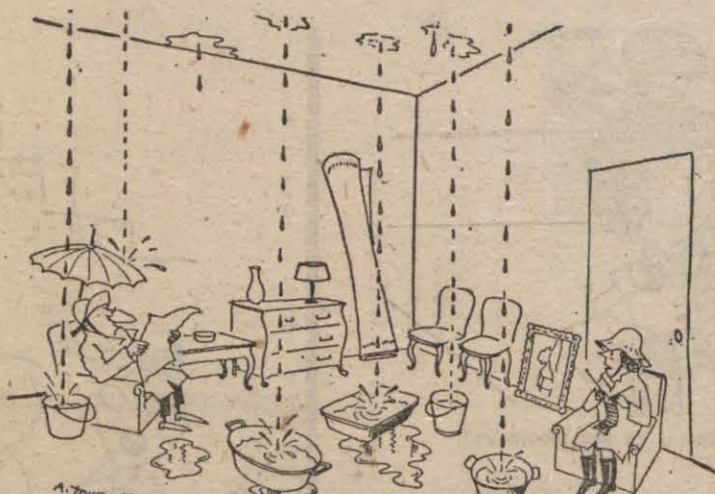
GEORGE

— Želel sem le njeno sliko z zaprtimi ustmi!

TT

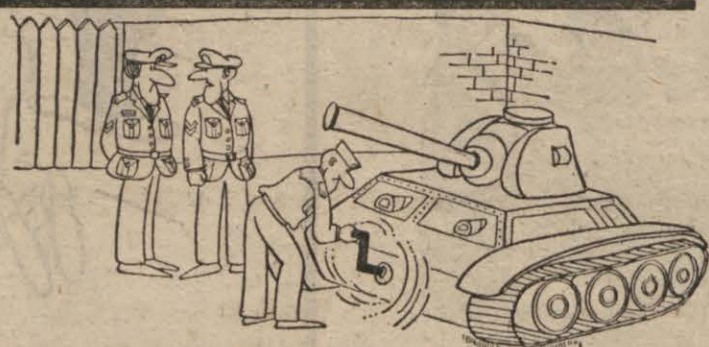
TEDENSKA TRIBUNA

— Jože potrpi, saj se naši zgornji sosedi čez pet dni vrnejo z dopusta.

— Prav imaš! Če zapreš vrata lučka ne gori!

— Najnovejši model zares ni!

— Prav, zahtevala bom ločitev. Pa me boš potem zares poročil?

HIGIENSKA PAPIRNA KONFEKCIJA

VELIKA DREVEŠA DAJEJO VEČ SENCE KOT SADOV (nemški pregovor)